

ENTRE LA XARXA I L'AIXADA

La relació dels pescadors amb
la terra a la comarca de la Selva
(Blanes – Lloret – Tossa)
— 1400-1512 —

Antoni Ginot Julià Treball Final de Màster
16618210 2019-2020

Màster de Cultures Medievales Tutora: Rosa Lluch Bramon

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

És un gust veure les hortes!

és un goig ullar los camps!

I parlarem de la sega

i els fruits assahonats...

i al caure'l sol de la tarda

farem retorn cap al mar.

Al mar jolieu que'ns cor-roba

Oh aucells de mos encants

Al mar jolieu que'ns cor-roba

I és nostre sojorn de pau!

Ramon Masifern Marcó, *La vida al camp*

Aquest treball ha estat redactat durant el confinament per la pandèmia de COVID-19

Barcelona, març – juny 2020

ÍNDEX

ÍNDEX	7
1 INTRODUCCIÓ	10
2 FONTS ESTUDIADAES.....	13
2.1 Arxiu Històric de Girona.....	13
2.1.1 Protocols Notarials de Blanes.....	16
2.1.2 Protocols Notarials de Lloret.....	17
2.1.3 Protocols Notarials de Tossa	18
2.1.4 Protocols notarials d'altres localitats.....	18
2.2 Arxiu General de la Diputació de Girona.....	19
2.2.1 Fons de l'Hospici	19
2.3 Arxiu Capitular de Girona.....	20
2.3.1 Fons de la Pabordia de Novembre.....	20
2.3.2 Fons de l'Almoina del Vestuari.....	21
2.4 Arxius municipals	21
2.4.1 Arxiu Municipal de Tossa	21
2.4.2 Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar.....	22
2.4.3 Arxiu Municipal de Blanes.....	22
2.5 Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar	23
2.6 Arxius Patrimonials.....	23
2.7 Altres arxius	24
3 CONTEXT GEOGRÀFIC I HISTÒRIC.....	26
3.1 Les concepcions de la Selva.....	26
3.2 La geografia	28
3.3 El nord de la Selva Marítima a l'edat mitjana: la formació de tres viles	29
3.3.1 Blanes.....	30
3.3.2 Lloret.....	34
3.3.3 Tossa	39
3.4 Els pescadors selvatans al segle XV.....	43
4 LES PROPIETATS: VISIÓ GENERAL.....	48
4.1 La base: capbreus i xifres totals	48
4.2 Les ubicacions	55

4.2.1	Blanes	58
4.2.2	Lloret	64
4.2.3	Tossa	66
4.2.4	Altres termes	69
5	QUÈ TENIEN ELS PESCADORS I QUÈ CONREAVERN?	77
5.1	Horts	77
5.2	Terres de conreu cerealístic	80
5.3	Vinyes	86
5.4	Propietats boscoses	88
5.5	Cultius arboris	90
5.6	Erms i canvis de cultiu	92
6	MASOS I PATRIMONIS AGRARIS	94
6.1	Pescadors i masos	94
6.1.1	Pescadors amb orígens a masos	94
6.1.2	Pescadors i propietaris útils de mas	97
6.2	Patrimonis sense mas: el cas dels Sallers de Tossa	116
6.3	Un pescador senyor directe: el cas del Mas Guimerà de Tordera	118
7	LA TERRA, INDICADOR D'ESTATUS?	121
7.1.1	Els Sallers, nissaga pesquera tossenca	123
7.1.2	Antoni Andreu: xaveguer, negociant i "senyor"	124
8	PLURIACTIVITAT	129
8.1	Organització de les tasques	129
8.2	Mà d'obra: treball assalariat i esclau	132
9	CONCLUSIONS	135
10	BIBLIOGRAFIA	138
	ANNEXOS	147
1	ELS MASOS DOCUMENTATS: FITXES	148
2	ARBRES GENEALÒGICS	165
3	POSSESSIONS I SENYORIES	172
4	LES POSSESSIONS	177

Abreviatures d'arxius¹ i advertiment

A Aromir	Arxiu Aromir de Tossa de Mar (patrimonial)
A Axandri	Arxiu Axandri de Tossa de Mar (patrimonial)
A Pla	Arxiu Pla de Tossa de Mar (patrimonial, avui en dia dispers)
ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
ACG	Arxiu Capitular de Girona
ADG	Arxiu Diocesà de Girona
ADM	Archivo Ducal de Medinaceli
AGDG	Arxiu General de la Diputació de Girona
AHFF	Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar
AHG	Arxiu Històric de Girona
AMBL	Arxiu Municipal de Blanes
AMGi	Arxiu Municipal de Girona
AMSD	Arxiu del Monestir de Sant Daniel de Girona
AMT	Arxiu Municipal de Tossa
BC	Arxiu Històric de la Biblioteca de Catalunya
SAMLM	Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar

Per a les transcripcions d'alguns fragments de documents al llarg del text s'ha volgut indicar el salt de línia. Amb el signe [...] s'indicarà que s'ha perdut aquell fragment de document, amb (...) s'indicarà una omisió expressa de part del text. Aquells documents en català es mantindran amb la font del cos, mentre que els documents en llatí es posaran en cursiva per indicar el canvi de llengua. D'altra banda, s'ha mirat de normalitzar i unificar els noms de la gent, que en la documentació pot aparèixer de formes molt diverses.

¹ Algunes abreviatures d'arxius es mencionaran en referències molt puntuals, per això no hem considerat necessari explicar-los en l'apartat de fonts.

1 INTRODUCCIÓ

Quan hom visita en Mario Zucchitello, eminent historiador tossenc i amant de la mar i la pesca, i li pregunta sobre la relació dels pescadors amb la terra, ell sempre posa en boca seva les paraules d'Yvette Barbaza: “els pescadors sempre han tingut un peu a terra i un altre a la barca!”. Per a ell, i per als habitants d'aquest racó de món que es diu Costa Brava, aquesta associació entre pescador i terra és quelcom indissociable, malgrat que els pescadors fa temps que es dediquen únicament a la pesca i han deixat les aixades. Tot i així, poques són les línies que s'ha dedicat a aquesta relació amb la terra, un dels tants temes que encara son pàgines en blanc en els llibres d'història de la pesca del futur.²

Aquest treball sorgeix de la voluntat d'escriure una història social i econòmica dels pescadors en el sector del nostre litoral corresponent a la comarca històrica de la Selva. Ara bé, tal empresa requereix més temps, espai i dedicació que un simple treball final de màster. Així que aquí em centraré només en un dels diversos aspectes que s'abordaran més profundament en el futur. Per què triar aquest tema tan concret, doncs? Tot i que aquí conflueixen diversos interessos, cal dir que aquest treball pretén ser un retrobament entre dues germanes que molts cops son enteses per separat malgrat anar agafades de la mà: la història rural i la història marítima. Els pescadors són un punt fort d'unió entre el medi marítim i les comunitats rurals on viuen. Per això em sembla adequat abordar aquest tema des d'un aspecte que comparteixen amb la resta de vilatans i que és un àmbit molt propi de la pagesia: la propietat de terra. És a dir, la presència dels pescadors en les feixes de terra, vinya, boscos i horts dels termes, al costat dels seus veïns.

A banda d'incidir en aquest àmbit comú entre els habitants de la ruralia catalana, com és l'agrícola, estudiar la propietat de la terra entre els pescadors ofereix diverses oportunitats

² Per tal d'ampliar coneixements sobre la bibliografia que tracta l'àmbit de la pesca cf. Alegret, Joan Lluís; Garrido, Alfons (eds.) (2018), *Per a una història de la pesca dels Països Catalans: Recerca i reflexions historiogràfiques* [en línia], Càtedra d'Estudis Marítims – Museu de la Pesca (disponible a: <museudelapesca.org>). Per a coneixements sobre la pesca medieval en general cf. (2009). *La pesca en la edad media*, Santiago de Compostela, et al.: Dirección Xeral de Turismo. Consellería de Innovación e Industria. Xunta de Galicia, et al. Altres obres d'interès per al tema es trobaran citades al llarg del treball.

per a conèixer la seva història social i econòmica. Així doncs, pretenc fer un apropament a la pluriactivitat que tant caracteritzà els pescadors medievals i de segles posteriors, que mantenien molts fronts oberts per tal de mantenir la seva economia. Car hem de tenir en compte que els resultats de la jornada del pescador eren sovint una incògnita, i això els bolcava a diverses estratègies per a complementar aquesta activitat principal. En la mateixa línia, també cal comprendre una mica més l'estratificació econòmica de les comunitats de pescadors. Així doncs, la participació en el mercat de la terra, la múltiple propietat i la possible gestió indirecta d'aquestes es presenten com a un possible bon indicador dels alts estrats del sector pesquer.

Un altre aspecte en el que ens centrarem especialment és en la relació dels pescadors amb el mas. Així doncs, alguns pescadors són presents en aquests espais a través de diverses vies com els matrimonis amb pubilles o les herències, així com la participació en el mercat de masos. És a dir, trobem un punt d'unió molt fort entre la pagesia de mas i els pescadors en aquest àmbit, que al llarg del treball s'il·lustrarà amb alguns exemples. Així doncs, es constaten pescadors que participen del mas com a unitat d'explotació, poblament, organització familiar i estructuració social, compaginant activitat pesquera amb agrícola. Ara bé, d'altra banda també alguns pescadors concebran el mas únicament com a unitat d'explotació, seguint la tònica del mercat de masos i la inversió agrària.

Per tal de poder comprendre tots aquests aspectes, veurem primer, de manera quantitativa, els tipus i volum de terres que entre 1400 i 1512 s'han pogut documentar en mans d'aquests pescadors tossencs, lloretencs i blanencs. Després s'analitzaran els tipus de propietat, d'una manera més qualitativa. En aquest segon tipus d'anàlisi s'hi destacaran especialment els masos i patrimonis agraris. Lligat amb aquest darrer aspecte, especialment a partir d'estudis de cas, es dibuixarà la figura del patró pesquer propietari adinerat. Aquests darrers estudis apunten, doncs, a la comprensió de la presència d'uns pescadors amb interessos en la terra i les rendes que proporciona. Així mateix, i per últim, veurem quins mecanismes tenien al seu abast els pescadors per tal de compaginar les tasques pesqueres amb les agrícoles.

Amb tot, voldria destacar expressament que aquest treball té la intenció de poder servir també per a la comprensió d'altres comunitats del nostre litoral, equiparant-les amb les de les tres viles estudiades aquí: Blanes, Lloret i Tossa. Tres viles, a més a més, de les que, amb aquest

treball, es pretén aportar informació per a la construcció de la seva història local. M'agrada pensar, doncs, que és indissociable fer aquest tipus d'història sense tenir en compte les característiques locals de cada espai. En aquest cas, espero que aquest treball contribueixi al coneixement de la història d'aquestes tres viles, avui dia molt diferents a les medievals, però que conserven l'esperit mariner que els seus avantpassats els han llegat.

Agraïments

Abans de seguir voldria agrair la col·laboració de totes aquelles persones que han ajudat a fer possible aquest treball, especialment en aquests últims moments difícils que hem viscut.

Primerament a la Rosa, que com a tutora ha estat sempre atenta i m'ha ajudat en tot moment, amb el seu consell i experiència. També agraeixo la predisposició a prestar ajuda i informació —especialment en un moment en que ha estat difícil anar als arxius— d'en Quim Daban i en Toni Reyes i la resta dels equips dels arxius municipals de Lloret i Blanes. Especialment, però, vull agrair aquí la inestimable ajuda de dos tossencs: a en Mario Zucchitello per totes les preguntes respostes i la seva perenne predisposició a obrir-me les portes del seu arxiu i a la seva saviesa —val a dir que sense els seus passos previs mai hauria reunit la informació que he pogut reunir sobre Tossa—; i a en David Moré, arxiver de Tossa, per tots els dubtes resoltos, els consells donats i els contactes proporcionats que m'han facilitat la recerca a altres localitats. D'altra banda, vull agrair també a en Tito Aromir per posar a la meva disposició l'arxiu patrimonial de la seva família.

Agraeixo també els correus respostos i tota la informació dels capbreus lloretencs que m'ha proporcionat l'Elvis Mallorquí, així com l'ajut de l'Alejandro Martínez i en Xevi Salicrú. Per últim vull donar les gràcies pel gran suport que m'ha donat la meva família i els amics i companys del màster de cultures medievals.

2 FONTS ESTUDIADES

Per a fer aquest estudi centrat en els pescadors s'han utilitzat diverses fonts, tot i que les grans protagonistes han estat principalment les fonts notariales: des dels protocols notarians fins als pergamins. Dins l'àrea estudiada, com veurem a continuació, la documentació conservada és molt desigual i desproporcionadament inclinada en favor de Blanes enfront les altres dues viles.

La informació extreta de tots els arxius ha estat buidada i refinada per tal d'analitzar al detall cada propietat documentada, podent identificar una mateixa propietat en diferents moments i documents. El resultat final ha estat una relació de totes les terres i masos dels tres termes que en algun moment van estar en mans de pescadors. A partir d'aquesta llista s'ha elaborat una anàlisi quantitativa, seguida de les corresponents anàlisis qualitatives, com es podrà veure.

A continuació presentem, doncs, una breu relació de cada fons estudiat amb la documentació utilitzada i algunes dades d'interès que, esperem, també promoguin un aprofundiment en el seu estudi.

2.1 Arxiu Històric de Girona

Els principals fons notarians de les comarques gironines es conserven en aquest arxiu al cor del Barri Vell. En el nostre cas, el principal gruix de documentació procedeix del Districte Notarial de Santa Coloma de Farners, d'on, afortunadament, es conserven documents —tot i que amb llacunes— de les tres viles.

A partir dels documents d'aquest arxiu és possible observar la presència dels pescadors a les notaries de les viles respectives. Val a dir que normalment s'ha considerat al pescador com a algú absent en aquesta documentació. Tot i així, caldria matisar aquesta afirmació, afegint que el pescador acut a cal notari com qualsevol altre vilatà o pagès de la parròquia. Ara bé, aquest rarament hi va a resoldre “assumptes més pròpiament de pescadors” i es limita a les

tipologies documentals més recurrents, com qualsevol altre convilatà. Cap la possibilitat de que això últim respongui més al pacte oral dins els membres del mateix col·lectiu, cosa que provoca el corresponent buit documental.

Taula 1

Els protocols notarial en xifres

Tossa	Protocols notarial estudiats	(1503-1516)
	Manuais	-
	Llibres	2
	TOTAL	2
	Entrades als protocols estudiades	44
	Aplicables a propietat de terres	4
	Compravendes	3
	Donacions	-
	Ratificacions / establiments	-
	Capbrevacions	-
	Testaments	-
	Altres	1

Blanes	Protocols Notarials estudiats	(1400-1509)
	Manuais	27
	Llibres	34
	Llibres i manuals de testaments	3
	Llibres de capbreus	1
	TOTAL	65
	Entrades als protocols estudiades	1250
	Aplicables a propietat de terres	137
	Compravendes	62
	Donacions	8
	Ratificacions / establiments	6
	Capbreuacions	43
	Testaments	5
	Altres	13

Lloret	Protocols Notarials estudiats	(1474-1478)
	Manuais	1
	Llibres	-
	TOTAL	1
	Entrades als protocols estudiades	28
	Aplicables a propietat de terres	14
	Compravendes	6
	Donacions	1
	Ratificacions / establiments	4
	Capbreuacions	-
	Testaments	-
	Altres	3

2.1.1 Protocols Notarials de Blanes

El fons notarial de Blanes representa el gruix principal de documentació utilitzada en aquest treball. La varietat de la documentació, tant en contingut com en tipologia i distribució cronològica, permeten tenir un coneixement més profund de les activitats socio-econòmiques dels pescadors i prendre'n les dades per fer anàlisis quantitius.

En tant que principal centre comercial del vescomtat de Cabrera, la vila marinera de Blanes devia ser testimoni d'un nombre de transaccions i moviments superior al de les veïnes viles de Lloret i Tossa. La de Blanes és, doncs, la notaria de la que es conserven més llibres.³

Els protocols blanencs estudiats són els compresos entre 1400 i 1509, els que entraven dins la cronologia presa per aquest treball. Suposen 65 volums entre llibres, manuals, protocols de testaments i un capbreu, redactats per 7 notaris diferents (*cf. Taula 1*).⁴ Tot i que aquesta documentació permet fer una prospecció de pràcticament tot el segle, sobretot durant la primera meitat, cal destacar, però, diversos buits documentals al llarg del segle (*cf. Gràfic 1*).

De tots aquests protocols s'han estudiat unes 1250 entrades. La gran majoria són documents realitzats per pescadors i xaveguers o assentaments en els quals hi son molt presents. Altres han estat preses pel seu interès en relació amb la temàtica del treball o en relació amb la història de la vila amb perspectives d'un futur estudi més profund sobre els pescadors d'aquesta localitat i les veïnes. La veritat és que la lectura d'uns protocols tan complets deparen un bon nombre de documents interessants que molts cops passen desapercebuts. A tall d'exemple, en els protocols blanencs hi podem llegir la fundació de la Confraria de Pescadors de Sant Pere, de 1451,⁵ i de la Confraria de la Verge Maria de Blanes,⁶ o una recepta per al dolor d'estómac en un trosset de paper pres entre dues pàgines d'un llibre de

³ És la més antiga conservada del districte de Santa Coloma de Farners. El llibre més antic és de 1363; Grau Pujol, Josep M. T. (1996), *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners*, Barcelona: Fundació Noguera, pg. 26.

⁴ Jaume de Puig (1385-1405), Joan Verdaguer (1405-1411), Joan Manresa (1411-1438), Jaume Joan Manresa (1438-1465), Pere Dalmau Pujades (1448-1449, notari substitut), Pere Matalí (1467-1475) i Francesc Manresa (1476-1509). Noti's la nissaga de notaris dels Manresa, present també durant el segle XVI.

⁵ AHG, notarials, Blanes 409, f. 80r, 1451.

⁶ AHG, notarials, Blanes 410, f. 54r, 1455 octubre 23.

1448-1449.⁷ D'altra banda, és interessant, tant per a aquest estudi com per a qualsevol altre, constatar el fet que la universitat de la vila de Blanes es reuneixi cada 1 de gener. D'aquesta manera en tenim, doncs, els llistats de membres de diversos anys.

Així doncs, d'aquestes nombroses entrades s'han pres 137 documents que es refereixen directament a la possessió de terres, ja siguin compravendes —les més nombroses—, donacions, establiments, etc.

Els capbreus senyorials

Entre els diferents volums blanencs custodiats a l'AHG hi trobem un capbreu, numerat amb el numero 418 del fons. Es tracta del capbreu fet per Joan Ramon Folch, comte de Cardona i de Prades, casat amb Isabel de Cabrera, i senyor de la vila durant uns pocs anys. Probablement l'obtenció d'aquestes possessions el moguessin a redactar aquest capbreu, que ens és de molta utilitat a l'hora d'estudiar, precisament, les propietats de les terres.

A banda d'aquest capbreu, enquadernat per separat en un volum propi, també n'hi ha dos més inserits dins de dos protocols. D'una banda, les declaracions de 7 blanencs a l'Abat del monestir de Sant Salvador de Breda amb data de 25 de febrer de 1400, a les que ens referirem més endavant.⁸ D'altra banda, entre les pàgines d'un manual de 1443, hi ha 44 declaracions d'un capbreu incomplet, ordenat per Violant de Prades, procuradora del seu espòs Bernat Joan de Cabrera.⁹

2.1.2 Protocols Notarials de Lloret

La notaria de Lloret restava sota la propietat i domini útil del rector de la parròquia.¹⁰ Malauradament, de Lloret s'han perdut gran part dels seus protocols notariais, i només dos pertanyen al període estudiat: un llibre d'inventaris de 1429-1434 i un manual de 1474-1478.¹¹ Es podrien complementar amb un altre manual conservat, de 1395-1398, però no hi apareixen els oficis dels lloretencs que hi son mencionats, així que tenim molta dificultat en

⁷ AHG, notariais, Blanes 408, f. separat, [1448-1449]. El paperet diu així: *mastech consigit | clara d'ou e vinagre | sie posat sobre la bocha | del vermel conforte | aquell e-lo vomit srey | coral picat e begut | ab aygua asvange en | continent la dolor del | stomech.*

⁸ AHG, notariais, Blanes 6, f. 54r-56r (1400 febrer 25).

⁹ AHG, notariais, Blanes 13, f. 46r-63v, (1443 maig-agost).

¹⁰ Grau (1996), pg. 51.

¹¹ AHG, notariais, Lloret 2 i Lloret 3.

utilitzar-lo per l'absència d'altres fonts que permetin determinar qui és pescador i qui no. Així doncs, el cas de Lloret queda més fosc en aquest aspecte i això en limita les possibilitats d'estudi. Tot i així tenim també informació generada pel senyor de la vila: la Pabordia de Novembre de la seu de Girona, fonts de les que parlarem més endavant.

En definitiva, només comptem amb un sol volum notarial –ja que no hi ha cap inventari de cap pescador– del que en podem extreure 14 documents aplicables a la propietat de terres d'entre un total de 28 que fan referència a pescadors (*cf. Taula 1*). Tot i ser escasses, afortunadament aquest protocol atresora 5 compravendes o arrendaments de masos vinculats amb pescadors, quelcom no molt habitual en la documentació estudiada.

2.1.3 Protocols Notarials de Tossa

Igual que passa amb Lloret, la documentació tossenca també ha patit diverses vicissituds al llarg dels anys, i a la pèrdua del patrimoni documental del monestir de Ripoll amb la seva desamortització, s'hi uneix la dispersió de la documentació de la universitat i la pèrdua dels protocols notarials dels segles XIV i XV i gran part del XVI, probablement en un incendi que tingué lloc a la notaria el 1637.¹² Així doncs, a l'AHG els dos protocols notarials més antics conservats són dos llibres de nòtules de 1503-1510 i de 1510-1516.¹³ Aquest és un dels fets que ha permès un avançament dels límits cronològics cap als primers anys del segle XVI, per tal de poder tenir, ni que sigui, una escadussera imatge de la possessió de terres a Tossa en període proper. Val a dir, però, que s'ha pogut complementar aquesta documentació amb fonts provinents d'arxius particulars, com bé es veurà en breus.

2.1.4 Protocols notarials d'altres localitats

La documentació notarial de viles veïnes ha estat utilitzada principalment per complementar la d'aquelles incloses en l'àrea d'estudi. Bàsicament parlem del riquíssim fons notarial de Sant Feliu de Guíxols. Degut a les dimensions d'aquest treball i la condensació en el temps que suposa, no hem trobat encertat fer una revisió sistemàtica i en profunditat dels protocols d'aquesta localitat, cosa que reservem de cara a una futura recerca més àmplia. Així doncs,

¹² Zucchitello, Mario (2013). *En Mar i en Terra. Una història de Tossa i la seva gent*, Tossa de Mar: Centre d'Estudis Tossencs, pg. 17-18.

¹³ AHG, notarials, Tossa 1 i Tossa 2.

només s'han consultat un parell de protocols per tal d'extreure informació que complementi la ja localitzada. Es tracta d'un parell de llibres d'inventaris i referències a diversos protocols extretes d'altres estudis, especialment de Mario Zucchitello.¹⁴

Finalment, i per altra banda, un altre llibre consultat ha estat l'únic que es conserva de Vidreres corresponent a l'edat mitjana.¹⁵

2.2 Arxiu General de la Diputació de Girona

D'aquest arxiu, que comparteix espai amb l'AHG, hem consultat documents relatius a l'Almoina del Vestuari de la seu de Girona.

2.2.1 Fons de l'Hospici

Llevadors de censos de l'Almoina del Vestuari¹⁶

Per tal de comprovar si apareixien referències de pescadors als comptes d'aquesta almoina, propietària de diverses terres a Lloret i Blanes, s'han consultat els seus llevadors, repartits entre l'Arxiu Capitular de Girona i l'Arxiu de la Diputació de Girona.¹⁷ Si bé no contenen molta informació relativa a pescadors si que ens permeten conèixer una mica més la presència d'aquesta institució benèfica a Lloret.

Creiem necessari apuntar que en alguns documents blanencs es fa referència al Vestuari simplement com a *Elemosina Sedis Gerunde* –a diferència dels documents redactats a Lloret, on se l'anomena *Elemosina Vestiarrii Sedis Gerunde*–.¹⁸ Per tal de descartar que no es tractés de l'Almoina del Pa de la seu de Girona, també mencionada a la documentació amb aquest mateix nom, es van consultar alguns llibres de comptes d'aquesta almoina, només per comprovar que no es feia cap referència a Lloret ni Blanes, cosa que si es fa als comptes del Vestuari.

¹⁴ AHG, notarians, Sant Feliu de Guíxols 710, (1399-1419) i Sant Feliu de Guíxols 715 (1411-1416).

¹⁵ AHG, notarians, Vidreres 76 (1465-1472).

¹⁶ L'almoina del Vestuari de la seu de Girona es dedicava al repartiment de roba entre els pobres de la ciutat.

¹⁷ AGDG, Hospici 664, *Levador de les rendes que la Elemosina del Vestuari de la Seu de Gerona reb en la ciutat e bisbat de Gerona*, 1497 juny 1 - 1545 maig 31.

¹⁸ Principalment al capbreu de Sant Salvador de Breda: AHG, notarians, Blanes 6, f. 53r-56r.

2.3 Arxiu Capitular de Girona

L'ACG custodia la documentació relativa a la Catedral de Girona, per tant hi ha informació interessant i essencial per a l'estudi de les poblacions del bisbat. En el cas d'aquesta recerca ens interessa especialment pel que fa a Lloret, terme senyorejat per la Pabordia de Novembre del Capítol de Canonges de la Seu de Girona, el fons de la qual es conserva allà. Altrament, també hi hem buscat, com hem dit, referències a l'Almoina del Vestuari.

2.3.1 Fons de la Pabordia de Novembre

D'aquest fons n'hem extret bàsicament informació del capbreu de 1373-1379. Per tal de tenir una visió general es va consultar el Repertori General de la Pabordia, del segle XVIII, on està tota la informació copiada.¹⁹ Aquest capbreu, segons Elvis Mallorquí, seria fruit possiblement de dos documents diferents, un de 1373-1375 i un altre de 1379.²⁰ Al repertori aquesta diferenciació es manté, ja que ambdós han estat conservats per separat. Tot i així aporten informació d'un mateix període, així que podem considerar-ho, de cara al treball, un sol capbreu.²¹

Ara bé, tot i tenir aquest capbreu, no podem obviar un parell de qüestions. D'una banda, la resta de documentació lloretenca que hem utilitzat per al treball es concentra just 100 anys després de la confecció del capbreu, per la qual cosa, resulta més difícil establir-hi relacions directes. D'altra banda, al capbreu, com passa amb el manual de 1395-1398, tampoc hi apareixen els oficis dels declarants, per la qual cosa és difícil determinar qui és pescador o no. A més a més, cal unir-ho al fet que no s'han conservat moltes altres referències documentals on dirigir-nos per a poder trobar noms i cognoms associats a oficis. Tanmateix, i tot i les esparses restes que s'han pogut recollir aquí i allà, s'ha pogut aconseguir identificar algun pescador declarant al capbreu —tenint sempre en compte que l'homonímia és altament recurrent—. Així doncs, Lloret resulta ser tot un desafiament pel que fa a l'estudi dels pescadors i les seves propietats.

¹⁹ ACG, Pabordia de Novembre, *Repertori Pabordia Novembre Lloret – 1730* (8, d, 1).

²⁰ Mallorquí, Elvis (2014), *Pagesos i homes de mar de Lloret. Estudi i edició del capbreu de la Pabordia de Novembre de 1317-1320*, Lloret de Mar: Ajuntament de Lloret de Mar, pg. 31-32.

²¹ Per a més informació sobre els capbreus de la pabordia de Lloret cf. Mallorquí (2014), pg. 19-38.

2.3.2 Fons de l'Almoina del Vestuari

De l'Almoina del Vestuari de la Seu de Girona s'ha consultat un capbreu i diversos llevadors de censos. Originalment hem consultat el repertori d'edat moderna redactat per S. Pontich, on hi ha resumit el capbreu de 1369 de Lloret i altres pergamins.²² També hem consultat els llibres de comptes d'aquesta almoina del segle XV, que complementen la informació del llevador del fons de l'Hospici de l'AHG.²³ També alguns pergamins han estat utilitzats per tenir informació que suporti les altres fonts.

2.4 Arxius municipals

Davant l'absència documental dels protocols notariais d'algunes viles, els arxius municipals poden suposar una important font d'informació. Si bé els seus fons de pergamins no són el contingent de documentació medieval més abundós del panorama arxivístic, sempre s'hi troben algunes sorpreses. Cal destacar, en el cas del nostre estudi, els fons cedits per particulars, que supleixen, encara que a petita escala, la manca de protocols notariais en alguna vila.

2.4.1 Arxiu Municipal de Tossa

L'Arxiu Municipal de Tossa ha resultat ser una de les principals fonts de documents medievals tossencs davant les llacunes existents. Tot i així, les fonts no són molt abundants i remeten sempre a fons patrimonials cedits a l'arxiu. El fons de la Universitat, des de l'edat mitjana fins al segle XVIII, ha estat perdut ja que els membres d'aquesta s'emportaven els papers a casa i molts cops ja no tornaven a veure la llum.²⁴ Davant el panorama de gran buit documental cal destacar, però, la importantíssima tasca que ha realitzat Mario Zucchitello buscant aquí i allà i reunint totes les petites restes de documentació tossenca o d'altres localitats relatives a la vila per tal de poder reconstruir la història de Tossa.

²² ACG, Almoina del Vestuari, *S. Pontich. Repertori per Alfabètic*, Ms. 104.

²³ ACG, Almoina del Vestuari, Comptes Generals 135.08.01.00 (1404-1419); ACG, Almoina del Vestuari, Comptes Generals 135.08.01.02 (1481-1482); ACG, Almoina del Vestuari, Comptes Generals 135.08.01.03 (1482-1483); i ACG, Almoina del Vestuari, Comptes Generals 135.08.01.05 (1488-1489).

²⁴ Zucchitello (2013), pg. 18.

Pel que fa, doncs, a la col·lecció de pergamins medievals de l'Arxiu Municipal de Tossa, a 19 d'aquests hi apareixen pescadors. Malgrat no ser un nombre molt gran, la majoria de documents fan referència a la família Sallers, una família de llarga tradició pesquera i marinera de la vila i que, a més a més, resulta ser propietària de diverses possessions de terra al terme. És destacable el pergami n. 95, amb data de 20 d'abril de 1475, en el qual l'Abat fra Ponç Andreu de Ripoll ratifica diverses propietats al pescador Joan Sallers.

2.4.2 Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar

Al SAMLM no hi hem trobat molta documentació relativa al tema d'estudi, només una compravenda feta per un pescador.²⁵ Tot i així conserven diversos fons patrimonials amb abundant documentació que ens ajuda a complementar la que tenim.

D'altra banda, però, tenim un bon fons de la universitat de la vila, transcrit per Margot Pons Espó a *El Fons municipal en pergami de l'antiga Universitat de Lloret de Mar*, allà hi ha diversos documents interessants, com un plet entre els pagesos de la parròquia i els habitants del port al segle XIV o un plet entre lloretencs i blanencs amb propietats a Lloret.²⁶

2.4.3 Arxiu Municipal de Blanes

L'Arxiu Municipal de Blanes també compta amb un fons de la universitat prou important, amb diversos documents que, si bé no ens remeten al tema estricte del treball, sí que ens aporten informació addicional sobre els pescadors blanencs, ens permet posar-los noms i ampliar la informació dels protocols notariais. Tot i així no hi hem pogut localitzar cap pergami relatiu a compravendes o altres aspectes relacionats amb terres i pescadors. Ara bé, tenint a mà la quantitat de fons notariais que hi ha a l'AHG, aquesta mancança no suposa cap maldecap.

D'altra banda, hem estudiat també un capbreu del Benefici de Sant Joan de 1556 que, si bé ja és tardà per a la cronologia que ens interessa, ens permet tenir una visió més global de les

²⁵ SAMLM, Fons Gruart Raurell, pergami n. 210 (1506 desembre 20).

²⁶ Pons Espó, Margot (2002). *El Fons municipal en pergami de l'antiga Universitat de Lloret de Mar*, Lloret de Mar: Ajuntament de Lloret de Mar.

posseïssions d'aquest propietari d'una petita porció del terme on diversos pescadors hi tenen horts.²⁷

2.5 Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar

Gran part de la documentació per a l'estudi del sector meridional de la Selva, i del vescomtat de Cabrera, es troba en aquest arxiu. Les fonts extretes d'aquí han estat bàsicament per a complementar les trobades als altres arxius i per tal d'estirar fils que enllaçaven amb documentació extreta dels protocols blanencs.²⁸

A l'AHFF també es conserva un capbreu de Lloret de 1400 del monestir de Sant Salvador de Breda, que ha estat degudament estudiat per veure si hi apareixia algun pescador.²⁹ La còpia conservada d'aquest capbreu —en realitat és un trasllat de l'original fet pel notari de Blanes Jaume Joan Manresa a 11 de març de 1451—, recull també declaracions de blanencs, ja que els dominis d'aquest monestir, com veurem, incloïen també una petita part del terme de Blanes. Ara bé, dels 49 folis amb declaracions d'aquest capbreu només hi apareix un blanenc en els dos últims. Nogensmenys, al llibre de notes de Blanes de 1400 hi ha les declaracions de set blanencs a l'abat de Breda —alguns d'ells pescadors— amb data també de febrer de 1400.³⁰ A més a més, una d'aquestes declaracions coincideix amb l'última del capbreu de l'AHFF. En definitiva, he pogut reconstruir el que sembla ser la totalitat d'aquest capbreu que afecta propietats i declarants tant a Lloret com a la zona de Vallarnau del terme de Blanes.

2.6 Arxius Patrimonials

Pel cas de Tossa s'ha pogut accedir també arxius patrimonials. D'una banda l'extens Arxiu Axandri, custodiat per en Mario Zucchitello mateix. En ell hi conserva registres de documents avui ja perduts i documents de la seva família tossenca. Així mateix, també hi ha tot el fons

²⁷ AMBL, *Capbreu del Benefici de Sant Joan* (1556) [encara per inventariar].

²⁸ Bàsicament documents relacionats amb el mas Guimerà de Tordera, en mans d'Antoni Andreu, xaveguer de Blanes: AHFF Palafolls 583, f. 62r-62v (1436 abril 21); AHFF, pergami n. 449 (1351 abril 28).

²⁹ AHFF, Fons notariais, Lloret 1549 (1400 febrer 22 – 1400 febrer 25).

³⁰ AHG, Fons notariais, Blanes 6, ff. 53r-56r (1400 febrer 25).

Falguera, provinent de l'arxiu de la família dels batlles i castlans de Tossa, fortuïtament rescatat de l'oblit per aquest historiador i d'un grandíssim interès per a la història tossenca.³¹

2.7 Altres arxius

Degut al seu caràcter merament testimonial en aquest treball, mencionarem l'Arxiu Històric de la Biblioteca de Catalunya, on hi ha algun que altre pergami relatiu a Lloret i Blanes.³² D'altra banda, també cal mencionar que per aprofundir en la recerca sobre el mas Guimerà de Tordera hem utilitzat documents de l'Arxiu del monestir de Sant Daniel, disponibles en línia al repositori digital de la UdG.³³

Un arxiu essencial per a l'estudi del vescomtat de Cabrera és l'Archivo Ducal de Medinaceli, situat a Toledo, però amb còpies als arxius de Poblet i Hostalric (AHH). Per a aquest treball han estat visitats tant aquest últim com l'arxiu de Toledo. Sembla ser, però, que hi hauria alguns documents relatius als vescomtats que van ser traslladats de Sevilla a la seu toledana de l'arxiu, però mai van ser copiats a Catalunya. Com ho sabem? Prim Bertran va poder realitzar un estudi d'un capbreu de Palafolls de 1435-1436 —que hauria estat de gran utilitat per al treball— abans de la tramesa de la documentació a Toledo.³⁴ Aquest capbreu no figura entre les còpies presents a l'AHH i, malauradament, la recerca que vam fer a l'ADM no va fructificar, degut també a una desconexió per part de l'administració de la seva situació dins el vast arxiu ducal.

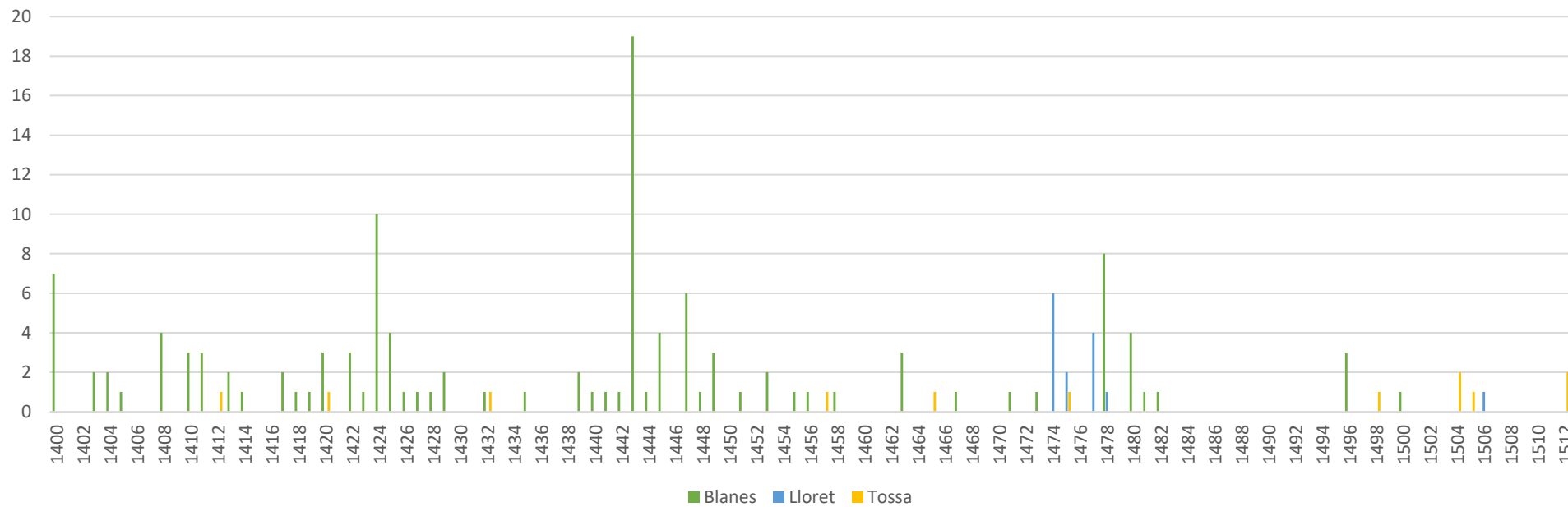
³¹ Zucchitello (2013), p. 20.

³² BC, Arxiu Històric, pergamins n. 302 (1400 desembre 11), 305 (1461 setembre 7), 320 (1475 setembre 26), 321 (1507 novembre 30), 324 (1425 novembre 13), 395 (1470 setembre 11) i 492 (1442 desembre 8).

³³ DUGi, Fons Especials, Pergamins del Monestir de Sant Daniel de Girona, pergami 553 (1320 setembre 18) [en línia] (disponibles a: <<https://dugifonsespecials.udg.edu/handle/10256.2/14463>>) (darrera consulta: 12/02/2020).

³⁴ Bertran, Prim (1990), «Antropònims de la Baronia de Palafolls (1435-1436)», *Butlletí Interior. Societat d'Onomàstica*, vol. 42, pg. 45-48.

Gràfic 1: Documents relacionats amb terres en mans de pescadors per anys

(Antoni Ginot, 2020)

3 CONTEXT GEOGRÀFIC I HISTÒRIC

3.1 Les concepcions de la Selva

Parlar de la Selva medieval en termes comarcals actuals és com parlar només dels Estats Units referint-nos a la totalitat d'Amèrica. Cert és que la divisió comarcal actual parteix d'unes bases històriques. Tanmateix, en el cas de la Selva ha calgut encaixar-la com s'ha pogut dins uns patrons contemporanis malgrat la seva dilatació espacial.³⁵ No és l'objectiu d'aquest treball discutir els límits històrics d'aquesta comarca. Tot i així, aquí donarem quatre pinzellades sobre la seva costa.³⁶

En aquest treball, degut a l'extensió i temps limitats, ens hem vist obligats a estudiar només les tres viles costaneres que avui dia resten dins la comarca administrativa de la Selva.³⁷ Per contra, cal incloure sota aquest corònim les localitats de l'Alt Maresme: des d'Arenys fins a Malgrat de Mar. Encara més, a l'altra banda de la comarca actual hom hi afegiria la Vall d'Aro, amb Sant Feliu de Guíxols.

L'explicació d'aquesta dilatada regió la trobem en la divisió eclesiàstica del territori, germen de la concepció posterior de comarca històrica de la Selva. Dels 4 ardiaconats gironins, la Selva n'era el més meridional. Tal i com es manté avui en dia, el bisbat arribava, doncs, fins a Arenys de Mar.³⁸ És precisament aquesta administració eclesiàstica la que batejarà oficialment el territori més meridional del seu bisbat en segregar-lo de l'ardiaconat de Girona en algun moment abans del 1207. Se li atorgarà el nom de *silva*, —*hinterland* de les ciutats romanes—, potser per comprendre l'àrea d'influència de *Blanda* (Blanes) i *Aquae Calidae*

³⁵ Burgueño, Jesús (2002), «Identitat i administració a la Selva: una dualitat irresoluble?», *Quaderns de la Selva*, n. 14, pg. 34; Salamaña, Isabel (1990), *La Selva: Estructura socio-econòmica d'una comarca heterogènia*, Barcelona: Caixa de Catalunya, pg. 1-4.

³⁶ Sobre les problemàtiques i l'evolució històrica del concepte de Selva c. f. Burgueño (2002); Mach, Oriol; Capellà, Hugo (1998), *La Selva, una comarca serena*, Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva – Centre d'Estudis Selvatans; i Mallorquí, Elvis (2011). «l'Edat Mitjana», a: Figueras, Narcís; Llinàs, Joan. *Història de la Selva*, Girona: Diputació de Girona, pg. 215-348.

³⁷ Deixem un estudi dels pescadors a tot l'àmbit selvatà per una futura recerca.

³⁸ Burgueño (2002), pg. 34.

(Caldes de Malavella).³⁹ L'aplicació d'aquest corònim —que apareix molt poc en la documentació medieval— per part de les autoritats eclesiàstiques pogué promoure que amb el temps acabés generant un sentiment de pertinença territorial, i és que la Selva que entenem avui dia com a regió històrica encara no era present en les ments d'aquelles persones.⁴⁰

A més a més, jurisdiccionalment, el territori de l'ardiaconat es trobava repartit entre la Vegueria de Girona al nord, en la qual hi havia el braç de la Selva, el vescomtat de Cabrera al sud i altres senyories menors repartides pel territori, cosa que afavoreix la disgregació d'un sentiment de pertinença.⁴¹ Pel que fa a l'Alt Maresme, avui dia província de Barcelona, tan pot ser considerat part de la Selva com del Maresme. Concepció aquesta de caire més geogràfic que afectava tota la costa al nord de Barcelona i es feia arribar fins a Sant Feliu de Guíxols.⁴² Vegi's si no un llibre de comptes del Vestuari, en el qual apareix mencionat "*Loret del Maresma*".⁴³ En aquest àmbit que estudiem ha aparegut, doncs, el discutit concepte de Selva Marítima, que es fa coincidir especialment amb la zona de la Baixada Tordera (gran part de l'Alt Maresme i fins a Lloret).⁴⁴ Tanmateix, la concepció d'aquest riu com a frontera gironina respon als obsessius criteris dels segles XVIII i XIX pels quals es prenen els grans accidents geogràfics com a principals delimitadors del territori.⁴⁵

Així doncs, si bé només prenem tres poblacions com a objecte d'aquesta recerca, cal incloure-les en un àmbit geogràfic més o menys interconnectat i cohesionat a diferents nivells. Tal cosa es palesa en la documentació, on blanencs, tossencs i lloretencs es relacionen entre ells i amb la gent de l'Alt Maresme i Sant Feliu. Més enllà de la costa, tot el rerepaís també es vincula amb aquestes localitats costaneres, on hi troba una sortida marítima per al comerç dels seus productes.

³⁹ Mallorquí (2011), pg. 220.

⁴⁰ *Ibid.*, pg. 222-225.

⁴¹ Burgueño (2002), pg. 34-35; Mallorquí (2011), pg. 224-225.

⁴² Burgueño (2002), pg. 36.

⁴³ ACG, Almoina del Vestuari, Comptes Generals, 135.08.01.00 (1404-1419), f. 66r.

⁴⁴ Valdunciel, Juli (2005), «Blanes i la Baixada Tordera: el procés històric de construcció del territori», *Blanda*, n. 8, pg. 99-100.

⁴⁵ Burgueño (2002), pg. 37.

3.2 La geografia

La concepció geogràfica de la Selva ens ve potser preconcebuda pel seu nom mateix, que en llatí vol dir bosc. Tal cosa ha portat a considerar aquest territori en temps medievals com una àrea feréstega. Nogensmenys, la Selva comptà amb un poblament estable que es consolidà especialment en temps medievals i que no la converteix en una simple comarca desordenada i bàsicament de pas. Com hem dit, el seu corònim prové del *hinterland* de les ciutats romanes.⁴⁶

La Selva engloba sectors molt diferenciats geogràficament, principalment son tres els accidents que configuren el seu paisatge: la serralada pre-litoral, la depressió de la Selva i la serralada litoral. La plana selvatana es troba principalment envoltada per les Guilleries a tramuntana, el Montseny a ponent, el Montnegre i Cadiretes-l'Ardenya a migdia i les Gavarres a llevant, cosa que la converteix en una comarca molt heterogènia geogràficament.⁴⁷ De tots aquests espais ens interessa el que toca a mar, des dels límits de Blanes, propers a la Tordera,⁴⁸ fins al massís de Cadiretes-l'Ardenya, que arriba a la Vall d'Aro en els límits del terme de Tossa.

La presència de la Tordera i la seva desembocadura genera una diferència important entre les tres viles. Mentre que Blanes es troba beneficiada per la plana fluvial en un extrem, cosa que en facilita la comunicació amb la resta de la regió, Tossa es troba aïllada entre l'abrupta costa de penya-segats, de manera similar a Begur i Cadaqués. Les muntanyes que hi ha entre Sant Feliu i Tossa generen una cresta de 400/500m a menys de 3 metres de la costa, conferint aquest caràcter especial al litoral tossenc, replet de cales i rieres. Val a dir, però, que aquesta bellesa natural, per contrapartida, ha afectat en la comunicació i el poblament de la zona. Fins a mitjans de segle XX, la costa entre st Feliu i Tossa estava deserta, amb petites excepcions com el mas Salionç, a tocar de Solius; les cales oferien només refugi en cas de temporal als pescadors, però no eren habitades. A més a més, la carretera que uneix Lloret i Sant Feliu per la costa (GI-682), va ser construïda el 1916, per la qual cosa Tossa va estar en situació de relatiu aïllament terrestre molt de temps. Cal tenir en compte que en aquests punts, la

⁴⁶ Mallorquí (2011), pg. 217-220.

⁴⁷ Salamaña (1990), pg. 15-18.

⁴⁸ Com hem dit, antigament la Tordera no era un element disruptiu, i la banda dreta del riu formava part encara del terme de Palafolls

serralada litoral només s'obre cap al mar en forma de rieres encaixonades.⁴⁹ No ha sigut fins a la massificació turística que s'han construït urbanitzacions en aquests llocs pràcticament impossibles i el caràcter verge que tenia abans aquest litoral ha estat corromput.⁵⁰ Així doncs, cal destacar que, a més a més de l'abruptesa dels seus paisatges, la costa selvatana, i la gironina en general, ha estat terra de pas i, conseqüentment, terra d'invasions, tant terrestres com marítimes. Tal cosa ha condicionat sempre el mode de vida dels selvatans de la marina, cosa que, segons Barbaza, ha generat un població més ruda i desconfiada, però a la vegada més forta.⁵¹

3.3 El nord de la Selva Marítima a l'edat mitjana: la formació de tres viles

Com hem dit, a l'edat mitjana la Selva es trobava repartida entre diverses senyories feudals, tals com el vescomtat de Cabrera, el Capítol de Canonges de Girona, els Cruïlles o el monestir de Santa Maria de Ripoll, entre d'altres.

Com la resta de Catalunya, la Selva havia patit el fort impacte de la Pesta de 1348 i els brots posteriors, que acabaren amb una part considerable de la població, tot alterant la vida social i econòmica gironina. A aquest fet se li han d'unir diversos desastres naturals com inundacions o els terratrèmols de principis del segle XV, que configuren un quatre-cents iniciat amb una economia rural dramàticament afectada.⁵² Ara bé, no tot són desgràcies, i a finals de l'edat mitjana podem veure com aquesta economia rural ha anat creixent i com els habitants de la regió han anat adquirint més prerrogatives socio-econòmiques. El segle XVI, doncs, marcarà l'inici d'una nova època per la pagesia de mas. És, doncs, entre aquests dos moments que s'emmarca el nostre estudi, un període d'evolució i canvi en el món rural català.

Passem ara a contextualitzar cadascuna de les viles que són l'escenari d'aquesta recerca.

⁴⁹ Barbaza, Yvette (1988), *El paisatge Humà de la Costa Brava*, Barcelona: Edicions 62, pg. 41.

⁵⁰ Tot i que no és matèria per aquest estudi, cal recalcar el gran canvi que ha causat aquesta massificació en les últimes dècades, emplenant d'urbanitzacions els espais naturals i provocant danys irreparables. En els darrers anys, però, han aparegut iniciatives de protecció del territori que, esperem, revertixin aquesta situació.

⁵¹ Barbaza (1988), pg. 95.

⁵² Mallorquí (2011), pg. 316-317.

3.3.1 Blanes

La vila de Blanes fou el nucli comercial principal del vescomtat de Cabrera, i una de les poblacions més importants d'aquesta entitat.⁵³

El poblament blanenc ha estat ben assentat des de temps antics, com demostra la colònia romana de *Blanda*, fundada entre el 75 i el 50 aC, aprofitant assentaments ibèrics anteriors. Això ve afavorit pel bon recer i protecció que l'espai natural de Blanes ofereix per a les embarcacions, cosa que marcarà les seves pautes com a vila eminentment marinera i comercial.⁵⁴

Sí bé hem dit que Blanes formava part del vescomtat de Cabrera, la poderosa família que el regia no fou més que una feudatària del rei en tant que senyora de Blanes. No fou fins el 1348, en el context de la Guerra de la Unió, que Pere el Cerimoniós, per obtenir diners i sufragar els costos del conflicte, vengué a carta de gràcia els seus drets sobre Blanes als Cabrera, esdevenint-ne aquests, ara ja sí, senyors alodials. Ara bé, aquesta família compartia la jurisdicció del terme del castell amb els Blanes, subinfeudats a ells. Tanmateix, el 1382 adquiriren tots els drets sobre el castell per compra a Ramon de Blanes.⁵⁵ D'aquesta manera, i amb la compra del castell de Palafolls al rei, que, al seu torn, l'havia comprat a la família homònima, el 14 de setembre del mateix any, els Cabrera consolidaren tota una xarxa de forteses a la baixa Tordera. Aquesta anava des del Montseny fins a la mar, i no només garantia protecció a terres barcelonines, sinó que també consolidava als Cabrera com a senyors indiscutibles de la Marina de la Selva (castells de Montpalau, Palafolls i Blanes).⁵⁶ A partir d'aleshores, els Cabrera potenciaran la vila per a posar-la al capdavant del seu vescomtat, construint-hi un palau i convertint-la en un port dinàmic, en connexió amb altres ports de la Corona i del mediterrani, especialment Sant Feliu de Guíxols, punt nodal del comerç marítim a terres gironines.⁵⁷

⁵³ Per a més informació sobre el vescomtat de Cabrera i els seus senyors, vegi's la tesi d'Alejandro Martínez Giralt (2019), *Els vescomtes de Cabrera a la Baixa Edat Mitjana. Identitat familiar, dinàmica patrimonial i projecció sociopolítica*, Madrid: CSIC.

⁵⁴ Martínez Giralt, Alejandro (2010a). *L'expansió de Blanes sota el domini dels vescomtes de Cabrera*, Blanes: Ajuntament de Blanes, pg. 7.

⁵⁵ *Ibid.*, pg. 24.

⁵⁶ Aragó, Antoni M. (1974), «Els castells de Blanes i Palafolls i el vescomtat de Cabrera, el segle XIV», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, n. 22, pg. 177-180.

⁵⁷ Martínez Giralt (2019), pg. 334.

Imatge 1: Escut dels Cabrera a la font gòtica de Blanes (Antoni Ginot, 2019).

El vescomtat de Cabrera, l'origen del qual es remunta cap a mitjan segle XI, era un conjunt de termes agrupats pels Cabrera a la zona meridional i occidental de la Selva, part del Montseny i les Guilleries i l'Alt Maresme, territoris que els Cabrera es preocuparen en adquirir i cohesionar tot configurant uns dominis senyorials importants.⁵⁸ En el cas blanenc, si bé en l'àmbit jurisdiccional els Cabrera foren durant tot el segle XV els senyors indiscutibles del terme, en l'àmbit territorial compartiren l'espai amb altres senyors, pels quals alguns pescadors també tenien propietats. D'aquests, el monestir de Sant Salvador de Breda era dels més importants. Fundat el 1038 pels Cabrera, fou dotat amb diversos dominis, alguns d'ells a la marina selvatana, sobretot a la conca de la Tordera.⁵⁹ El Benefici de Sant

⁵⁸ Martínez Giralt, Alejandro (2012). *El poder feudal, els seus agents i el territori. El vescomtat de Cabrera (1199-1423)*, Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans, pg. 21.

⁵⁹ Martínez Giralt, Alejandro (2010b), «Sant Salvador de Breda: un obscur cas de vincles entre llinatges aristocràtics i institucions monàstiques a la Baixa Edat Mitjana», *IV Jornades d'Història i Arqueologia Medieval del Maresme. Els Monestirs Medievals. Actes*. 10-24 de novembre de 2007, Ripoll-Òrrius-Mataró. Mataró: Grup d'Història del Casal de Mataró, pg. 135-138; Pons Guri, Josep M. (1989), «Dotalies d'esglésies

Joan del Castell de Blanes, fundat pels Blanes, també era el propietari indiscutible d'una part de terres del terme, en concret una zona d'hortos anomenada Les Feixes de Sant Joan.⁶⁰ Les famílies de cavallers dels Camós i Montornès també són documentats com a senyors d'algunes propietats en mans de pescadors a Blanes i els indrets veïns de Palafolls.⁶¹ Testimonialment, també hi ha una terra de pescadors de la confraria de Roca Rossa, fundada entre els segles XII-XIII a l'homònim monestir agustinià de Tordera.⁶²

La població blanenca gaudia d'uns privilegis que molt probablement n'afavoriren l'expansió. El 22 de gener de 1373, Bernat IV de Cabrera ratificà, en un privilegi inserit al llibre de la universitat de la vila, un privilegi anterior, de 1260, que suposa una carta de franqueses, llibertats, immunitats i privilegis per als habitants de la vila de Blanes.⁶³ En aquesta, Guerau de Cabrera enfranqueix a tots els habitants de la vila i port de Blanes. Aquests queden deslliurats també de pagar cugúcies, tragines, quèsties, acaptes i préstecs forçosos, entre d'altres.⁶⁴ Si bé els vilatans blanencs pogueren gaudir d'aquestes llibertats, això no afectà tant als pagesos del terme, que al capbreu de 1478-1482 sí que declaren ser homes propis dels vescomtes, a diferència dels habitants de la vila.⁶⁵

Amb aquesta promoció de la vila, els seus habitants veieren enfortit el govern municipal, i la universitat anà guanyant prerrogatives.⁶⁶ Així, el 1458, Violant de Prades, vescomtessa consort de Cabrera i procuradora del seu espòs Bernat Joan de Cabrera, ratifica l'antic costum dels blanencs de reunir la universitat de la vila cada 1 de gener i triar diversos càrrecs.⁶⁷

selvatanes al segle XI», a: Pons Guri, Josep M. (1989), *Recull d'Estudis d'història jurídica catalana*, Barcelona: Fundació Noguera, vol. II, pg. 462.

⁶⁰ Crous, Jesús (1994), *Blanes. Cronologia històrica segle III a.C.-segle XX*, Blanes: Ajuntament de Blanes-Diputació de Girona, pg. 112.

⁶¹ El senyor documentat en el cas dels Montornès és Pere Galceran de Montornès, senyor del Castell de Montornès del Vallès, que, encara no saben com ni perquè, tenia dominis a Blanes i Palafolls. Pel que fa als Camós, sabem que se li ratifica el feu de Blanes i Palafolls el 1310; ADM, Lligall 10-7 (1310 maig 26).

⁶² Pons Guri, Josep M. (1984), *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*, Barcelona: Fundació Noguera, pg. 11.

⁶³ Pons Guri, Josep M. (2001). «A l'entorn d'una carta de poblament de la Vila de Blanes», *Blanda*, n. 4, pg. 61-64.

⁶⁴ AMBL, Administració Municipal, *Llibre de la Universitat de la Vila de Blanes*, XX, f. 129r; transcripció i edició a Pons Guri, Josep M. (1969), *Llibre de la Universitat de la vila de Blanes*, Blanes: Ajuntament de Blanes, pg. 157-160.

⁶⁵ AHG, notarians, Blanes 418 (1478-1482).

⁶⁶ A partir de les reunions de la universitat llistades als manuals de mitjan segle XV podem constatar com aquestes rondaven els 96 membres de mitjana.

⁶⁷ AMBL, Administració Municipal, *Llibre de la Universitat de la Vila de Blanes*, XV, f. 108v; transcripció i edició a Pons Guri (1969), pg. 127.

Imatge 2: Església de Blanes i restes del palau vescomtal dels Cabrera (Antoni Ginot, 2019).

Blanes comptava, doncs, al segle XV, amb diversos càrrecs exercits pels mateixos blanencs: 2 síndics; obrers de l'església i obrers de l'hospital de pobres; un batlle, representant de l'autoritat senyorial;⁶⁸ un saig i un clavari de la universitat; alguns d'aquests ratificats en el privilegi.⁶⁹ Tal cosa denota una consolidada organització de la comunitat en la qual hi haurà una participació activa dels pescadors de la vila.

Sens dubte, al segle XV es produeix un creixement important d'aquesta vila fins a situar-la com a un port destacable del nord català. De fet, ja es fa palès aquest creixement el 1319, quan obté independència parroquial respecte a Sant Esteve de Tordera.⁷⁰ Així doncs, Blanes tingué presència en diferents episodis del moment, com la Guerra Civil, en la qual la vila es

⁶⁸ Des de 1446 es documenta sobretot a Antoni Caselles exercint aquest càrrec.

⁶⁹ Tres dels clavaris de la universitat documentats a la vila de Blanes al segle XV son xaveguers d'ofici: Antoni Andreu, Pere Pruna i Joan Morell.

⁷⁰ La parròquia de Blanes fou sufragària del monestir de Sant Pere de Rodes primer, i de Sant Salvador de Breda després; Martínez Giralt (2010a), pg. 15.

posicionà amb la resta del vescomtat del costat de la Generalitat, fins que en els darrers compassos de la guerra canvià en favor de Joan II. Tot i així, el vescomtat de Cabrera fou repartit entre els nobles Armendàriz i Sarriera, que hagueren de retornar finalment el patrimoni a la família Cabrera. Aquesta, per la seva banda, havia perdut la branca principal de descendència legítima, per la qual cosa trobem, a finals dels anys 70, el comte Joan Ramon Folch III de Cardona senyorejant Blanes tot al·legant drets per dot de la seva esposa Isabel, filla de Bernat Joan de Cabrera,⁷¹ fins que tots els territoris passaren a mans dels hereus del patrimoni Cabrera: Anna de Cabrera i el seu espòs Fadrique Enríquez de Cabrera.⁷²

De les tres viles estudiades, cal, doncs, destacar Blanes com a punt important de contacte entre un ens major, el vescomtat de Cabrera, i la resta del món mediterrani. Així mateix, també com a punt de trobada important dins el mateix vescomtat, en constant relació amb els habitants de les localitats veïnes del terme com Palafolls o Tordera, així com amb els habitants d'altres termes fora del vescomtat com Lloret i Tossa. Tot això n'afavorirà, doncs, el creixement econòmic i social, amb un enfortiment del govern municipal, ratificat per diversos privilegis recollits en el Llibre de la Universitat de la vila. En tot aquest context no serà d'estranyar, doncs, que apareguin pescadors amb un pes important dins les comunitats i que participin activament en el govern d'aquesta vila.

3.3.2 Lloret

Lloret és la segona vila costanera de l'actual comarca de la Selva cap al nord. La baixa edat mitjana suposarà el moment de creixement d'un petit port a la creació d'una vila marinera, llar de nombrosos i importants navegants.

Generalment, s'ha volgut veure Lloret en un estat de cert abandó, sense gaire poblament, entre temps romans i el segle XI. Això es justifica pel fet que Lloret restava integrat a Maçanet de la Selva, situat uns quants quilòmetres a l'interior, i no disposava de parròquia. Tot i així, hi ha certs indicis de la presència de vil·les que es podrien haver mantingut després

⁷¹ És per això que el capbreu de 1478-1482 és manat fer per ell, possiblement responent a la voluntat de conèixer quines eren les rendes a percebre en el recentment adquirit terme.

⁷² Pons Guri, Josep M. (1999), «Sobre uns privilegis per als habitants de Blanes que no foren inserits al Llibre de la Universitat», *Blanda*, n. 2, pg. 65-66.

de la caiguda de l'Imperi Romà. Alguns estudiosos en situarien una a l'espai de l'ermita de Santa Cristina, d'especial devoció per als lloretencs.⁷³

El primer document directament relacionat amb Lloret, amb data de 14 d'octubre del 1001, és la segregació de l'alou de Lloret del de Maçanet.⁷⁴ El motiu fou la compensació al vescomte Seniofred de Girona per la pèrdua d'un alou al comtat de Besalú. Aquest havia estat empenyorat pels comtes de Barcelona Ramon Borrell i Ermessenda a Bernat Tallaferro, comte de Besalú —en tant que Seniofred els l'havia cedit a *praestitum*—, pel pagament de 25 unces d'or que els comtes no feren, per la qual cosa l'alou passà a mans d'en Tallaferro.⁷⁵

Ja al segle XI Sicardis, filla d'Amat, vescomte de Girona —per tant, descendent de Seniofred— malgrat conflictes amb la seva mitja germana Ermessenda i l'espòs d'aquesta, es consolida com a senyora del terme.⁷⁶ En el seu testament, de 1130, aquesta dama fa donació al Capítol de canonges de la Seu de Girona de terres a l'Estanyol i a Lloret, entre d'altres deixes a diverses institucions religioses i particulars. A més a més, el castell de Lloret és donat als seus dos fills Bernat Gaucfred i Bernat Umbert, bisbe de Girona. Bernat Umbert en tindria només l'usdefruit de mig castell, si moria, aquesta passaria al seu germà. Amb la seva mort, la seva meitat passaria al seu fill, i l'altra al capítol de Canonges de Girona.⁷⁷ Mentre que la meitat de Bernat Umbert es va incorporar al patrimoni del capítol, Bernat Gaucfred i els seus descendents, entroncats amb els Palafolls, van mantenir la seva meitat del domini sobre el terme de Lloret, compartit amb la Catedral de Girona, fins que passà finalment a la seu Gironina el 1217.⁷⁸

⁷³ Llinàs, Joan (2016), «Santa Cristina i Lloret de Mar a l'alta edat Mitjana», *Quaderns de la Selva*, n. 28, pg. 125-127.

⁷⁴ Lloret ja s'havia mencionat per primer cop el 966 en el document de donació de l'alou de Tossa al monestir de Ripoll.; Pons Guri, Josep M. (1989), «La columnella del llegat del comte Miró a favor del Monestir de Ripoll», a: Pons Guri, Josep M., *Recull d'Estudis d'Història Jurídica Catalana*, Barcelona: Fundació Noguera, vol. III, pg. 14.

⁷⁵ SAMLM, S.T. 091.000.001 (cedit per AHFF) (1001 octubre 14). Transcripció i edició a Pons Espó (2002), pg. 271-273; Pons Guri, Josep M (1989), «Document del Vescomte Seniofred de Girona», a: Pons Guri, vol. III, p. 19-21.

⁷⁶ Pons Guri, Josep M (2006). «Sicardis, senyora de Montseny i de Lloret», a: Pons Guri, Josep M., *Recull d'Estudis d'Història Jurídica Catalana*, vol. IV, pg. 159-160.

⁷⁷ AHG, pergami n. 136 (1103 octubre 6). Pons Guri (2006), pg. 163. Això podria explicar que la Pabordia de Novembre, que gestionava les rendes de Lloret, també fos propietària de terres a l'Estanyol, tal i com apareix als capbreus de la pabordia (ACG, Repertori Pabordia de Novembre, 1730 (8, d, 1)).

⁷⁸ Mallorquí (2014), pg. 47-48.

L'església parroquial de Sant Romà de Lloret, per la mateixa banda, fou consagrada i dotada el 8 de gener de 1079, i comptà amb donacions de la dita Sicardis i els seus fills.⁷⁹ Ara bé, la originària no estava situada al nucli del que seria la vila de Lloret, ans al contrari, es tracta de l'actual ermita de les Alegries. No fou fins el 1509 que es decidí fer una nova església parroquial al centre de la nova vila, i el 25 de novembre d'aquell any, els prohoms de la universitat nomenaren síndics per convenir les obres de construcció de la nova església, d'estil gòtic, que s'acabà el 1522.⁸⁰ Tot plegat, una mostra del creixement del port.

El castell de Lloret, mencionat ja el 1041, sembla ser que ja era termenat cap al segle XIV, tot i que l'administració de la justícia requeia en mans del rei i els seus agents, fins a la seva alienació el 1326.⁸¹ En aquell any el rei Jaume II la donà en franc alou a Ot de Montcada i els seus, tot iniciant un procés de litigis i enfrontaments entre els senyors dels llocs i la dita família.⁸² Finalment, els pabordes de novembre la recuperaren per compra el 1388, exceptuant, però, el dret d'execució de les penes corporals.⁸³

Tot i que la Pabordia de Novembre fos la senyora del castell, a Lloret també hi havia una família de castlans, que com a mínim des de 1131 havien incorporat el topònim Lloret al seu nom. Malgrat algun petit conflicte, pabordia i castlans convisqueren en el domini del castell i d'uns quants masos fins que, el 1372, Guillem Bernat de Lloret vengué la castlania i les seves propietats territorials al paborde de Novembre.⁸⁴ Així doncs, obtingut els drets dels castlans i dels Montcada, la Pabordia de Novembre del Capítol de Canonges de la Seu de Girona esdevingué senyora pràcticament indiscutible de Lloret fins a la fi de les senyories eclesiàstiques el 1835.

⁷⁹ ACG, pergami n. 502, carpeta 7 (1079 gener 8); transcripció i edició a: Pons Guri, Josep M. «Dotalles d'esglésies selvatanes al segle XI», a: Pons Guri, vol. II, pg. 472-473.

⁸⁰ SAMLM, Fons de la universitat de Lloret, pergami n. 54, transcripció i edició a: Pons Espó (2002), pg. 148-153. Pons Guri, Josep M. (1977), *El Llibre de Santa Cristina de Lloret*, Barcelona: Obreria de Santa Cristina, pg. 27.

⁸¹ Mallorquí (2014), pg. 44-48.

⁸² Zucchitello, Mario (2001). «Jurisdiccions compartides. Els exemples de Tossa i Lloret de Mar», *Quaderns de la Selva*, n. 13, pg. 110.

⁸³ *Ibid.*, pg. 122.

⁸⁴ SAMLM, Fons de la universitat de Lloret, pergami n. 72 (1372 març 2), transcrit i editat a Pons Espó, Margot, pg. 35-45. Mallorquí, 2014, pg. 49.

Imatge 3: Antiga Pabordia, Lloret. Aquest edifici fou la seu del poder senyorial a Lloret fins a la construcció de la nova pabordia el 1585. Ni tan sols la seu dels antics senyors de Lloret ha resistit als canvis del turisme i avui dia és un hotel (Antoni Ginot, 2019).

Altres senyories territorials presents a Lloret i que hem documentat eren el monestir de Breda, possiblement per alguna donació dels Montsoriu-Cabrera, abans que el terme passés a mans del capítol. D'altra banda també hi ha l'Almoina del Vestuari de la seu gironina. Les seves possessions deriven d'una venda dels Camós de les seves propietats a aquesta institució.⁸⁵ A Lloret també hi documentem els Albertí, cavallers entroncats amb els Bell-lloch de Girona, senyors aloers de la casa de Sant Julià de Palafolls i senyors de la meitat del delme, tal i com algunes compravendes documenten.

La relació entre els canonges i els lloretencs mai fou del tot pacífica, cosa que s'evidencia en diferents moments. Com hem dit, el castell de Lloret era termenat, cosa que incloïa una sèrie de drets com la participació en les obres de les fortificacions i fer els fossats o escurar les

⁸⁵ ADG, Pergamins de la Pia Almoina, pergami n. 209 (1338 juny 20) .

fossanes i valls. L'incompliment d'aquests drets per part dels lloretencs portà a un plet que s'estengué des de 1374 fins a 1378, resolent-se finalment que els habitants de Lloret complissin les seves obligacions respecte al castell.⁸⁶ Els habitants de Lloret no deurien estar, doncs, gaire satisfets amb el domini del capítol, i al segle XV s'iniciaren litigis per tal de passar sota jurisdicció reial, al·legant mal tracte per part de la pabordia. Així ho demostra un document de 1446 signat per la reina Maria de Castella, pel qual mana atorgar protecció als veïns de Lloret i permetre les seves gestions per incorporar-se a la Corona, cosa que no acabarà succeint.⁸⁷

Cap al segle XIII s'inicià el poblament del que serà la futura vila. Aquest no es feu, però, en l'espai de sagrera que s'havia atorgat a l'església de Sant Romà, sinó que es començaren a construir cases arran de platja, cosa que podria indicar la presència d'un port primigeni.⁸⁸ Entre 1320 i 1346 es doblarà el nombre de lloretencs que hi viuen. Ara bé, la pesta i l'atac genovès de 1354 van afectar dràsticament la seva demografia.⁸⁹ Val a dir, però, que els lloretencs no comptaren mai amb una carta de poblament ni de franqueses, a diferència de Blanes i Tossa, per la qual cosa també hi havia homes i dones propis a dins el port.

Així doncs, i segons Elvis Mallorquí, el poblament d'un nucli concentrat arran de la platja a Lloret podria ser explicat a partir de diversos aspectes. Aquests serien: la xarxa de relacions personals dels habitants del port amb els pagesos i l'empenta econòmica. Aquests factors superen inconvenients com la manca de carta de franqueses o la presència de nuclis d'habitatge concentrat abans del segle XIII, cosa que sí és present en la configuració d'altres localitats costaneres properes, potenciades pels senyors respectius. La manca d'interès inicial de la pabordia en crear un nucli amb projecció comercial i pesquera podria deure's a una

⁸⁶ SAMLM, fons de la universitat de Lloret, pergami n. 74, transcrit i editat a Pons Espó, Margot, pg. 51-65; i a Pons Guri, Josep M. (1982), «La sentència sobre el castell de Lloret», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 26, pg. 87-108. El conflicte entre la pabordia i la universitat de Lloret no es produí en un moment qualsevol. El motiu de fons per a que els canonges exigissin aquests drets és el fet que el castell havia de ser reparat i posat a punt per fer front a un possible atac de l'infant de Mallorca, que el 1374 havia penetrat a Catalunya, ja que els genovesos havien deixat la fortalesa destruïda en un atac seu uns 20 anys abans.

⁸⁷ Pons Guri (1977), pg. 21.

⁸⁸ El 1262 els castllans de Lloret, Bernat de Lloret i Guillema, la seva esposa, concedeixen 10 sous barcelonesos a Arnau Botet i Ermessenda per construir unes cases al camp anomenat del Grau, projecte que interessà aviat als senyors del lloc, que no volien perdre cap oportunitat d'incrementar els seus ingressos (ACG, pergamins del segle XIII, s.n. (1262 gener 16)); Mallorquí, Elvis (2003), «El port de Lloret i els seus habitants (segles XIII i XIV)», *Quaderns de la Selva*, n. 15, pg. 52-53.

⁸⁹ Mallorquí (2003), pg. 55.

major recaptació de rendes dels masos enfront del comerç o la pesca, activitats fructíferes a les quals van haver d'adaptar-se posteriorment.⁹⁰

Amb tot, Lloret no fou, a inicis del segle XV, una gran localitat marinera, i restava mancada d'estatus de vila. Nogensmenys, les activitats marítimes i pesqueres començaren a desenvolupar-s'hi, i ja a principis del XVI trobem uns lloretencs que han d'erigir la nova església parroquial al nucli portuari, on molt probablement ja hi tenia lloc la major part de la vida social i econòmica.

3.3.3 Tossa

Tossa, el darrer poble de la costa que ens ocupa, fou el principal alou costaner del monestir de Santa Maria de Ripoll fins a la seva exclaustació el 1835, malgrat no esdevenir una vila mercantil com Blanes, la baixa edat mitjana marca també els inicis de la seva posterior expansió.

Aquest espai entre muntanyes, replet de valls i cales, ja havia tingut poblament almenys des de temps ibèrics, d'on potser prové el seu nom.⁹¹ Ara bé, en destaca la vil·la romana dels Ametllers, una de les joies arqueològiques dels tossencs. Aquesta vil·la romana demostra una presència i activitat almenys fins als segles VII o VIII.⁹² Les referències documentals medievals a Tossa s'inicien el 881 amb la donació de Carloman al bisbe Teotari de la Vall d'Aro.⁹³ Més endavant, com s'ha dit en parlar de les primeres referències a Lloret, l'alou de Tossa va ser donat pels marmessors del comte Miró com a deïxa testamentària al monestir de Santa Maria de Ripoll el 966, incloent-hi drets sobre la pesca.⁹⁴ Aquest interès per dotar el monestir amb un alou costaner potser derivà de l'interès en el peix, aliment demandat a les taules monàstiques.⁹⁵

⁹⁰ *Ibid.*, pg. 61.

⁹¹ El topònim utilitzat en llatí *Turissa* es creu que provindria de l'iber i donaria nom a un assentament situat al cap de Tossa. Zucchitello, Mario (1998), *Tossa: la formació d'una vila. El comte, l'abat i els Tossencs*, Tossa de Mar: Centre d'Estudis Tossencs, pg. 28.

⁹² Zucchitello (1998), pg. 27. Per a més informació vegi's Batista, Ricard *et al.* (1980), *Noves aportacions al coneixement de la vil·la romana dels Ametllers/Tossa*. Tossa de Mar: Ajuntament de Tossa de Mar.

⁹³ Zucchitello (1998), pg. 28.

⁹⁴ Pons Guri (1989), vol. III, pg. 9-15.

⁹⁵ *Ibid.*, pg. 42-43.

imatge 4: Tapa del segon Llibre de nòtules de Tossa, en que s'hi va dibuixar l'escut del monestir de Ripoll (AHG, notarians, Tossa 2; Antoni Ginot, 2019).

De totes maneres, la cessió no es feu efectiva fins el 1097.⁹⁶ Així doncs aquesta població selvatana passà a engrandir el patrimoni d'aquest monestir pirinenc, un dels dominis més potents de Catalunya.⁹⁷ Un cop obtingut l'alou, per tal de promocionar l'establiment d'habitants a l'ingent nucli de població, que ja havia anat formant-se, s'atorgaren dues cartes de franquesa.⁹⁸ Car cal tenir en compte que l'antiga parròquia de Sant Vicenç de Tossa estava situada més a l'interior, a l'actual capella de Sant Benet.⁹⁹ La primera de les cartes fou atorgada el 1158, per mans de l'abat Gausfred II.¹⁰⁰ Per la seva banda, la segona ho fou per l'abat Ramon de Berga el 1186. Aquesta eximia els tossencs de certs drets, com quèsties,

⁹⁶ Zucchitello (1998), pg. 50-51.

⁹⁷ Zucchitello (2013), pg. 29.

⁹⁸ Mundet, Joan (2003), «De l'arada al timó. La Tossa medieval», *Quaderns de la Selva*, n. 15, pg. 80.

⁹⁹ Zucchitello (1998), pg. 187.

¹⁰⁰ BC, Arxiu Històric, pergami n. 4312; transcripció i edició a Zucchitello (1998), pg. 225-227. En aquesta carta de poblament es fa la primera menció al batlle de Tossa.

fòrcies, mesuratges i pesatges; reduïa alguns mals usos; enfranguia els habitants del port i promocionava l'activitat a la costa.¹⁰¹ També es consolida el pagament del delme del peix i del peix de tall i altres drets sobre la pesca obtinguda.

L'imponent Cap de Tossa estava guardat per un castell, mencionat per primer cop a la carta de 1186, que dominava el litoral i l'interior, sota el qual es construï el poble emmurallat.¹⁰² El castell, tot i així, fou empenyorat a diferents senyors laics, fins que el recuperaren al segle XIV.¹⁰³ En definitiva, Tossa, des del segle XIV, va ser propietat indiscutible de l'abat de Ripoll, que, a més de ser-ne el senyor jurisdiccional, també exercia el domini territorial sobre tot el terme. Tossa esdevindria, com han dit alguns autors, una mena "d'estat autònom".¹⁰⁴ De totes maneres, i tal i com passà amb Lloret, Tossa patí l'alienació de part de la jurisdicció en favor dels Montcada. Tal cosa endegà un llarg plet entre 1326 i 1348, quan l'abat de Ripoll els comprà la jurisdicció, excepte aquella que preveia mutilació de membres i pena capital.¹⁰⁵ Tossa tampoc estigué exempta de plets contra els seus senyors per alguns o altres motius, com el del pagament del delme del peix, que escalà fins esclatar al segle XVIII.¹⁰⁶

¹⁰¹ BC, Arxiu Històric, arxiu 572 (còpia del segle XVIII); transcripció i edició a Zucchitello (1998), pg. 229-234.

¹⁰² BC, Arxiu Històric, arxiu 572 (còpia del segle XVIII).

¹⁰³ Zucchitello (2013), pg. 32.

¹⁰⁴ *Ibid.*; Pons Guri (1977), pg. 10.

¹⁰⁵ Zucchitello (2001), pg. 112.

¹⁰⁶ Zucchitello (2013), pg. 33.

Imatge 5: Vista de Tossa. Les muralles envoltaven l'antic nucli de la vila, avui dia envoltat per l'expansió urbanística, mentre que al capdamunt del turó, en el lloc de l'actual far, s'hi alçava el castell (Antoni Ginot, 2014).

Pel que fa als pobladors de la vila, després de la carta de poblament, aquesta va anar expandint-se a la falda del turó. La seva gent s'orientà a la vida sobretot de la mar, que trobava en la platja, la Mar Gran, el seu espai de treball.¹⁰⁷ La vila s'envoltà després d'unes muralles que foren fruit d'un plet de 1369 entre els abats de Sant Feliu i de Ripoll arran d'un conflicte de jurisdiccions pesqueres. Aquest xoc suposà una materialització del conflicte entre la jurisdicció reial i el seu poder i l'abat i els seus drets sobre Tossa i que acabà, doncs, amb la consolidació de les obres del recinte emmurallat.¹⁰⁸ El nucli habitat de Tossa restà, doncs, tancat dins les muralles, tot i que ja als segles XIV i XV es tenen notícies de cases extramurs, a les zones del Codolar i el Mercadal. Aquesta expansió es veu acompanyada també per una reducció del nombre de masos, que el 1497 passen a ser només 16, un 24% dels focs.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Zucchitello, Mario (1991), *Homes, vaixells i mercaderies de Tossa al Grau de València (1459-1703)*, Tossa de Mar: Centre d'Estudis Tossencs, pg. 52.

¹⁰⁸ Zucchitello (2013), pg. 84-89. Els documents del plet es troben a l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, UI 5960.

¹⁰⁹ Mundet (2003), pg. 81-84.

Els habitants d'aquesta vila també van organitzar-se en forma d'universitat, com a les altres dues viles analitzades. Ara bé, la manca de documentació impedeix veure'n tota la trajectòria. Hi ha constància ja d'una primigènica forma d'organització a la carta de poblament del XII. Tot i així, no és fins a 1425 que en coneixem la primera reunió, celebrada per a fundar el benefici de la Mare de Déu a l'església parroquial. Ara bé, no és fins el 1503 que s'esmenta el càrrec de jurat, cosa que porta a suposar que aquest es crearia a les acaballes del segle XV.¹¹⁰

Amb tot, aquestes tres viles comparteixen unes característiques comunes. La vinculació amb un poder feudal, laic o eclesiàstic, contraposat a la jurisdicció reial, en un territori proper al centre de poder que fou la ciutat de Girona. També l'atorgament de cartes de franqueses i el creixement dels nuclis costaners. Cosa que suposa el traspàs del pes social i econòmic de l'espai dominat pel mas a l'espai dominat per la vila. Amb tot, un ambient propici per al creixement de la comunitat de pescadors.

3.4 Els pescadors selvatans al segle XV

Els pescadors del litoral de la Selva no diferien gaire —per no dir gens— de la resta de pescadors gironins i, probablement, catalans. La pesca és una activitat que es documenta des de temps antiquíssims. En el cas català, veiem agrupacions de pescadors ja al segle XI, tot i que a partir del XIII el nombre de pescadors va anar augmentant al llarg del litoral.¹¹¹ Segons Garrido i Alegret fou, però, durant els segles XIV i XV que es donà l'època de major creixement d'aquest ofici, presumiblement molts pescadors se sentiren atrets per la font de subsistència que suposava la mar davant un període de dificultat com el que es creuava en aquell moment.¹¹²

Aquests pescadors conformaven, juntament amb mariners, mestres d'aixa, calafats i altres oficis marítims, un contingent humà ben definit: la gent de mar. Aquest grup desenvolupava

¹¹⁰ Zucchitello (2013), pg. 68-69.

¹¹¹ Riera, Antoni (2009), «La pesca en el mediterráneo noroccidental durante la edad media», *La pesca en la edad media*, Santiago de Compostela, *et al.*: Dirección Xeral de Turismo. Consellería de Innovación e Industria. Xunta de Galicia, *et al.*, pg. 122-123.

¹¹² Garrido, Alfons, *et al.* (2010), *Les ordenacions de la pesquera de Calonge (segles XV-XVII)*, Palamós: Fundació Promediterrània, pg. 14-15.

la seva tasca principal en un ambient hostil i inhòspit com és la mar. Com diu Delumeau, aquesta gent s'integrava en un espai de por i perill, equiparables als habitants del desert, que conviuen amb un entorn, en general, poc amable.¹¹³ Si l'indret de treball era la mar i, per extensió, la platja, les seves eines eren els diferents arts i embarcacions que utilitzaven. La xàvega i el bolig, arts d'arrossegament tirats des de la platja, eren els arts paradigmàtics de les nostres costes. Aquests consistien en una xarxa que es calava des de la platja i després d'endinsar-se a l'aigua es retornava a la riba, on els terramaners s'encarregaven d'estirar-la per treure el peix. Aquests terramaners tenien, a més a més, el dret de cobrar algun peix com a pagament per a la seva feina.¹¹⁴ Si es combinaven amb foc, aquests arts de platja configuraven la pesca a l'encesa, molt productiva al Cap de Creus, però difosa a tot el litoral gironí.¹¹⁵

Imatge 6: Detall d'una miniatura del Llibre d'hores d'Alfons el Magnànim on s'hi pot veure uns pescadors estirant una xàvega o bolig, noti's en el detall dels caps utilitzats per estirar la corda, tècnica utilitzada exactament igual pels pescadors fins a la desaparició d'aquests arts (British Library, Ms. Add. 28962, fol. 67v (1443)).

¹¹³ Delumeau, Jean (1989), *El miedo en occidente (siglos XIV-XVIII): una ciudad sitiada*, Madrid: Taurus, pg. 49.

¹¹⁴ Garrido, *et al.* (2010), pg. 42-43; Fernández Díaz, Roberto; Martínez Shaw, Carlos (1980), «Els sistemes de pesca a la Catalunya de l'Antic Règim», *L'Avenç*, n. 33, pg. 47.

¹¹⁵ Garrido, *et al.* (2010), pg. 32-38.

La xàvega i el bolig convivia amb altres arts com el palangre: una sèrie d'hams que es deixaven calats un temps i que encara perviu avui dia; la solta i la batuda, xarxes que es calaven des de la barca i altres arts menors.¹¹⁶ Al segle XV, però, aparegueren arts nous com la tonaira, que generà conflictivitat tècnica en diferents localitats. Amb tot, aquests arts s'hagueren de regular amb diverses lleis i tribunals per evitar els conflictes i resoldre'n els que apareguessin. Aquesta gestió dels conflictes pesquers, i la documentació que va generar, són un clar testimoni de l'organització del col·lectiu i la cooperació per garantir el bon funcionament de l'activitat.¹¹⁷

L'estructuració interna del col·lectiu dels pescadors es basava fonamentalment en el potencial econòmic. Com bé veurem, s'establia una jerarquia que distingia diversos estrats: els patrons, caps de les companyies i propietaris d'arts; els remitgers, els pescadors assalariats; i els terramaners, que eren qualsevol tipus de persona que volgués tirar de la xàvega, des de vídues i pobres fins a gent de l'interior en busca de feina.¹¹⁸ A més a més, a Blanes documentem una altra tipus de distinció, entre xaveguers i pescadors.¹¹⁹ Degut al reduït nombre d'aquests xaveguers seria possible considerar que es tractaria de patrons de xàvega, essent la resta de pescadors gent dedicada a altres arts o bé remitgers d'aquests xaveguers. A Tarragona, per exemple, els pescadors es distingien entre xaveguers i palangrers, tot i que potser els remitgers de xàvega entraven en aquest primer grup.¹²⁰

Per tenir una perspectiva més acurada podem mirar les reunions de la universitat de 1435 i 1462, en les que s'hi indica els oficis dels assistents. En la primera (115 assistents), els pescadors suposen un 30% del total, mentre que els xaveguers són només 6, i suposen un 5,20%. A la segona reunió, més reduïda (98 persones), el 15% són pescadors i el 5% xaveguers. Es constata, doncs, aquest reduït nombre de xaveguers respecte a la resta de

¹¹⁶ Pujol, Marcel (2014), «Tecnologia i pesca a la Baixa Edat Mitjana: les embarcacions de pesca i l'art de la batuda a la costa catalana», *Barcelona Quaderns d'Història*, n. 21, pg. 167.

¹¹⁷ Garrido, *et al.* (2010), pg. 21.

¹¹⁸ Garrido, Alfons (2011), *La pesca al Cap de Creus a l'Època Moderna: organització, gestió i conflictes per l'accés als recursos pesquers (segles XVI-XVIII)*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Girona (disponible a: <www.tdx.cat>), pg. 172-178.

¹¹⁹ Al llarg del treball, però, anomenarem indistintament pescadors als dos col·lectius, a no ser que ens vulguem referir als xaveguers en algun moment, per la qual cosa els distingirem de la resta.

¹²⁰ Recasens, Josep M. (1997), «Notícies sobre la pesca i els pescadors de Tarragona. Segles XVI i XVII», *Quaderns d'Història Tarraconense*, XV, pg. 86.

pescadors, que em porta a considerar que possiblement siguin els patrons de les diverses xàvegues de la vila.

Pel que fa a la integració d'aquests pescadors amb la resta de les comunitats rurals, quan Barbaza parlà de la societat tradicional a les localitats de la Costa Brava definí aquesta relació de la següent manera: “la platja era el domini dels pescadors, menyspreats, dels treballadors més pobres (...) els pescadors formen llavors aquestes petites comunitats relegades fora dels murs, sense contacte amb els altres grups socials, que menyspreen aquests «menjadors de peixos».¹²¹ Al llarg d'aquest treball veurem, però, com cal mantenir certa distància amb aquesta idea, ja que molts pescadors són documentats en constant relació amb la pagesia i la resta de vilatans, inclús establint-hi vincles matrimonials i tenint presència en el govern de la vila. On també tingueren presència els pescadors fou als cobraments dels senyors. Com qualsevol altre ofici de l'època els pescadors havien de retre comptes amb els seus senyors, batlles i castlans per tal de pagar els drets característics que es derivaven de la seva activitat, no exempts de polèmica: el delme del peix, el peix de tall i el castellatge del peix, entre d'altres.¹²²

Amb tot, la baixa edat mitjana marca l'inici d'una època d'expansió de la pesca a Catalunya. Són un col·lectiu que ha estat poc investigat i que han generat poc interès, tot i proveir a la població amb un aliment indispensable en una societat cristiana, amb molts dies d'abstinència —en una societat medieval això implica bàsicament no menjar carn—. Tenint en compte aquesta obligada presència del peix a les taules medievals, el seu estudi hauria de ser cabdal per entendre tot el procés i consum d'aquest aliment. Tot i així, el caràcter actiu dels pescadors, amb diversos fronts oberts, com veurem, els converteix en una peça clau de l'espai rural costaner d'aquestes contrades. Vista la seva presència en mar, vegem, doncs, quina fou la seva petja en terra.

¹²¹ Barbaza (1988), pg. 285-288.

¹²² Garrido (2010), pg. 109; Zucchitello (2013), pg. 103-110.

Imatge 7: Capitells de les portalades de les esglésies parroquials de Blanes (esquerra) i Lloret (dreta). En ambdues esglésies es poden veure escultures de peixos i barques, cosa que pot respondre a la importància que tindrien els pescadors dins aquestes viles (Antoni Ginot, 2019).

4 LES PROPIETATS: VISIÓ GENERAL

En aquest capítol, procedirem a fer una anàlisi quantitativa dels tipus de parcel·les que hem pogut documentar. Presentarem les xifres i n'extraurem algunes visions de conjunt. Abans de començar val a dir, però, que degut a la desigual proporció de documentació trobada, l'anàlisi quantitativa serà significativa especialment en el cas de Blanes. El que volem dir amb això és que, si bé incorporem les dades relatives a Tossa, Lloret i altres poblacions veïnes com Vidreres o Palafolls, les dades d'aquestes no ofereixen les possibilitats d'anàlisi quantitativa que permeten les dades blanenques.

L'objectiu aquí és veure si algun tipus de propietat immoble sobresurt més que les altres, a quins llocs es concentra cada tipus de conreu, etc. En general, qualsevol dada que ens pugui aportar informació per tal de conèixer millor aquest territori i els seus pescadors en el període estudiat.

4.1 La base: capbreus i xifres totals

Taula 2

Capbreus dels vescomtes de Cabrera (1443) i de Joan Ramon Folch de Cardona (1478-1482) a Blanes: possessions dels vilatans¹²³

	hort	vinya	terra ¹²⁴	bosc i erm
1443 (incomplet) (44 vilatans)	31	26	16	9
1478-1482 (incomplet?) (110 vilatans)	50	28	40	31

Si per començar donem un cop d'ull als dos capbreus del terme de Blanes utilitzats per a aquest estudi, i ens centrem en les possessions de la gent de la vila, obviant les dels pagesos

¹²³ AHG, notariais, Blanes 13, f. 46r i ss. (1443); AHG, notariais, Blanes 418 (1478-1482).

¹²⁴ A l'apartat terra incloem totes les feixes de terra, possessions de terra, camps, etc. Així com aquelles propietats en que no s'indiqui la seva dedicació específica, i que entenem que es deuriem dedicar al cereal.

dels masos, podem observar el següent:¹²⁵ el tipus de conreu més recurrent entre la gent de les viles és l'hort, seguit de les terres —dedicades molt probablement al cereal i/o lleguminoses— per seguir amb el bosc i la vinya (*cf.* Taula 2).¹²⁶

Taula 3¹²⁷

Total de possessions en mans de pescadors entre 1400 i 1512

Tipus	hort	vinya	terra	bosc	erms
Nombre total	54	42	47	39	14
Blanes (amb Palafolls)	47	33	26,5	28	13
Lloret	1	2	3	6	-
Tossa (amb Vidreres)	6	7	17,5	5	1

En capbreus com el de Lloret de 1317-1320 també es pot observar com la majoria de vilatans ostenten la propietat bàsicament d'un hort i d'alguna parcel·la de terra.¹²⁸ A més a més, si prenem el capbreu de 1478-1482, podem detectar —tot i que no sigui del tot significatiu— que de mitjana toca a una terra per cada dos vilatans. Pel que fa als horts, per tal d'obtenir una proporció més realista caldria afegir-hi els horts del sector de les Feixes de Sant Joan, una important zona del terme dedicat a l'horticultura i que restava tota ella com a propietat indiscutible del Benefici de la Capella de Sant Joan del Castell de Blanes. No tenim cap

¹²⁵ Val a dir que el capbreu de 1443, trobat enmig d'un protocol notarial, es troba incomplet i només recull 44 declaracions de gent de la vila, sense presència de cap pagès ni cap mas. D'altra banda, el capbreu dels Cardona de 1478-1482 compta amb només 5 declaracions de pagesos de mas de la parròquia de Santa Maria de Blanes, 2 de pagesos de Palafolls i 1 de Lloret (aquests darrers 3 no hi tenen cap mas, però). El total de masos declarats al capbreu del comte de Cardona és de 10, tres d'ells en mans de vilatans. Tot i així, al capbreu de 1583 hi ha pràcticament el doble de masos, per la qual cosa és factible pensar que en aquest capbreu hi falten algunes declaracions.

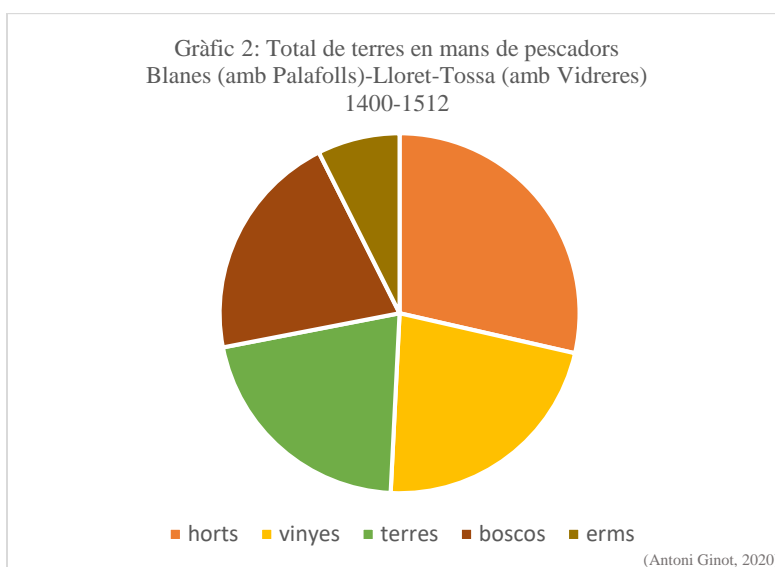
¹²⁶ Val a dir que uns quants blanencs tenen vinyes i boscos a la zona de Vallarnau, zona de domini predominant del Monestir de Sant Salvador de Breda i de l'Almoina del Vestuari de Girona, així com a altres terres d'altres senyories. No cal oblidar que els capbreus mostren bàsicament les propietats del senyor directe que el mana fer: 7 són els blanencs que declaren tenir possessions per a Sant Salvador de Breda el 1400; AHFF, Lloret 1549 (1400 febrer 22 – 1400 febrer 25) i AHG, notarial, Blanes 6, f. 53r-56r (1400 febrer 25).

¹²⁷ Per tal d'elaborar aquesta taula s'han comptabilitzat les parcel·les amb dos cultius diferents en dos apartats diferents per tal de veure la proporció de cultiu més que la d'unitat de parcel·lació (és a dir, una feixa de terra part vinya i part erma es comptabilitza a la vegada com a una vinya i un erm). A més a més, s'han tingut en compte totes les propietats documentades entre 1400 i 1512 en mans de pescadors; ja s'ha procurat de no repetir propietats que es documenten en mans diferents, identificant-les a través de les afrontacions, els senyors, els censos i els propietaris. Com que és una aproximació per tal de tenir una idea general, no s'ha tingut en compte que una vinya o un conreu esdevinguin bosc o erm. No s'han tingut tampoc en compte les propietats integrades en masos, ja que aquests es tractaran a banda.

¹²⁸ Mallorquí (2014), pg. 104.

capbreu coetani d'aquest benefici, però sí un de 1556.¹²⁹ Segons aquest, hi hauria uns 30 horts més a la vila.¹³⁰ Així doncs, tocaria a poc més de mig hort per vilatà. Segueix essent, doncs, una xifra no molt elevada. Això demostra la no propensió de tots els caps de casa blanencs a disposar d'un hort o d'alguna peça de terra, sigui pels motius que sigui.

Passem a centrar-nos en el col·lectiu que ens interessa. Ja hem vist que generalment la població blanenca, com a mínim a finals del segle XV, tindria bàsicament un hort o una peça de terra, essent l'hort el més recurrent. Què tenien, doncs, els pescadors, en línies generals, entre 1400 i 1512? (*cf. Taula 3 i Gràfic 2*).

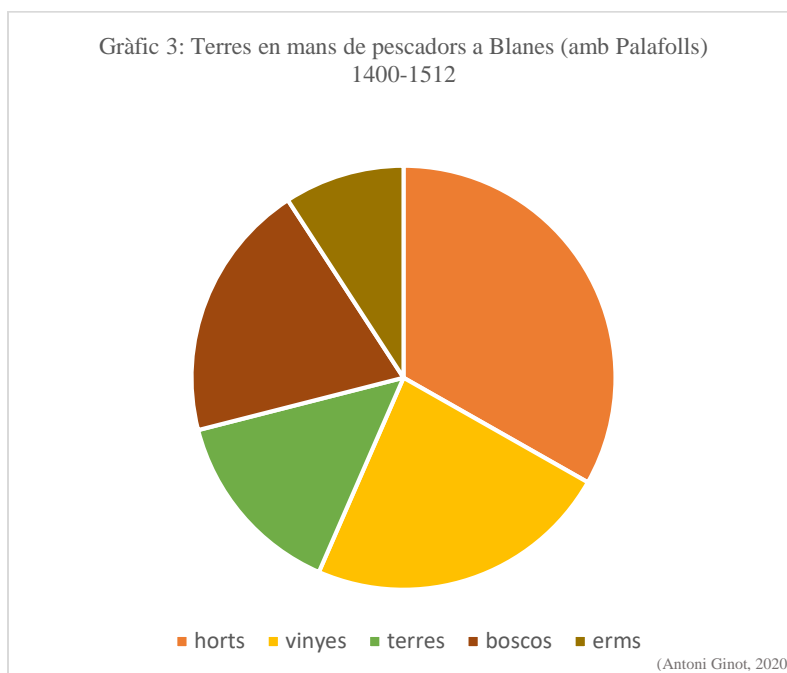
El total mostra una importància cabdal de les terres de cultiu i l'hort, seguits de la vinya i el bosc i, com és evident, una menor presència dels erms, en tant que aquest molts cops és el resultat de l'abandonament d'una propietat abans dedicada a conreu, horts o vinya, com bé demostren una capbreuació i una compravenda de Blanes: en la primera, de 1400, Joan Talleda, xaveguer de Blanes, declara que té per a l'abat de Sant Salvador de Breda una "*fexie terre vinea plantata*".¹³¹ Tot i així, sembla ser que els seus descendents no pararen gaire

¹²⁹ AMBL, *Capbreu del Benefici de Sant Joan* (1556) [encara per inventariar].

¹³⁰ Cal tenir en compte que alguns dels horts mencionats a mitjans del XVI s'havien unit de dos en dos, formant horts més grans; AMBL, *Capbreu del Benefici de Sant Joan* (1556) [encara per inventariar], f. 1v, 2r-2v, 8r-8v, 9v-10r, 10v-11r.

¹³¹ AHG, notariais, Blanes 6, f. 53v-54r (1400 febrer 25).

atenció o interès a aquesta vinya, i el 1447, Margarida, la seva filla i hereva universal, la ven, ara descrita com a “*vineam nostram heremam et boschosam et infructifferam*”.¹³²

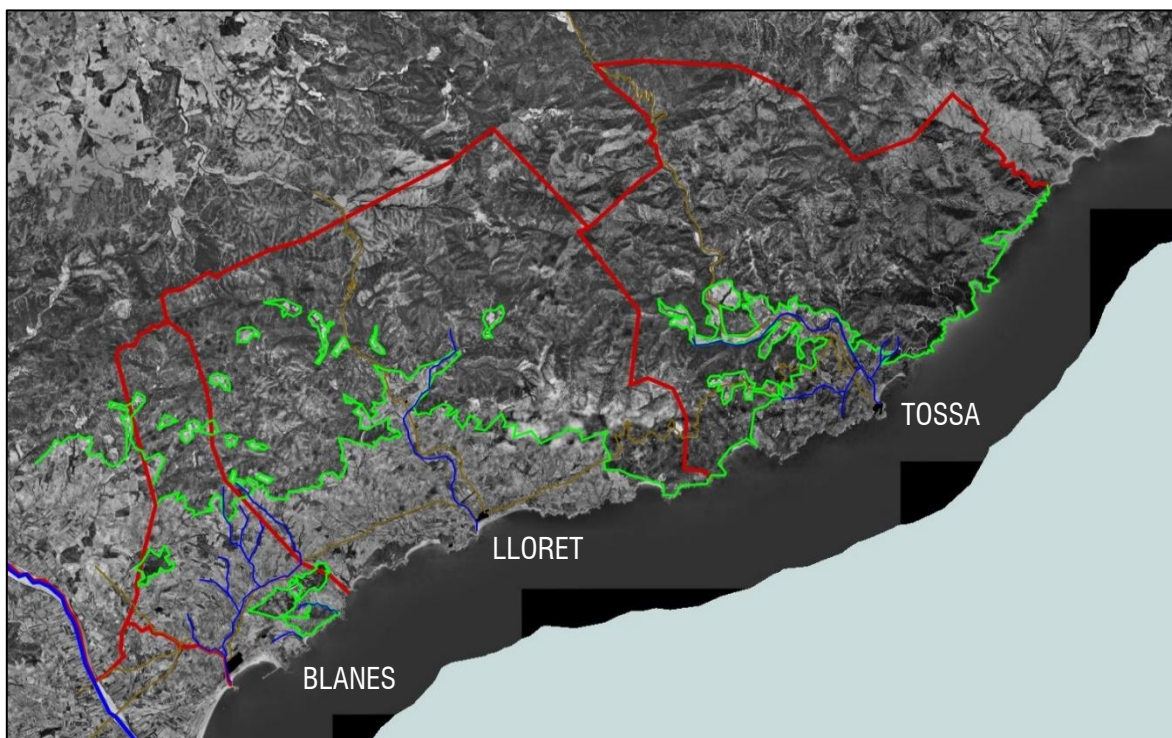
Si ens fixem primer en Tossa i Lloret, menys representatives pel que fa a la poca documentació conservada, veiem com en el cas de Lloret les dades són molt anecdòtiques i se'ns mostra —de manera esbiaixada— el bosc com a propietat principal (*cf. Gràfic 3*). D'altra banda, a Tossa hi ha un cert equilibri del bosc, els horts i la vinya, però un nombre molt important de propietats de cultiu. Si bé no ens proporciona molta informació a nivell quantitatiu, si que ho farà a nivell qualitatiu, ja que són uns pescadors concrets en un moment també específic els que tenen aquestes propietats.

Pel que fa a Blanes, podem obtenir una visió més general del que serien les propietats de terra que tenien els pescadors. Tot i així, cal tenir en compte les característiques pròpies de Blanes a l'hora d'extreure conclusions generals, ja que en comparació amb Lloret i Tossa, Blanes presenta uns trets diferencials: és una vila més poblada, un nucli comercial, i té un terme més reduït. Podríem aproximar una densitat d'11 focs/km², a diferència de l'1 foc/km² de Lloret o l'1,7 foc/km² de Tossa.¹³³ La conclusió, doncs, seria que a Blanes hi hauria menys espai

¹³² AHG, notarians, Blanes 419, f. 1v-2r (manual); Blanes 446, f. 2v-4r (llibre) (1447 desembre 28).

¹³³ Avui dia Blanes té una superfície de 18 km², caldria descomptar-li els aproximadament 4 km² del veïnat de Traslaigua, antigament de Palafolls. Lloret té una superfície de 49 km², de manera similar a l'antic terme, i

conreable per a un nombre important de gent, cosa que pot condicionar la participació dels pescadors en la propietat d'aquesta. Ara bé, també cal fer una aproximació a la proporció d'espai muntanyós respecte al total del terme. Aleshores, veurem que, en comparació amb Tossa, Blanes té una porció de terme més àmplia per a conrear, a diferència del muntanyós terme de Tossa (cf. *Imatge 8*). Tinguem present, doncs, aquestes dades quan analitzem les xifres i les comparem.

Imatge 8: Límits entre la muntanya i els conreus sobre l'Ortoimatge de 1946. Si bé el paisatge medieval podria haver estat una mica diferent d'aquest, noti's com a Tossa la muntanya ocupa un espai sensiblement major respecte els altres dos termes (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

Així doncs, a Blanes podem veure una presència important de l'hort enfront a les altres propietats, seguit del bosc i la vinya. Tots tres son cultius que poden ser gestionats per gent de la vila que ha de dedicar el seu temps a altres activitats, com la pesca o les activitats artesanals. La preponderància de l'hort és comprensible en tant que ha estat tradicionalment la font bàsica de recursos vegetals per a l'autoconsum, situats no gaire lluny de l'espai de

Tossa ocupa 39 km², també de manera similar a l'Edat Mitjana; «Blanes», «Lloret» i «Tossa», *Enciclopèdia.cat* [en línia], Enciclopèdia de Catalunya (disponible a: <www.enciclopedia.cat>). D'altra banda, pel que fa al fogatge de 1497, Blanes tenia 152 focs; ACA, Batllia General A 403, f. 207r-208r; Lloret, 52 focs; ACA, Batllia General A 403, f. 211r; i Tossa, 68 focs; ACA, Batllia General A 403, f. 216r-216v. La qual cosa mostra un Blanes amb una densitat de població superior a la de la resta.

residència.¹³⁴ Val a dir que els sectors vilatans també començaran a trobar un interès creixent en la possessió de terres de conreu, enfocades ja cap a una producció no tant de subsistència. Si bé aquest fet serà recurrent especialment en l'edat moderna, aquí possiblement ja podrem començar a entreveure aquest fenomen.¹³⁵

Prenguem ara els capbreus blanencs i analitzem-ne només les propietats confessades per pescadors i xaveguers (*cf. Taula 4*). En aquestes es pot veure un nombre sensiblement més gran d'horts respecte a la resta de propietats dedicades a altres cultius. Tenint en compte la proporció de terres respecte al nombre de declarants —recordem que el primer capbreu és incomplet—, el 1443 hi ha un nombre més gran de propietats de terra en tots els sentits, així com també hi ha més pescadors que al segon capbreu. No tenim moltes dades per discernir amb exactitud quin fenomen està succeint aquí, tot i així, alguns autors aporten informació que ens pot donar algunes pistes.¹³⁶ Georges Duby destaca l'increment de l'esclerxa econòmica entre la pagesia més benestant i els petits propietaris agrícoles ja a la primera meitat del segle XIV, abans de la Pesta Negra.¹³⁷ D'altra banda, Pere Gifre observa com comparant els capbreus dels segles XIV-XV i els del XVI de diverses senyories es pot observar una davallada molt important, i en alguns casos la desaparició, dels petits propietaris de terres enfront dels grans propietaris dels masos.¹³⁸ Sigui com sigui, la participació dels pescadors blanencs en el mercat i la propietat de la terra es veu disminuïda entre mitjans i finals del segle XV —tenint sempre en compte que uns quants pescadors i xaveguers blanencs tenen terres per a les altres senyories del terme, o en tenen al veí terme de Palafolls o a Lloret—. Una de les xifres que pot mostrar aquest descens és la dràstica caiguda de les terres de cultiu —potser menys orientades a la producció per a l'autoconsum?— i que possiblement generaven més interès als pagesos de mas o als grans propietaris.

¹³⁴ Guinot, Enric (2010-2011), «El paisatge històric de les hortes medievals mediterrànies», *Estudis d'Història Agrària*, n. 25, pg. 61-62; Ginot, Antoni (2019), «La possessió de terres entre els pescadors de Tossa, 1400-1512», *Quaderns de la Selva*, n. 31, pg. 31-32.

¹³⁵ Gifre, Pere (1999), «Mercat de la terra i formació de patrimonis agraris (1486-1720). Una primera aproximació», a: Congost, Rosa; To, Lluís. *Homes, masos història. La Catalunya del Nord-Est (segles XI-XX)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pg. 211-212. Pere Gifre apunta que l'interès per la terra portarà a molts vilatans a abandonar la seva feina artesanal per esdevenir només propietari agrícola.

¹³⁶ De tota la bibliografia n'apuntem només algunes notes.

¹³⁷ Duby, Georges (1968), *Economía rural y vida campesina en el occidente medieval*, Barcelona: Península, pg. 368.

¹³⁸ Gifre (1999), pg. 189-190.

Taula 4

Possessions i pescadors segons els capbreus de Blanes¹³⁹

Capbreus	1443 (incomplet)	1478-1482
Total de declarants	44	118
pescadors/ dones i vídues de / hereus de	16	12
xaveguers / dones i vídues de / hereus de	5	6
Total	21	18
cases en mans de pescadors	25	13
cases en mans de xaveguers	9	8
Total	34	21
horts en mans de pescadors	12	6
horts en mans de xaveguers	6	6
Total	18	12
vinyes en mans de pescadors	7	6
vinyes en mans de xaveguers	2	1
Total	9	7
terres en mans de pescadors	9	0
terres en mans de xaveguers	2	3
Total	11	3
bosc en mans de pescadors	2	2
bosc en mans de xaveguers	1	3
Total	3	5

¹³⁹ Les propietats que tenen ús compartit es comptabilitzen com a dues coses diferents: p. ex. Una peça de terra part vinya i part bosc es compta com a una vinya i un bosc.

4.2 Les ubicacions

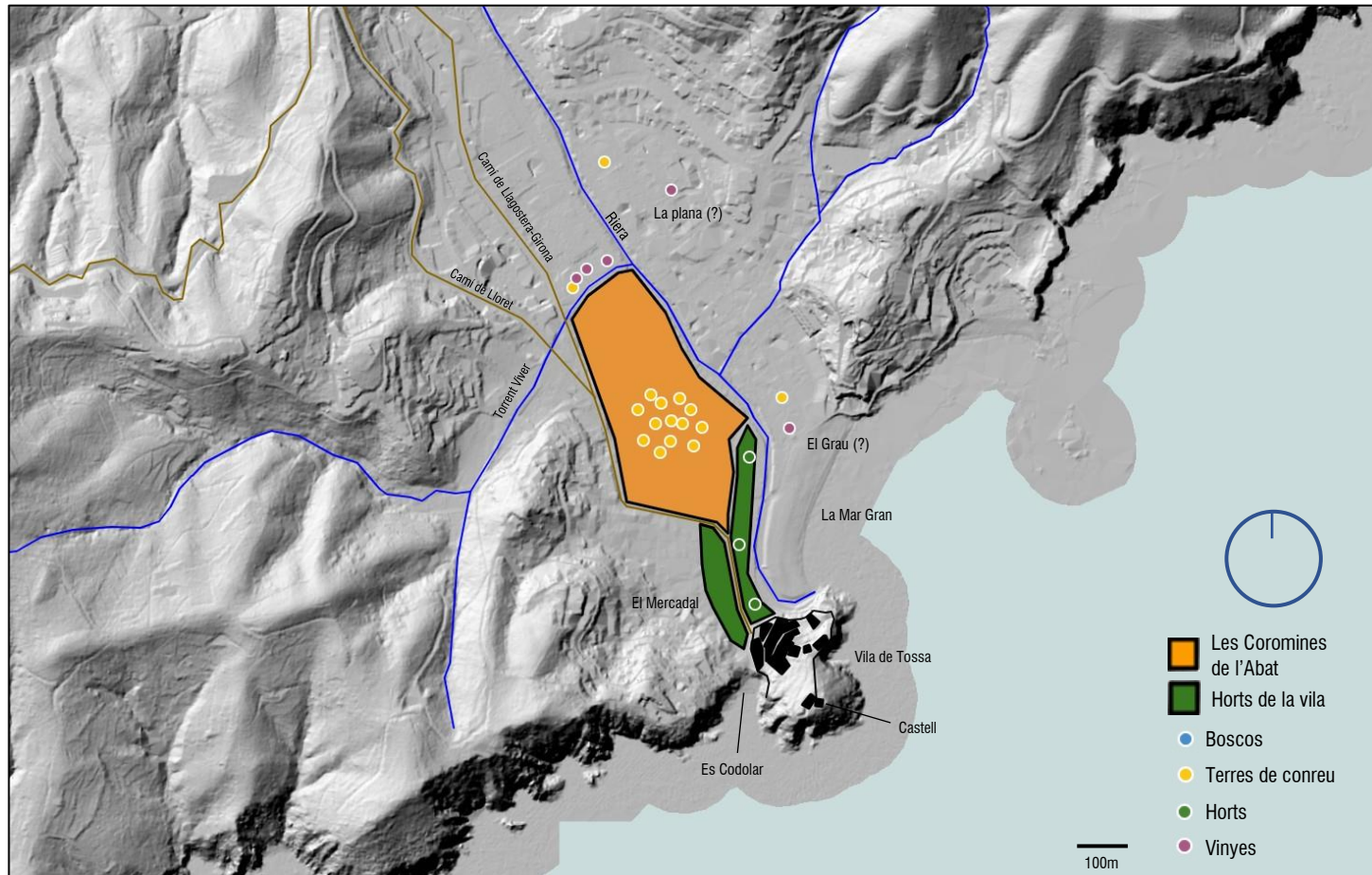
Gràcies a la menció de les localitzacions de les propietats en els diferents documents i dels diferents estudis de toponímia que s'han fet, podem situar la gran majoria de parcel·les estudiades en els mapes dels termes.¹⁴⁰ Donem un cop d'ull als diferents llocs on els pescadors hi tenien terres (*cf. Imatges 10 i 11; i Taules 8, 9, 10 i 11 [al final del capítol]*).¹⁴¹

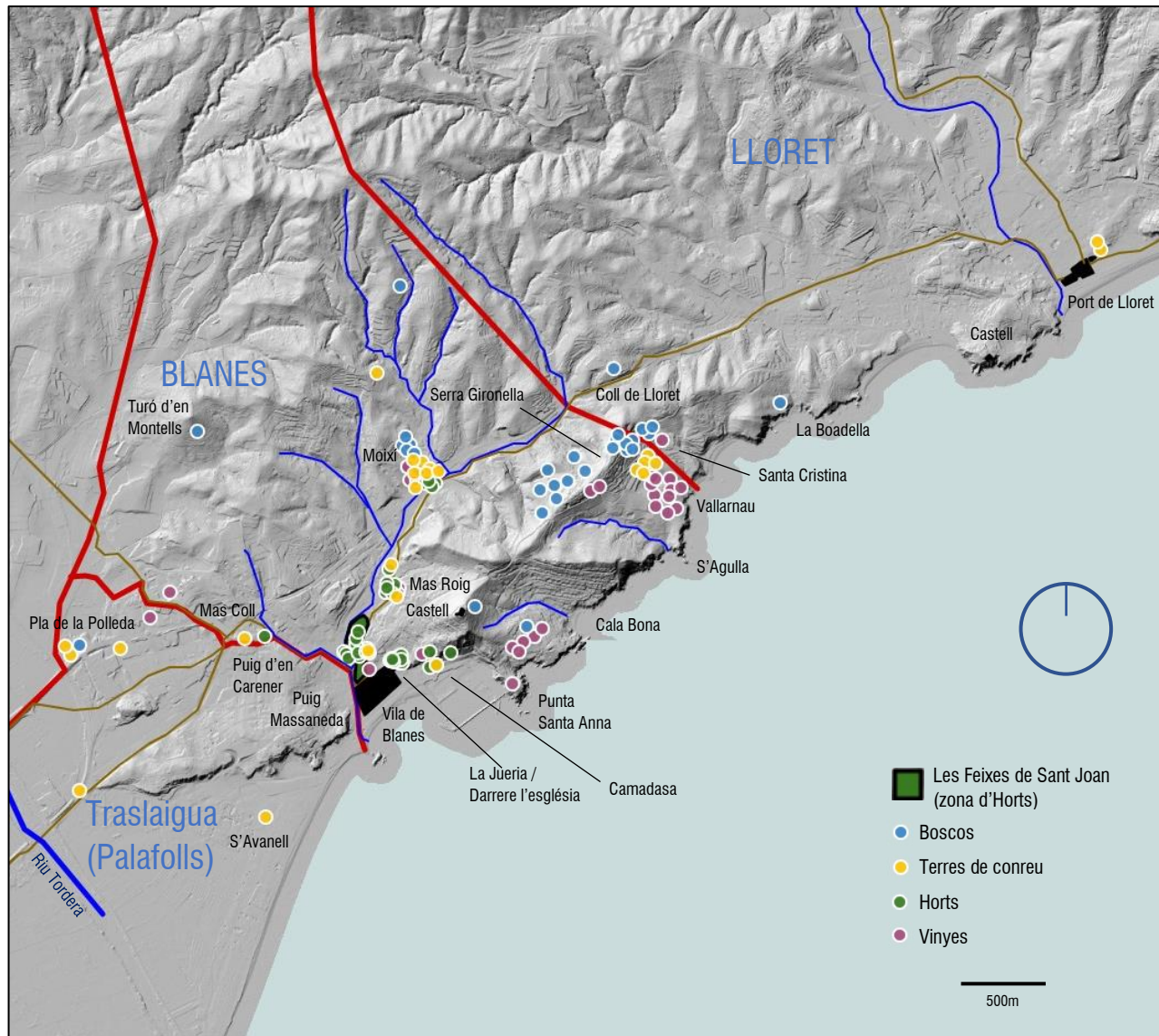
Imatge 9: En el cas Tossenc, igual que a les viles veïnes, la riera, situada enmig de les muntanyes, ofereix l'espai més adient per als cultius (Vista des del Far. Postal de C. Garriga, principis de s. XX).

¹⁴⁰ Per a referències de topografia de Blanes vegeu Baltrons, Joan; Reyes, Toni (2016), «Notes sobre masos, llocs i termes. Blanes, s. XIV-XVII», *Blanda*, n. 19, pg. 9-64. Pel que fa a Lloret: Mallorquí (2014). Per a Tossa: Mundet (2003).

¹⁴¹ Pel que fa als mapes, mostrarem aquí només els de Blanes per a tots els tipus de conreu, en tant que són els més representatius qualitativament, així com també algun de Tossa. Les terres de Lloret es poden veure en els de Blanes.

Imatge 10: Terres, horts i vinyes a Tossa. En destaca especialment la zona de les Coromines de l'Abat (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

Imatge 11: Distribució (aproximada) de les possessions dels pescadors a Blanes, Lloret i Traslaiqua segons tipus de conreu (només d'aquelles que s'han pogut situar en un mapa) (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

4.2.1 Blanes

Blanes, com ja hem repetit diverses vegades, ens ofereix una perspectiva més acurada per a veure on es tenien terres degut a l'abundància de documentació conservada. Ja d'entrada hem de dir que pel fet que fossin pescadors no necessàriament vol dir que triessin els llocs on tenir-hi propietats d'una manera especial, això és cosa sabuda. Ara bé, fer una aproximació geogràfica ens permet també entendre on tenien propietats en general la gent de la vila de Blanes. A partir d'aquí podrem establir relacions amb les característiques pròpies dels pescadors, que els requereixen viure, especialment, a la vila, prop de la seva zona de treball.

Un cop d'ull a totes les possessions en un mapa ens permet veure 3 grans zones de concentració de propietats. Primerament la zona al voltant de la vila i resseguint el curs de la riera, amb especial concentració d'horts, sobretot a l'espai de les Feixes de Sant Joan. La segona, amb gran nombre de terres de conreu, vinyes, horts i boscos és la de Moixí/mas Ferrer, resseguint el curs de la riera. Per últim tenim tota l'àrea de Vallarnau i la Serra de Gironella, a l'extrem oriental del terme, a prop de Lloret. Com ja veurem més endavant, els horts estan estratègicament situats prop dels cursos d'aigua principals. Ara bé, les zones de Moixí i Vallarnau suposen un espai de concentració de conreus, vinya i bosc.

El terme de Blanes, com ja hem apuntat, no era dels més grans del litoral selvatà. Tenia una orografia ben delimitada. Primer, una zona muntanyosa més allunyada del litoral i ocupada sobretot per massa forestal (*cf. Imatge 8*). A aquesta seguia una zona de transició, més suau i propera a la riera, on se situaven la majoria de capmasos i també s'hi plantava tot tipus de cultiu. Aquesta zona separava la zona muntanyosa més interior dels turons que hi havia propers a la mar. Per últim, ja al terme de Palafolls, hi hauria una zona baixa, propera a la Tordera, on ja no hi hauria masos i només s'hi conrearia.¹⁴²

Les zones d'horts properes a la vila

Tenim principalment dues zones al costat de la vila on s'hi concentrava gran quantitat d'horts: Les feixes de Sant Joan, la zona de la Jueria/Darrere l'església i mas Roig (*cf. Imatge 17*).

¹⁴² Baltrons; Reyes (2016), pg. 18-19.

Taula 5

Horts de pescadors a Blanes (1400-1496)

Camadasa	2
Carbonera (aprox)	1
La jueria - pont de la jueria - Sobre/prop/darrere l'església	12
La Riera	3
Les feixes de Sant Joan	6
Les Tunes	1
Mas Coll	1
Mas Mestre (no esp.)	1
Mas Morell	2
Mas Roig	6
Moixí – Mas Ferrer	5
Pou d'amunt – tiradors	1
Sobre el mas Garriga	1
Sobre el pont/pont d'amunt (no local.)	2
No especificat	3

Les feixes de Sant Joan són un alou pràcticament indiscutible del Benefici de la Capella de Sant Joan del Castell de Blanes. Estaven situades entre la riera i el camí de Lloret, pujant cap al nord. Aquest benefici ostentava el domini directe, d'acord amb el capbreu de 1556, de 30 horts i algunes altres possessions. D'aquesta trentena d'hortos, la gran majoria estaven a les feixes de Sant Joan, i rondaven entre el jornal i el mig jornal de cavadura d'home.¹⁴³ Comparat amb el capbreu del comte de Cardona de 1478-1482, en què s'hi declaren uns 50 horts¹⁴⁴ —2 d'ells tinguts en franc alou— (cf. *Taula 2*), podem considerar que el benefici de Sant Joan era el senyor directe d'aproximadament el 37,5% d'hortos de la vila, una porció gens desestimable. Pel que fa als pescadors, hi ha 6 horts documentats en aquest espai i uns altres 5 en zones circumdants a aquesta.

¹⁴³ AMBL, *Capbreu del Benefici de Sant Joan* (1556) [encara per inventariar].

¹⁴⁴ Sense comptar aquells inclosos en els masos.

L'altra gran zona d'horts estava situada darrere l'església i el palau vescomtal, normalment els documents s'hi refereixen simplement com a "Darrere l'església" o com a "la Jueria".¹⁴⁵ La gran majoria dels 50 horts documentats al capbreu es troben aquí. Es tracta d'una zona propera als habitatges dels blanencs, cosa que requeriria pocs esforços de moviment per anar a treballar a unes terres que demanen més atenció. A més a més, no es troba gaire lluny dels cursos d'aigua principals, i molt probablement hi deuria haver alguna canalització d'aigua per abastir aquesta zona. Aquesta és, doncs, la zona on els pescadors hi tenen més horts.

Imatge 12: Capella de Sant Joan del Castell de Blanes. El benefici que hi havia fundat posseïa el domini útil de gran part dels horts del terme (Antoni Ginot, 2019).

També trobem horts, ja més allunyats de la vila, pels volts del mas Roig i a la zona de Moixí, de la que parlarem a continuació. Mas Roig és documentat normalment com a referència

¹⁴⁵ El que resulta també destacable d'aquesta segona zona és l'origen del topònim, segurament vinculat amb una antiga presència de jueus a la vila; Baltrons; Reyes (2016), pg. 55.

geogràfica, se sap que al segle XVI tenia ja totes les terres venudes i el capmàs derruït.¹⁴⁶ La concentració d'hortos allà s'explicaria per la proximitat a la riera.

Moixí

La zona de Moixí rep el nom del mas homònim que hi havia a la zona. L'indret on es trobava ja és documentada com un espai de força bosc però també de vinya i conreus.¹⁴⁷ Moixí apareix documentat per primer cop el 1353 en un capbreu de les propietats a Blanes de Gispert de Lloret.¹⁴⁸ El 1583, el propietari del mas declara en un capbreu 138 jornals de bosc, cosa que el situa com al segon mas més gran de Blanes.¹⁴⁹ Això podria portar a suposar que són terres d'un mas sotsestablertes o arrendades a la gent de la vila, tot i així, si mirem els pagaments que es mencionen a compravendes i capbreus només trobarem, en el cas dels pescadors, tres casos de pagaments de tornes als propietaris que els les han cedit, tots tres a persones diferents i només un d'ells a un tal Pere Roure, cognom que tenien, almenys el 1583, els hereus de dit mas.¹⁵⁰ Així doncs, hem de suposar que es tractaria d'una zona amb diverses terres obtingudes pels vilatans com a senyors útils, per al seu conreu.

Propi a la zona de Moixí també hi ha una zona anomenat Mas Ferrer, degut a la seva proximitat hem situat conjuntament les possessions que s'hi documenten. Si mirem les taules veurem que Moixí-Mas Ferrer no és pas l'únic lloc que pren el nom d'un mas (*cf. Taules 8, 9, 10 i 11*). En la geografia catalana són comuns aquest tipus de topònims provinents de masos rònecs o desapareguts.¹⁵¹ També podríem suposar que aquella terra formava part del mas però se'n va desprendre tot i que mantingué el topònim d'aquest, com seria el cas d'un tros de terra que pertanyé al mas Mestre, de Blanes, o un camp de Vidreres que havia pertangut al mas Duran i és venut per un pescador amb el mateix cognom.¹⁵²

¹⁴⁶ Baltrons; Reyes (2016), pg. 19.

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ AHFF, pergamins, n. 462 (1353 setembre 19 – 1353 desembre 19); Baltrons; Reyes (2016), pg. 32.

¹⁴⁹ Baltrons; Reyes (2016), pg. 16.

¹⁵⁰ AHG, notarians, Blanes 10, quadern de nòtules de 1419, f. 7 (1419 setembre 8); AHG, notarians, Blanes 11, f. 72r-72v (1424 juny 15); AHG, notarians, Blanes 9, f. 26r-26v (1410 abril 18) i AHG, notarians, Blanes 9, f. 111r-111v (1410 juny 17). Aquests dos últims, que fan referència a la mateixa feixa de terra erma, mencionen pagaments en auxili de cens a Pere Roure, de la vila de Blanes.

¹⁵¹ Mallorquí (2014), pg. 68.

¹⁵² AHG, notarians, Blanes 9, f. 111v-112r (1411 juliol 22) i AHG, notarians, Blanes 8, f. separat (1411 octubre 29); AHG, notarians, Tossa 1, f. 16v-18v (1504 desembre 16).

Vallarnau

La zona de Vallarnau, que comprèn part dels termes de Blanes i Lloret, pràcticament requeriria un estudi a part, tant per les connotacions religioses i folklòriques com per la situació de les senyories que hi ha representades. Aquí en donarem quatre apunts i hi anirem tornant quan parlem de les possessions i de les senyories.

La zona anomenada Vallarnau es troba a l'extrem sud-occidental del terme de Lloret, tenint part també de l'extrem occidental de Blanes, agafant la zona coneguda com s'Agulla. Aquest lloc és especialment conegut per ser l'enclavament on es troba l'ermita de Santa Cristina, d'especial devoció per als lloretencs, que presideix Vallarnau almenys des del segle X.¹⁵³ Allà s'hi fundà una obreria que encara avui dia segueix funcionant. És gràcies al sentiment de pertinença d'aquesta capella al poble de Lloret i no a cap institució eclesiàstica, que es salvà de la desamortització i resta dempeus com un dels majors orgulls dels lloretencs.¹⁵⁴ La seva situació ben a prop del límit del terme amb el de Blanes deuria generar també una reverència especial per als blanencs, com bé es pot veure en algunes deixes testamentàries d'habitants d'aquesta vila.¹⁵⁵ Aquesta devoció compartida per les dues viles veïnes és paral·lela a la presència de blanencs com a propietaris de terres a Santa Cristina dins el terme de Lloret.¹⁵⁶ L'interès que ambdues viles tenien per aquest lloc d'especial contacte devot i econòmic ha generat alguna que altra llegenda, possiblement amb orígens en disputes reals.¹⁵⁷

¹⁵³ Llinàs (2016), pg. 115.

¹⁵⁴ Pons Guri (1977), pg. 17.

¹⁵⁵ Sembla ser que era una pràctica comuna entre els blanencs donar en el testament uns quants diners a les capelles de Santa Maria de la Riera, Santa Maria del Vilar, Sant Joan del Castell —les tres a Blanes— i a Santa Cristina de Lloret. A tall d'exemple, Sança, esposa de Salvador Tió, patró de barca de la vila de Blanes, en el seu testament de 1415 hi deixa 6 diners a repartir amb les capelles de Santa Maria de la Riera, Santa Maria del Vilar i Sant Joan del Castell; AHG, notarians, Blanes 441, f. 7v-8v (1415 desembre 21). També dóna 6 diners repartits de la mateixa manera Guillem Vilallonga, major de dies, pescador de la vila de Blanes, el 1417; AHG, notarians, Blanes 441, f. 27r-27v (1417 juliol 19). El 1435 és Antoni Artigues, pescador de la vila de Blanes, qui deixa la mateixa quantitat de la mateixa manera, incloent-hi Santa Cristina de Lloret; AHG, notarians, Blanes 401, f. 8r-8v.

¹⁵⁶ AHG, notarians, Lloret 3, f. 2v (1474 octubre 17); AHG, notarians, Lloret 3, f. 6r-6v (1474 octubre 22); AHG, notarians, Blanes 420, f. 50r-51r (1458 novembre 20); AHG, notarians, Blanes 17, f. 45v (manual); f. 90r (llibre) (1463 maig 18).

¹⁵⁷ Existeix una dita sorgida d'una història popular sobre aquest lloc: "Els blanencs es van vendre Santa Cristina per un fart de caragols". La llegenda diu així: "Conten que, en partonar els termes de Lloret i Blanes, es van dividir els prohoms representants de cada vila, respecte a quin dels dos termes pertanyia la platja i el territori de Santa Cristina. Ajornada la discussió per a després de l'àpat, els menjars i els vins que els lloretencs oferiren, amb segones intencions, als de Blanes, actuaren d'una manera decisiva sobre els jurats veïns, els quals accediren de bona gana a les pretensions de Lloret. A manera d'atenuant, els diuen: «Santa Cristina és nostra; Santa Anna és vostra»". Serra, Ricard (1997), *Comarques i subcomarques de Catalunya*, Mollerussa: Agrupació Catalana

Disputes com la que sorgí perquè els blanencs que tenien terres a Lloret paguessin les imposicions corresponents a la universitat de Lloret i que es resolgué per sentència arbitral l'11 de setembre de 1470. D'entre els 13 terratinents blanencs que tenien terres a Lloret, 4 eren pescadors i una n'era esposa.¹⁵⁸ A més a més, dels 13, com a mínim 6 tenien les terres a Vallarnau.¹⁵⁹ Així doncs, podem veure com Vallarnau és un lloc concorregut pels blanencs, tant en la seva vessant com en la del terme veí, cosa que denota una certa importància d'aquest lloc.

Una de les primeres descripcions que tenim de la zona de Vallarnau és la del bisbe Bertran de Montrodon en el lliurament d'un document per a autoritzar la capta d'almoïna a l'ermita el 1376. En ell es diu que la capella es troba “*in loco erroris et vaste solitudinis*”.¹⁶⁰ És a dir, no deuria haver-hi cap mas ni edificació a la zona, que quedava limitada al bosc i els conreus.¹⁶¹ Pel que fa als pescadors, ja hem vist que les parcel·les que hi tenen bàsicament són boscos, terres per a cereals o altres cultius i, especialment, vinya (*cf. Taula 6*).

Taula 6

Possessions capbrevades a Vallarnau-S'Agulla per l'abat de Breda i el Vestuari (1369-1400)¹⁶²

	vinyes	terres	boscos	erms	total
Propietats de l'abat de Sant Salvador de Breda i de l'Almoïna del Vestuari ¹⁶³	6	1	3	2	12

Coldejou de Promoció Excursionista, vol. 6.5, La Selva. Delimitació geogràfica – llegendes – relats excursionistes, pg. 112.

¹⁵⁸ SAMLM, Fons de la Universitat de Lloret, pergami n. 52. Transcripció i edició a: Pons Espó (2002), pg. 136-143.

¹⁵⁹ AHG, notarians, Lloret 3, f. 2v (1474 octubre 17); AHG, notarians, Blanes 420, f. 50r-51r (1458 novembre 20); AHG, notarians, Blanes 17, f. 45v (manual); f. 90r (llibre) (1463 maig 18); BC, Arxiu Històric, pergami n. 320 (1475 setembre 26); AHG, notarians, Blanes 17, f. 45v (manual); f. 90r-91r (llibre) (1463 maig 18)

¹⁶⁰ ADG, T-25 *Liber litterarum quistarum 1368 ad 1387*, f. 74v-75r; transcripció i traducció a: Pons Guri (1977), pg. 13-15.

¹⁶¹ No s'ha documentat cap mas blanenc ni lloretenc a les immediacions de Santa Cristina; Baltrons; Reyes (2016), pg. 46; Mallorquí (2014), pg. 77.

¹⁶² Capbrevacions no només de pescadors. AHFF, notarians, Lloret 1549 (1400 febrer 22 – 1400 febrer 25); AHG, notarians, Blanes 6 (1400 febrer 25), f. f. 53r-56r; ADG, Pergamins de la Pia Almoïna, pergami n. 213 (1369 gener 2 – 1369 maig 5); ACG, Almoïna del Vestuari, Comptes Generals 135.08.01.00 (1404-1419).

¹⁶³ La gran majoria de terres de Vallarnau són indivises entre aquestes dos senyors, alguna també partida amb la Pabordia de Novembre.

Imatge 14: Platja i camps de Fenals, Lloret (SAML M, Fons Martínez - Planas. Autoria: Emili Martínez, c. 1910. CID 510.000.700_319.009.018).

El terme de Lloret, de manera similar a Blanes, també té una zona més muntanyosa a l'extrem superior, tocant a Vidreres i Caulès. Després segueix una part més baixa que conforma la plana que va des de l'església de Sant Romà (la original) fins a la costa, on també hi ha alguns turons que conformen les diferents cales.¹⁶⁴ La gran presència d'artigues al capbreu de 1317-1320 és una mostra de l'abundant bosc que a inicis del XIV s'està rompent per assolir més extensió de conreus.¹⁶⁵

Malgrat les esparses notícies que ens han arribat referents al tema d'aquest treball, hi ha referències a un lloc anomenat les Coromines, o Conomines. Per exemple hi ha una referència a un hort al segle XV tot i que no sabem on es troba exactament. Al capbreu de 1373, per exemple, apareixen algunes mencions d'horts i feixes a les coromines o a terres anomenades així.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Mallorquí (2014), pg. 102-103.

¹⁶⁵ *Ibid.*, pg. 105-107.

¹⁶⁶ ACG, Pergamins del segle XIV, Capbreu de la Pabordia de Novembre (1373-1375); ACG, Pergamins del segle XIV, Capbreu de la Pabordia de Novembre (1379). Segons el diccionari Català-Valencià-Balear Alcover-

4.2.3 Tossa

Pel que fa a Tossa, existeixen referències poc variades de possessions de pescadors, però tot i així amb la documentació que treballem podem esbossar les principals àrees on serien aquestes, condicionades per la geografia del terme. Flanquejant la Riera de Tossa, s'alcen diferents turons que conformen el Massís de Cadiretes-L'Ardenya, que s'estén cap a l'interior fins a la plana selvatana. Com bé diu Mario Zucchitello, en paraules de Massimo Montanari, el paisatge de Tossa es definiria sota el binomi *terra et silva*.¹⁶⁷ És a dir, la major part del terme estaria cobert de bosc, i s'haurien conreat les terres més adequades. Aquestes serien especialment a la plana que ofereix la riera, arribant pràcticament a la seva màxima extensió als segles XIV i XV, essent sempre el bosc el paisatge majoritari del terme i oferint molts recursos als seus habitants (*cf. Imatge 8*).¹⁶⁸

Els horts de la vila

D'una banda hi ha els horts, concentrats tots ells en una mateixa zona, resseguint la riera, per a suplir les necessitats del regadiu.¹⁶⁹ 2 dels 5 horts, als que afegiríem un més que es diu que està prop de la platja, es diu que estan al lloc anomenat Horts de la Vila (*cf. Taula 7*). Aquests estarien situats en l'espai proper a la riera i a la vila, és a dir, en terres fèrtils amb cursos d'aigua propers i no molt lluny de l'espai de residència, tal i com s'acostuma a fer amb els horts (*cf. Imatge 10*).¹⁷⁰

Moll, una Coromina és un “camp de secà”, tot i així aquí, com hem dit, trobem referències a horts; «Coromina», *Diccionari Català-Valencià-Balear* [en línia], Institut d'Estudis Catalans (disponible a: <www.dcvb.iecat.net>).

¹⁶⁷ Zucchitello (2013), pg. 241.

¹⁶⁸ *Ibid.*, p. 243.

¹⁶⁹ Ginot (2019a), pg. 32.

¹⁷⁰ Mundet (2003), pg. 84-85.

Taula 7

Els horts dels pescadors a Tossa (1412-1512)

Llocs	Horts
Areny de la mar - Horts de la Vila	2
Hort d'amunt	1
Prop de la platja	1
No especificat	2

Les Coromines de l'Abat

Igual que a Lloret, a Tossa també hi tenim un espai anomenat coromines, en aquest cas, les Coromines de l'Abat.

D'acord amb la definició que hem vist, una coromina era un espai de conreu de secà. En aquest cas, però, les coromines es trobaven prop de la riera. Tot i que no s'hi documenten propietats classificades com a horts sinó, precisament, feixes de terra, sí que al 1639 hi ha documentades un mínim de tres sínies, que indicarien un conreu de regadiu.¹⁷¹

Val a dir que entre la documentació de la vila gairebé totes les feixes de terra que hi apareixen es situen en aquest lloc (*cf. Imatge 10*): al posterior capbreu de 1739-40 son dinou les persones que n'hi tenen, sense comptar aquells que en tenien sotsestablertes per als Falguera, batlles de la vila (*cf. Imatge 15*).¹⁷² També trobem altres referències al llarg dels segles XIV, XV i XVI de tossencs amb feixes a les coromines.¹⁷³ El cens anual a pagar per les terres a les coromines era d'1 gallina per feixa, tal i com veiem que paguen els pescadors que hi tenen terres i com es documenta encara als capbreus del XVII i XVIII.¹⁷⁴

Sembla ser que l'origen d'aquest espai seria una antiga reserva dominical de l'abat que experimentà un procés de parcel·lació a la baixa edat mitjana. Amb aquest, els abats cediren

¹⁷¹ Mundet (2003), pg. 86. Per exemple, a Joan Sallers, el 1475, se li ratifiquen 6 feixes de terra contigües en aquest lloc. AMT, col·lecció de pergamins, pergami n. 95 (1475 abril 20).

¹⁷² Zucchitello (2013), pg. 115.

¹⁷³ *Cf.* Zucchitello (2013).

¹⁷⁴ *Ibid.*, pg. 115.

el domini útil als emfiteutes.¹⁷⁵ Les Coromines de l'Abat estarien situades al nord dels horts de la vila, compreses entre la riera, el camí reial a Girona i el torrent Viver al nord (uns 83.500m²). Dins d'aquest espai es distribuïrien les diverses feixes de manera regular, amb possibles recs circulant entre elles.¹⁷⁶

A banda de les Coromines de l'Abat, la resta de terres tossenques eren esparses per la plana al voltant de la riera, per exemple al voltant de la zona del Torrent Viver, al nord de les Coromines.

Pauca de l'Arxiduc per l'any 1798 a 30/1/99.

1 Cataluà Pla de ve. Boca.	2 Joseph Sala Santia.	3 Joaquim Talaman.	4 Joh. Dav.	5 Jaques Rovira.	6 Simone Marti.	7 Gaspar de Vall.	8 Jaume ve. de Bata.	9 Jaume ve. de Bata.	10 Jaume ve. de Bata.
P.O. 100 f +	P.O. 100 f +	P.O. 100 f +	P.O. 100 f +	P.O. 100 f +	P.O. 100 f +	P.O. 100 f +	P.O. 100 f +	P.O. 100 f +	P.O. 100 f +
Jaume Sala.	Jaume Sala.	Jaume Sala.	Jaume Sala.	Jaume Sala.	Jaume Sala.	Jaume Sala.	Jaume Sala.	Jaume Sala.	Jaume Sala.
50 f +	50 f +	50 f +	50 f +	50 f +	50 f +	50 f +	50 f +	50 f +	50 f +

Maga de l'any 1798

imatge 15: Plànol de les feixes de terra sotsestablertes per la família Falguera a diversos tossencs i les rendes a captar el 1798-1799 a les Coromines de l'Abat (Arxiu Axandri, Secció Falguera, Codern dels arrendaments del Camp de las Conominas y Creuta de Tossa, f. 6v-7r. Antoni Ginot, 2019).

¹⁷⁵ Zucchitello (2013), p. 115. Segons Zucchitello, l'origen senyorial de les terres es basa en l'obligació de realitzar joves i batudes que declaren alguns tossencs que hi tenen terres; Mundet (2003), pg. 85.

¹⁷⁶ Mundet (2003), pg. 86. Mundet defensa la teoria que les Coromines estarien dedicades a conreus de regadius i horts.

4.2.4 Altres termes

Resulta interessant constatar pescadors amb possessions fora del terme on viuen. Tal és el cas de Joan Duran, que el 1504 ven un camp que té a Vidreres juntament amb la seva esposa. Com ja veurem més endavant, aquest pescador tenia orígens en aquesta localitat, possiblement en el mas d'on surt el camp de terra.¹⁷⁷

Palafolls: el veïnat de Traslaiqua

L'altra localitat on diversos pescadors, especialment blanencs, hi tenen terres és Palafolls, sobretot al veïnat de Traslaiqua, que queda a la riba dreta de la Tordera i que, com hem dit, va passar al terme de Blanes el 1603.¹⁷⁸ A Palafolls s'hi tenen especialment terres de conreu (cf. *Taula 10*), situats, com hem dit, a la zona del terme més propera a Blanes, zona de bons conreus degut a la proximitat de la Tordera.

És interessant veure quina tipologia documental ens remet a les terres de Palafolls. Totes les terres documentades en mans de pescadors blanencs a Palafolls són compravendes. Si ens aturem a analitzar-les veurem com en pràcticament tots els 10 contractes els pescadors són qui venen les seves propietats allà. Només hi ha dos casos, precisament de dos xaveguers, que compren terres a Palafolls.¹⁷⁹ D'altra banda, només trobem un xaveguer venent una terra allà.¹⁸⁰ És plausible pensar que aquests pescadors vendrien les terres més allunyades en cas de desprendre's d'elles, com feien també els propietaris de masos quan havien de vendre patrimoni en moment de necessitat.¹⁸¹

¹⁷⁷ AHG, notarians, Tossa, 1 f. 16v (1504 desembre 16).

¹⁷⁸ Baltrons; Reyes (2016), pg. 24. Aquest traspàs de territori es degué precisament, per l'estreta vinculació del veïnat amb Blanes.

¹⁷⁹ AHG, notarians, Blanes 9, f. 109v-110r (1411 novembre 29); AHG, notarians, Blanes 10, f. 41r-41v (1418 abril 12).

¹⁸⁰ AHG, notarians, Blanes 13, f. 185r (1443 octubre 12).

¹⁸¹ Congost, Rosa, *et. al.* (2003), «Els masos a l'època moderna. Continuitats i canvis», a: Congost, Rosa, *et. al.* (eds.). *L'organització de l'espai rural a l'Europa Mediterrània. Masos, Possessions, Poderi*, Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria, pg. 77.

Imatge 16: Vista de Blanes des del castell. En primer pla la vila, més al fons, passada la roca de sa Palomera i emboirats per la calitja, la platja de S'avanell i el veïnat de Traslaiqua, abans terme de Palafròls (Antoni Ginot, 2019).

Taula 8

Horts de pescadors i xaveguers de Tossa, Lloret i Blanes i les seves localitzacions (1400-1512)

Localitzacions horts	Llocs	Horts
Tossa	Areny de la mar - Horts de la Vila	2
	Hort d'amunt	1
	Prop de la platja	1
	No especificat	2
Lloret	Camp des Pereres - Les Conomines	1
Blanes	Camadasa	2
	Carbonera	1
	La jueria - pont de la jueria - Sobre/prop/darrere l'església	12
	La Riera	3
	Les feixes de Sant Joan	6
	Les Tunes	1
	Mas Coll	1
	Mas Mestre	1
	Mas Morell	2
	Mas Roig	6
	Moixí – Mas Ferrer	5
	No especificat	3
	Pou d'amunt – Tiradors	1
	Sobre el mas Garriga	1
	Sobre el pont/pont d'amunt	2

Taula 9

Vinyes de pescadors i xaveguers de Tossa, Lloret i Blanes i les seves localitzacions (1400-1512)

Localitzacions vinyes	Llocs	Vinyes	Peces	Trossos	Camps	Feixes	Possessions	Total
Tossa	La Plana				1			1
	Lo Grau		1					1
	Viver			3				3
	No especificat		2					2
Lloret	Vallarnau		1					1
	No especificat			1				1
Blanes	Calabona-Santa Anna-Puig d'en Fornell	1	2	2				5
	Calabrell		1					1
	Coma del Forn	1						1
	Foixat	1						1
	Gironella-Coma de Gel			2				2
	Mas Magrí						1	1
	Mas Roig	1		1				2
	Moixí – Mas Ferrer		3	1			1	5
	Sobre l'església			1				1
	Vallarnau-Sta Cristina-S'Agulla	4	1	4		2		11
	No identificable	1						1
Palafolls	Calabrell	1						1

Taula 10

Terres de cultiu¹⁸² de pescadors i xaveguers de Tossa, Lloret i Blanes i les seves localitzacions (1400-1512)

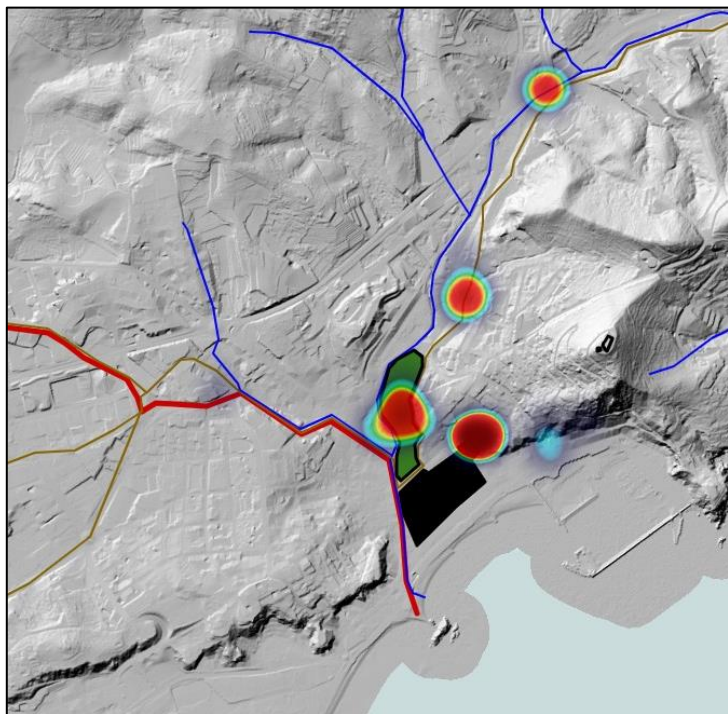
Localitzacions terres de cultius	Llocs	Peces	Trossos	Camps	Feixes	Peçoles	Faulons	Feixoles	Trociols	Quadres	Total
Tossa	La Plana			1							1
	Les Coromines de l'Abat				12,5						12,5
	Lo Grau	1									1
	Puigventós		1								1
	Viver		1								1
Lloret	Ses Carboneres	2									2
	No especificat		1								1
Blanes	Camadasa		1								1
	Mas Coll			1							1
	Mas Déu		1								1
	Mas Garriga				1						1
	Mas Mestre (pertangué)		1								1
	Mas Morell				2						2
	Mas Roig					1					1
	Moixí – Mas Alberich – Mas Ferrer	1	1		1			1	3		7
Vallarnau-Sta Cristina-S'Agulla		2,5		1					1	4,5	
Palafolls	Les Passadores				1						1
	Molí d'en Roig							1			1
	Pla de Poyeda				1		1				2
	Pla de s'Avanell				1						1
	Pont de Ramis				1						1
Vidreres	Camp Soyat			1						1	

¹⁸² Ens referim a aquelles on s'especifica que son conreades o on no s'hi especifica la dedicació.

Taula 11

Propietats boscoses de pescadors i xaveguers de Tossa, Lloret i Blanes i les seves localitzacions (1400-1512)

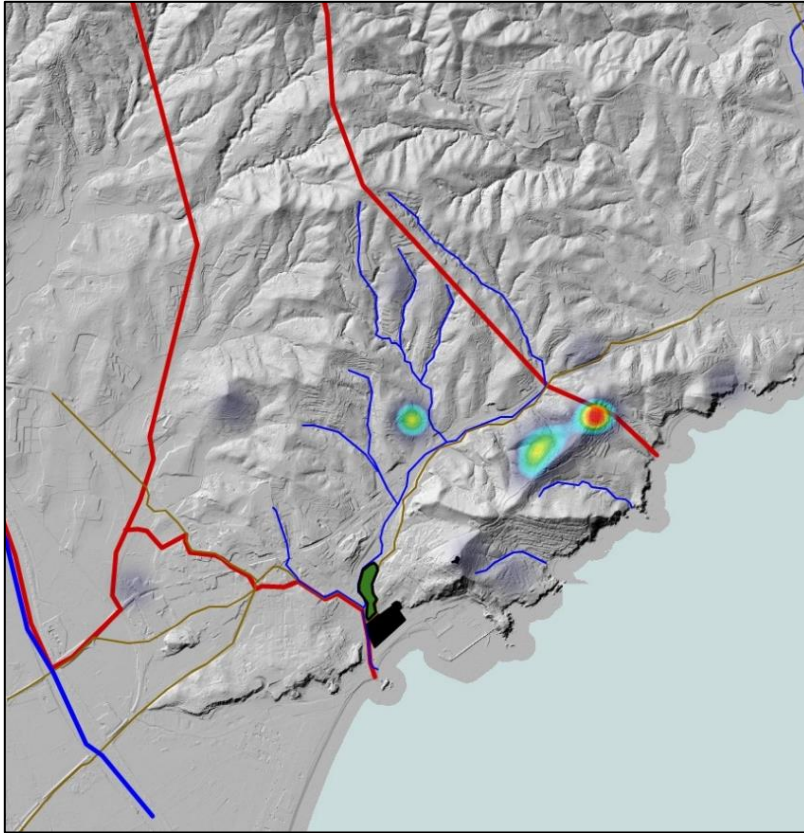
Localitzacions boscos	Llocs	Peces	Trossos	Feixes	Possessions	Peçoles	Trociols	Quadres	Total
Tossa	La Guasseta	1							1
	Puig Oriol		1						
	No especificat	2	1						3
Lloret	La Buadella	1							1
	Lo Coll de Lloret	>1							>1
	Torrenteres		1						1
	Vallarnau - Sta Cristina	1	1		1				3
Blanes	Calabona-Santa Anna		1						1
	Coma de Bosc – Puig d'en Montells	1							1
	Coma Jovera		1						1
	Coma de Valldolig			1					1
	Gironella-Coma de Gel		6		1		1		8
	Mas Mestre		1						1
	Sota el Castell		1						1
	Moixí		3	1	1				5
	Vallarnau – Sta Cristina – S'Agulla	1	3	2		1			7
Palafolls	Pla de Polleda							1	1
	La Torrella		1						1

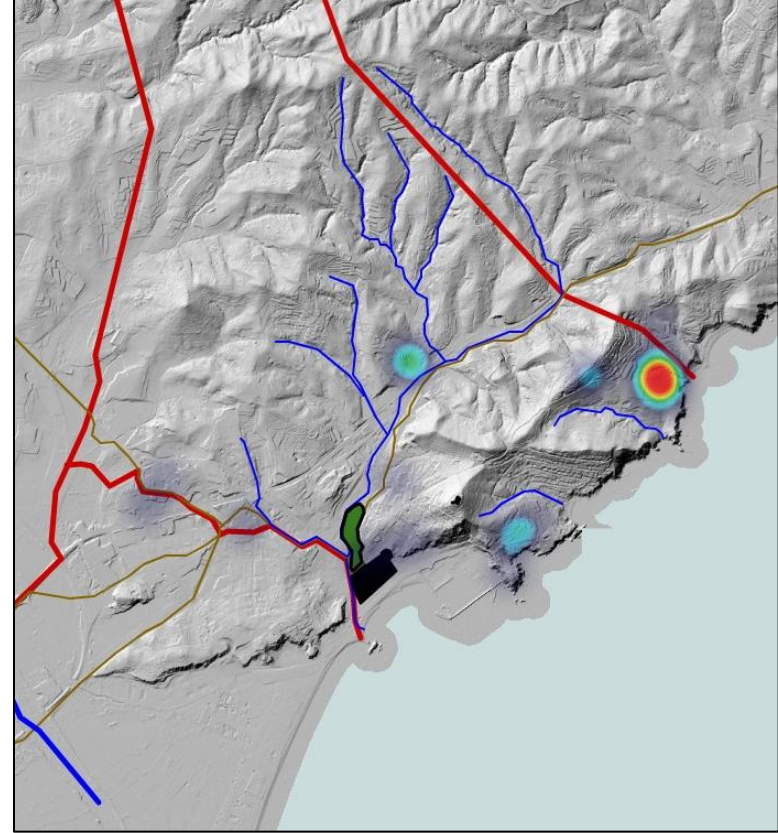
Imatge 17: Concentració d'horts al terme de Blanes. Noti's la major presència en punts propers a la riera, especialment a les feixes de Sant Joan (en verd) i a la part posterior de la vila (la Jueria-Darrere l'església) (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

Imatge 18: Concentració de terres de cultiu al terme de Blanes. És destacable la zona de Moixí i la de Vallarnau (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

imatge 19: Concentració de propietats boscoses als termes de Blanes i Lloret. En destaca sobretot la Serra Gironella i, altre cop, Vallarnau (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

imatge 20: Concentració de vinyes al terme de Blanes. Com ja hem apuntat, Moixí i Vallarnau són les que presenten més vinya, així com la zona de Calabona-Santa Anna (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

5 QUÈ TENIEN ELS PESCADORS I QUÈ CONREAVEN?

Hem pogut veure, *grosso modo*, quins diferents tipus de propietats de terra tenien pescadors i xaveguers. Passem ara a veure a què es dedicaven, els conreus que s’hi tenien, la nomenclatura i dimensions, etc.

5.1 Horts

Com hem vist, els horts son el tipus de propietat més documentat, cosa que ens porta a deduir que aquest tipus de conreu tindria una importància cabdal. En el cas valencià, Enric Guinot descriu l’hort de la següent manera:

Parcel·la de reduïda extensió superficial, propera o fins i tot veïna a l’espai de residència, i amb una dedicació a una agricultura regada, intensa en treball manual, amb possibilitats d’adob a partir del corral, i amb un objectiu primer i principal de fornir una part bàsica de l’alimentació de la família camperola medieval.¹⁸³

Així doncs, un hort és un complement important per a la família medieval. Tal era la seva preponderància, que s’ha volgut veure a vegades com un espai de “llibertat pagesa”.¹⁸⁴ Aquest fet enllaça, per exemple, amb la realitat de les donacions a camperols dels territoris de nou poblament, en les que s’acostuma a donar als colons, juntament amb la casa i les terres, un hort, sovint en franc alou.¹⁸⁵ Ara bé, a Blanes —com probablement també a la resta de la Catalunya Vella—, la gran majoria d’horts documentats són propietat d’algun senyor.¹⁸⁶

¹⁸³ Guinot (2010-2011), pg. 61.

¹⁸⁴ Richou, Montserrat (2007), *El Baix Maresme a l’època medieval*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>), pg. 148.

¹⁸⁵ Guinot (2010-2011), pg. 61.

¹⁸⁶ Al Baix Maresme també es constata que els horts estan lligats al domini directe senyorial; Richou (2007), pg. 148. En el cas de Blanes hi ha declaracions d’horts en franc alou al capbreu de 1478-1482 —entre ells un pescador— per la qual cosa m’atreviria a pensar que deuriem haver-hi altres horts en franc alou no declarats en el capbreu; AHG, notariais, Blanes 418, f. 13r i 13v (1478 febrer 17).

En el capítol anterior ja hem constatat que aquests es situaven a zones properes normalment a l'espai d'habitatge. Generalment els hem vist concentrats en uns indrets específics que es dedicarien al conreu intensiu i que comptarien amb sistemes de regadiu. En el cas de Blanes, aquestes zones eren la Jueria-Darrere l'església i les Feixes de Sant Joan i, a Tossa, els Horts de la vila —i, possiblement també, les Coromines de l'Abat—. Aquestes zones correspondrien probablement amb espais dits hortes: agrupacions d'horts, diferenciades de l'hort entès com a explotació individual i normalment contigu a la casa. L'horta és un espai que permet l'aprofitament conjunt dels recursos hidràulics, normalment escassos al litoral mediterrani, lligat als capricis del temps per a omplir els irregulars cabals de les rieres.¹⁸⁷ Aquestes hortes, són documentades també en altres localitats gironines com Cassà de la Selva (“les Hortes”), o Fontanilles (“Horta de Fontanilles”), així com a Barcelona, amb un important espai d'horta al Raval, prop de Sant Pau del Camp.¹⁸⁸

Com de grans eren els horts que posseïen pescadors i xaveguers? D'entre els horts documentats en les seves mans només en tres casos es mencionen les dimensions. En un d'ells es documenta un trociol d'hort, separat d'un hort més gran i contigu a un hort del comprador —Pere Pruna, xaveguer de la vila de Blanes—. En la compravenda s'especifica que:

*continentem in latitudine, sive ample, octo palmos canne, | et in longitudine, tantum quantum ortum meum [del venedor] de ample tendit. Pro ut | patet per terminos ibi fixos computando a ta|pia ibi constructa ad dictos terminos. Et a dictis terminis ad tapiam | in latere cuiusdam rase ibi per vos [el comprador] construhende.*¹⁸⁹

És a dir, que dit hort també comptaria amb una delimitació amb fites, una tàpia i una rasa. Pel que fa a les dimensions, aquest té 8 pams de cana (és a dir, una cana: 1,55 m) d'ample.¹⁹⁰ De llarg ho és tant com l'hort del venedor, del qual no en sabem les dimensions. Així doncs,

¹⁸⁷ Richou (2007), pg. 146-147.

¹⁸⁸ Mallorquí, Elvis (2009), «Les celleres medievals de les terres de Girona», *Quaderns de la Selva*, n. 21, pg. 136; Soldevila, Xavier (1995), «Els capbreus de Fontanilles (1323-1334). Hipòtesis sobre la pagesia catalana medieval», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XXXV, pg. 129; Vinyoles, Teresa (2003), «Els espais i la seva funció: la vida a la ciutat», *Barcelona Quaderns d'història*, n. 8, pg. 136. Els estudis sobre l'horta són, per raons evidents, més abundants a terres valencianes. Seria, per tant, necessari fer un estudi de l'horta i els horts a Catalunya en tant que principal font de recursos vegetals per a l'autoconsum de la població catalana medieval, tant rural com urbana.

¹⁸⁹ AHG, notariais, Blanes 446, f. 50r (1448 abril 9).

¹⁹⁰ Feliu, Gaspar (2004), «Les mesures tradicionals catalanes: un garbuix racional», *Bulletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, n. XV, pg. 12.

l'hort que s'està descrivint seria molt probablement com una tira de terra, que en aquest cas s'està traspasant d'un hort a la propietat veïna.

imatge 21: Horts i cases al voltant de les Alegries, a Lloret (SAMLML, Fons Martínez - Planas. Autoria: Emili Martínez, c. 1920. CID 510.000.700_319.016.009).

Si acabem de veure mesures de longitud, és més freqüent trobar mesures de “superfície”.¹⁹¹ En el cas dels horts és freqüent trobar com a mesura el jornal d’home, que equivaldria, doncs, a la superfície que pot cavar un home en un dia. Així doncs, hi ha un cas d’arrendament d’un hort per part d’Isabel, vídua de Raimon Andreu, difunt xaveguer de la vila de Blanes, i posseïdora dels béns del seu marit, en què l’objecte d’arrendament és un “*ortum terre continentem | in se tria jornalía de home, quo quidem orto manet constructa quadam | domus*”.¹⁹² És a dir, que l’hort té una edificació construïda, potser un espai per emmagatzemar

¹⁹¹ Es tractaria més aviat mesures de capacitat diària de treball, que acabarien fossilitzant-se en superfícies fixes. *Ibid.*, pg. 10.

¹⁹² AHG, notarials, Blanes 23, f. 58v-59v (1496 abril 2). Aquesta compravenda resulta especialment interessant —deixant de banda el tema de l’hort— i és que, com a mínim dins el col·lectiu de pescadors, en els que ens hem centrat més, i dins la cronologia estudiada, és l’única transacció feta per una vídua on aquesta cita al principi la constitució per la qual té dret a fer ús dels béns del seu marit: “*Ego, | Ysabel, uxor relicta Raymundi Andreu, quondam axavaguerii ville | de Blanis, tenens et possidens omnia et singula bona et jura | dicti quondam viri mei pro dote et aliis juribus meis, virtute constitutionis | Cathalonie Perpiniáni edite per serenissimum dominum Petrum Dei gratia regem | Aragonum, incipiente hac nostra constitutionem.*” S’està

utilatge. Per últim, en el mateix llibre de nòtules, hi ha un hort de *medium jornal hominis*.¹⁹³ Aquestes dimensions són, en general, escasses i disperses. Per obtenir alguna altra referència ens podem dirigir al capbreu del Benefici de Sant Joan, on s'hi mencionen les dimensions de 6 horts, la majoria situats a les feixes de Sant Joan.¹⁹⁴ Trobem que aquí els horts, o bé són d'1 o de ½ jornal d'home —o de cavatura—. Altrament, enlloc dels jornals, també se'ns diu la sembradura de 3 dels 6 horts: 2 i 4 vuitans i ½ quartera de forment.¹⁹⁵ Així doncs, podem deduir que un hort acostumarà a rondar el jornal o el ½ jornal. És a dir, aquella superfície que no forci a qui el conrea haver de dedicar-hi molt de temps —tenint en compte, però, que també n'hi ha documentats de més grans—.

El que es conreava als horts no ens ha arribat a través de cap de les fonts estudiades aquí. Ara bé, en altres estudis es diu que aquests productes eren bàsicament verdures i llegums per al consum domèstic. Aquests podien ser cols, alls tendres, cebes, carbasses, cogombres, pastanagues, llenties, faves, cigrons, etc. així com lli i cànem algun arbre fruïter.¹⁹⁶ En algun cas possiblement també s'hi podia arribar a conrear safrà, com es documenta a Santa Cristina d'Aro o altres localitats gironines des de finals del XIII.¹⁹⁷ Amb tot, aliments i productes bàsics —tret del cas del safrà—.

5.2 Terres de conreu cerealístic

En aquest apartat incloem tant les terres en que s'especifica explícitament que estan dedicades al cultiu, o son llaurades, així com les terres anomenades simplement camp, feixa, tros... de terra. Tot i que no es diu què s'hi cultiva podem deduir que, en el context d'una

referint a la constitució promulgada per Pere III a les Corts de Perpinyà l'any 1351, en la qual es legislaven diversos aspectes sobre la possessió dels béns del marit per part de les vídues en cas que no els fos pagada el dot i l'escreix; Comas, Mireia (2012), *Les dones soles a la Baixa Edat Mitjana: una lectura sobre la viduïtat*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>), pg. 55.

¹⁹³ AHG, notarians, Blanes 23, f. 60v-61r (1496 abril 2).

¹⁹⁴ ABL, *Capbreu del Benefici de Sant Joan* (1556) [encara per inventariar], f. 5r-6v i 10r-11r.

¹⁹⁵ La quartera de sembradura de Barcelona equival a uns 2.448,2503 m²; Feliu (2004), pg. 11.

¹⁹⁶ Richou (2007), pg. 146. Al Maresme era normal tenir algun taronger a l'hort de la masia; Subiñà, Enric (2015), *El Maresme medieval. Exemples concrets de comunitats pageses*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>), pg. 259.

¹⁹⁷ Marcó, Xavier (2011), *La senyoria feudal en un vessant de les Gavarres. Els dominis territorials de la Vall d'Aro al segle XV* [en línia], XIXè Premi Joan Xirgo (disponible a: <www.gavarres.cat>), pg. 126; Mallorquí, Elvis (2016), «Novals i conreu de nous productes agraris al bisbat de Girona, segles XIII-XIV», *Estudis d'Història Agrària*, n. 28, pg. 80.

agricultura eminentment cerealística, i tenint en compte que la vinya s'especifica com a tal, el que hi hauria plantat serien cereals.¹⁹⁸ Com hem vist, aquestes terres ocuparien el segon lloc en nombre pel que fa a terres posseïdes per pescadors (*cf. Gràfic 2*).

Aquestes terres de conreu representen un estadi més elevat que l'hort en la producció agrícola a petita escala ja que, si bé no requereixen una atenció continuada com aquests, sí que demanen unes èpoques de feina intensa. A més a més, com s'ha dit, acostumen a estar més repartides pel territori (*cf. Imatge 18*). A Blanes ja hem vist com les terres de pescadors estan sobretot a les zones de Vallarnau i Moixí i algunes esparses pels volts de la riera i Palafolls. Pel que fa a Lloret, Mallorquí destaca que la superfície dedicada al cereal no és tan gran com a altres localitats selvatanes.¹⁹⁹ A Tossa ja hem destacat l'espai de les Coromines de l'Abat. Allà s'hi concentra la major part de terres de conreu dels pescadors tossencs, totes en forma de feixes.

Taula 12

Quantitats per tipus de terres de conreu de pescadors (1400-1512)

	feixes	trossos	peces	campes	trociols	feixoles	peçoles	faulons	quadres	total
Total	22,5	9,5	4	3	3	2	1	1	1	47

Les terres de conreu presenten diferents nomenclatures (*cf. Taula 12*). La gran majoria de propietats posseïdes per pescadors són feixes i trossos, seguits, de lluny, per peces, camps i trociols. De manera testimonial hi ha també feixoles, peçoles, faulons i quadres. Les feixes es documenten especialment a Tossa, a les Coromines de l'Abat, així com a diverses zones de Blanes i a Palafolls.²⁰⁰ Desgraciadament no tenim referències en la documentació

¹⁹⁸ Mallorquí, Elvis (2000), *Les Gavarres a l'Edat Mitjana: poblament i societat d'un massís del Nord-Est català*, Girona: CCG Edicions; Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona, pg. 65.

¹⁹⁹ Mallorquí (2011), pg. 95-97. Cal apuntar que el 1327-1320 moltes terres son antigues que s'estan rompent per dedicar espai de bosc al conreu, a més a més, ja hem vist que al trobar-se entre les muntanyes de Cadiretes aquests termes tenen menys superfície conreable que altres de les terres gironines.

²⁰⁰ Podria ser possible la presència de feixes de terra en terrasses, un sistema de conreu complementari al sistema cerealístic imperant, implantat entre els segles XII-XIV, i que, segons Antoni Furió, fou característic de les zones de muntanya del Mediterrani occidental, podria ser aquest el cas de Tossa. Ara bé, les feixes que apareixen

estudiada aquí a mesures de feixes. En el cas de les coromines tossenques, Joan Mundet descarta l'ús d'aquest mot per designar una unitat de mesura de les parcel·les.²⁰¹ D'altra banda, Coral Cuadrada proposa, per al Maresme, unes mesures estàndard per als camps (3 hectàrees), les peces de terra (2 hectàrees) i les feixes (½ hectàrea).²⁰² Potser és una mica agosarat estendre aquesta mesura a totes les feixes de Catalunya sense tenir en compte criteris més locals. Al capbreu de Sant Salvador de Breda de Lloret, per exemple, es mencionen les dimensions d'algunes feixes, d'1 o 2 jornals i altres de 6, és a dir, bastant dispers.²⁰³ Una de les feixes declarades a Blanes, propietat de Joan Garrofer, mariner de la vila de Blanes, es diu que tenia, fins i tot, 14 jornals de bracer.²⁰⁴

Val a dir que amb els trossos de terra la nomenclatura a vegades és confusa, i un tros de terra pot ser anomenat també camp,²⁰⁵ o bé pot passar a ser anomenat feixa uns anys després.²⁰⁶ D'aquests camps tampoc en coneixem les dimensions. Podríem suposar que serien parcel·les més grans, tot i que al capbreu de Sant Salvador de Breda els camps que hi apareixen ronden els 3, 4 i 5 jornals.²⁰⁷ Un dels camps documentats està a Tossa, a la plana, és a dir, un lloc suposadament prou ample.²⁰⁸ També resulta interessant veure com un altre dels camps documentats es troba a Vidreres i un altre, si bé no se n'especifica la localització, es diu que va ésser venut a un pagès de Vidreres, a qui també es vengué un bou.²⁰⁹ Vidreres està situat a la plana de la Selva i compta amb un espai conreable més gran que els dels termes que ens ocupen, així doncs, no seria estrany que hi haguessin més camps allà. Per contra, sí que tenim, en canvi, les dimensions de dues peces de terra a Lloret, de 2 jornals de bou.²¹⁰ Així doncs,

en la documentació tossenca, com hem vist, no són d'aquest tipus i estan situades a peu pla; Furió, Antoni (2004), «L'organització del territori: L'espai i el poblament», a: Salrach, Josep M. (coord.), *Història Agrària dels Països Catalans*, Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca, vol II. Edat Mitjana, pg. 287. Tot i així, pels boscos de Cadiretes s'han trobat restes de feixes de conreu a la muntanya que podrien indicar un ús d'aquesta tècnica; Zucchitello (2013), pg. 281.

²⁰¹ Mundet (2003), pg. 86.

²⁰² Cuadrada, Coral (1999), *L'aixada i l'espasa. L'espai feudal a Catalunya*, Tarragona: Arola, pg. 66.

²⁰³ AHFF, Lloret 1549 (1400 febrer 22 – 1400 febrer 25).

²⁰⁴ AHG, notariais, Blanes 6, f. 55r (1400 febrer 25).

²⁰⁵ *Campum sive trotium terre*; AHG, notariais, Blanes 13, f. 48v (1443 juny 15).

²⁰⁶ AHG, notariais, Blanes 13, f. 47r (1443 maig 27); AHG, notariais, Blanes 445, f. 108r (1445 octubre 5).

²⁰⁷ AHFF, Lloret 1549 (1400 febrer 22 – 1400 febrer 25).

²⁰⁸ AMT, col·lecció de pergamins, pergami n. 95 (1475 abril 20).

²⁰⁹ AHG, notariais, Tossa 1, f. 16v-17v (1504 desembre 16). AHG, notariais, Blanes 401, f. 132r-132v (1445 agost 12: “*Item posuit ad memoriam que li deu en Saure de Vidreras deu liuras que li prestà son / fil per rahó d'un camp de terra que li comprà en els, li deu viii florins per rahó | d'un bou que li vené. An resebut de las dites deu liuras, dues corteras | de forment e dues de mestall.*”

²¹⁰ AHG, notariais, Lloret 3, f. 3r (1474 octubre 18).

una peça podria tenir una mesura d'un jornal de bou. Tot i que, d'altra banda, sabem també que una peça de terra de Tossa feia 2 vessanes.²¹¹ Resulta interessant constatar, doncs, com els tipus de terra més presents entre els pescadors acostumen a ser feixes i trossos i no pas camps. Això m'indueix a pensar en una propietat de terra més propera a l'autoconsum o a buscar solucions complementàries a la feina que no tant a una inversió agrària o una dedicació completa a l'agricultura.

Per saber què conreaven en aquestes terres podem recórrer a alguns pagaments a senyories i a altres cobradors. Així doncs, trobem 6 casos de pescadors que han de satisfer pagaments en cereal, 5 d'ells per masos i bordes. A aquests podem unir-hi altres pagaments documentats tant a la zona estudiada com als voltants per acabar de complementar la informació (*cf. Taula 13*).

²¹¹ A Aromir, pergami n. 20 (1465 febrer 7). 2 vessanes equivalen a 2 jornals; Feliu (2004), pg. 10.

Taula 13

Cereals documentats en pagaments de censos, tasques i altres drets²¹²

	forment	blat	ordi	mestall	llegums
Mas Salvador de la Creu (Tossa)	1 mesura		1/2 mitgera mesura del castell de Tossa; 3 mesures		
Mas Gamell (Lloret)			2 i 1/2 punyeres		
Mas Salvador i Mas Malida (Lloret)			2 i 1/2 punyeres		
tros de terra llaurat (Blanes)		1 vuità			
tros de terra (Blanes)		1/2 vuità			
Borda d'en Massanet (Palafolls)			3 vuitans		
Mas Guimerà (Tordera)	2 vuitans mesura d'Hostalric				
Mas Font (Maçanet)	2 quarteres mesura d'Hostalric				
Mas Pastell (Lloret)	1 mitgera; 2 punyeres			1 mitgera	1 vuità de faves
feixa de terra (Lloret)	1 punyera				
feixa de terra (Lloret)	1 punyera				
feixa de terra (Lloret)	1 punyera				
feixa de terra (Lloret)	1 punyera				

Podem veure, doncs, que els cereals conreats en aquests termes eren, com a mínim, el forment, el blat i l'ordi així com el mestall, que era una barreja de cereals. A més a més, també hi ha presència de llegums. Per tal de tenir una visió més àmplia, podem establir comparatives amb els cereals que apareixen al llibre de comptes de Sança Ximenis de Foix i

²¹² Les entrades d'un color més fosc són aquelles en que els pagadors són pescadors o les seves esposes. Informació extreta (per ordre) de: A Aromir, pergami n. 111 (1478 juliol 15); AHG, notarians, Lloret 3, f. 71v (1477 desembre 4); AHG, notarians, Lloret 3, f. 72r (1477 desembre 4); AHG, notarians, Blanes 13, f. 55v (1443 juliol 20); AHG, notarians, Blanes 13, f. 56v (1443 juliol 21); AHG, notarians, Blanes 13, f. 152r (1443 agost 6); AHG, notarians, Blanes 422, f. 158r-150r (1473 juny 12); BC, Arxiu Històric, pergami n. 302 (1400 desembre 11); ACG, Almoina del Vestuari, Comptes Generals 135.08.01.00, f. 66v (1404-1419); AHFF, Lloret 1549, f. 12r, 17v, 29r, 38r (1400 febrer 22 – 1400 febrer 25).

Cabrera, que eren cobrats per aquesta dama a la Vall d'Osor.²¹³ En ell es poden veure quins son els cereals exigits per aquesta senyora com a pagament de censos, establint una mica el panorama de cultius de la zona —prenent distància atenent les possibles variacions climàtiques i d'altres factors que pugui haver-hi en una localitat respecte l'altra—. Així doncs, hi trobem sobretot —en aquest ordre segons la quantitat— mestall, civada, ordi, forment, mill, melca, blat i avena, cereals que corresponen amb els documentats aquí i que també són dels més documentats a l'època.²¹⁴

Antoni Riera observa, a la segona meitat del segle XIV, una decaiguda de l'ordi com a cereal panificable, passant a integrar-se en el mestall, que, en el cas mallorquí especialment, es fixà en una barreja a parts iguals de forment i ordi.²¹⁵ El forment fou, doncs, el cereal més preuat a l'edat mitjana, només cal observar la seva presència en els pagaments senyoriais.²¹⁶ Aquest conreu formava part, juntament amb el sègol, l'ordi i l'espelta, dels cereals del cicle hivernal, mentre que la civada, el mill i el panís i la melca formaven part del cicle primaveral.²¹⁷ De totes maneres, no podem establir gaire més lligams amb calendaris pesquers degut a la manca de major informació.

Amb tot, podem considerar que molt probablement els pescadors conrearren ordi i blat/forment, així com mestall, molt estès en el camp català. L'abundant presència de reduccions de tasques a Blanes al llarg de la cronologia estudiada —que suposen la substitució del pagament proporcional de collita per un pagament fix en moneda— pot indicar també una voluntat de preservar la major part del producte agrari per a un autoconsum o venda.²¹⁸

²¹³ Arxiu Capitular de Barcelona (ACB), Llegats de Llibres Extravagants, 6/389 (1439-1447); transcripció i edició a: Andreu, Jordi; Canela, Josep; i Serra, Maria Àngela (1992), *El Llibre de Comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle XV*, Barcelona, Fundació Noguera. Aquesta vall està situada a les Guílleries i era part del vescomtat de Cabrera. Actualment resta integrada en la mateixa comarca de la Selva.

²¹⁴ Ginot, Antoni (2019b), «Sança Ximenis de Cabrera i la Vall d'Osor: Estudi de la senyoria d'Osor en l'època de Sança Ximenis a través del seu llibre de comptes (1439 –1447)», *International Medieval Meeting* (25-28 de juny 2019), Universitat de Lleida-Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals: Espai, Poder i Cultura, 27 de juny 2019.

²¹⁵ Riera, Antoni (2017), *Els cereals i el pa en els països de llengua catalana a la baixa edat mitjana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, p. 380.

²¹⁶ *Ibid.*, pg. 23.

²¹⁷ *Ibid.*, pg. 23-29.

²¹⁸ Subiñà també observa aquest fenomen al Baix Maresme; (2015), pg. 125-126.

5.3 Vinyes

El conreu de la vinya resulta especialment paradigmàtic i, més enllà dels beneficis alimentaris que pugui oferir, també se li ha d'unir tota una cultura darrere. Ja ho deia Yvette Barbaza tot elevant la vinya a paradigma del viure i el gaudi mediterranis: "el mal temps i els ocis forçats de l'hivern, la insuficiència dels recursos, el plaer ben mediterrani de veure vi de la pròpia vinya, tot incitava el pescador a comprar un racó de terra i artigar-lo per plantar-hi alguns ceps".²¹⁹ Tot i així —i sense menysprear aquest romanticisme al voltant dels fruits del cep— és més plausible que aquest conreu de la vinya respongués especialment a una necessitat d'obtenció d'un producte essencial per a l'alimentació medieval i garantir uns ingressos extres que no tant per al gaudi que suposa tenir una vinya pròpia.²²⁰ A més a més, és necessari també recordar els efectes pràctics del vi davant una aigua poc fiable higiènicament, cosa que augmenta la transcendència d'aquest producte.²²¹ Val a dir, però, que en el cas del Cap de Creus el conreu de la vinya resulta també una part indissociable de la tradició maritimopesquera d'aquest indret.²²² Més enllà de l'autoconsum, cal recalcar, a més a més, la importància de la vinya en el comerç, ja des del segle XI.²²³ La facilitat d'accés als circuits comercials d'aquest producte i la facilitat d'accés de les parcel·les d'aquesta al mercat de la terra afavoriren la seva expansió ja al segle XII.²²⁴

Ja hem vist que en el cas de Blanes la majoria de vinyes tingudes per pescadors se situen a la zona de Santa Anna-Calabona i a Vallarnau-S'Agulla, cosa que inclou també vinyes lloretenques, així com a Moixí (*cf. Imatges 11 i 20 i Taula 9*).

Pel que fa a les dimensions d'aquestes vinyes, només en coneixem les de 5: 2 peces i tres trossos. Una de les peces fa 1 vessana i ½, mentre que l'altra fa 18 jornals de bracer.²²⁵ Pel que fa als trossos, hi ha ½, 1 i ½ i 2 jornals de bou.²²⁶ Totes elles es troben a Vallarnau o S'Agulla. Aquestes esparses mostres no ens permeten deduir la tendència general de les

²¹⁹ Barbaza (1988), pg. 286.

²²⁰ Garrido, Alfons (2011), pg. 183.

²²¹ Garcia-Oliver, Ferran (2004), «Els cultius», a: Salrach (coord.), pg. 306-307.

²²² Garrido, Alfons (2011), pg. 199-205.

²²³ Richou (2007), pg. 137.

²²⁴ Mallorquí (2000), pg. 65 i 98.

²²⁵ AHG, notarians, Lloret 3, f. 2v (1474 octubre 17), AHG, notarians, Blanes 6, f. 53r (1400 febrer 25)

²²⁶ AHG, notarians, Blanes 418, f. 8v-9r (1478 gener 28).

dimensions de les vinyes que conrearia un pescador, però podem entendre que entre ½ i 2 jornals de bou podria ser una mesura prou raonable.²²⁷

Imatge 22: Monestir de Sant Salvador de Breda. Aquest era un dels principals senyors present a la zona de Vallarnau, així com a altres de Lloret i Blanes (Antoni Ginot, 2020).

Un cop obtinguts els fruits, tenim algunes mostres que proven l'elaboració del vi a casa, un fet gens estrany en els segles medievals. La premsa del vi, normalment, es podia fer en cups d'obra, presents en algunes masies i cases. Ara bé, també hi havia cubells de fusta transportables que es podien llogar, estalviant així als petits viticultors la inversió, i espai,

²²⁷ Altres blanencs tenen vinyes a Vallarnau de 8 i 14 jornals de bracer; AHG, notarians, Blanes 6, f. 54r-55r (1400 febrer 25).

que suposava fer-se un cup fixe a casa.²²⁸ Les despeses que suposaria aquesta producció de vi amb material especialitzat molts cops es suplia amb la venda mateixa de part del vi.²²⁹

El fet de fer i fermentar el vi requereix molts cops d'un espai físic específic, el celler, que algunes cases tenien, tot i que també s'utilitzaven les botigues d'arran de mar o que es tenien per la vila,²³⁰ tal i com indica un pescador que té una “*botiguam sive celler*”.²³¹ La fermentació del vi es feia en botes diverses, havent de tenir, al final del procés, un catàleg de diversos estris per a guardar-hi el beuratge. En aquest sentit, és especialment significatiu el testament d'Antoni Artigues, pescador blanenc, que deixa al seu germà, el calafat Joan Artigues, a banda d'una vinya i un hort, els seus estris per a fer vi: “*unam botam de mena plenam vino most et | cis caretellers buyts et unam corterolam plenam vino reramost | (...) unum cup nou de fusta gran*”.²³² Aquesta llista mostra, doncs, una participació activa en la producció de vi dels pescadors blanencs. Podem veure com Antoni Artigues pot conrear la seva pròpia vinya i produir-se el seu propi vi pràcticament sense dependre d'agents externs, és plausible pensar que aquest cup nou és el fruit d'una inversió per evitar utilitzar algun altre cup, o per substituir un de vell i usat.

5.4 Propietats boscoses

El bosc és un espai de gran importància en els segles medievals, i ho seguirà sent fins al set-cents, en tant que la gran majoria d'activitats necessitaven la fusta com a material i/o la llenya com a combustible.²³³ Tot i així el bosc tenia moltíssims altres usos a banda de l'obtenció de fusta. D'aquest se n'aprofitava pràcticament tot, fins i tot pinyes i pellofes d'ametlles i avellanes per encendre el foc. Del quitrà del pi se'n feia pega per a carenar les embarcacions i per a impermeabilitzar botes. L'escorça del pi, alzina i castanyer s'utilitzaven també per a

²²⁸ Richou (2007), pg. 142-143.

²²⁹ Garcia-Oliver (2004), pp. 309.

²³⁰ Garrido (2011), pg. 203.

²³¹ AHG, notarians, Blanes 418, f. 8r-8v (1478 [gener ...]). Al capbreu de Blanes de 1478-1482, 5 pescadors declaren tenir botigues. Un altre celler es documenta en un tros de bosc de Lloret tingut per un pescador; SAMLM, Gruart Raurell, perg. 512 (1506 desembre 20).

²³² AHG, notarians, Blanes 401, f. 8r-8v (1435 novembre 1). Noti's que és novembre i, per tant, en els cups que Antoni —que està malalt— deixa hi ha most que està fermentant i que de cap manera es pot malbaratar.

²³³ Zucchitello (1991), pg. 140.

adobar pells; els glans, per alimentar animals i persones en cas de fam; també se'n treia vesc; castanyes; bolets; múrgoles; maduixes, etc.²³⁴ Dels boscos de Tossa, per exemple, hi ha referències de pastures de porcs.²³⁵ Així com també, especialment, carbó, que era exportat sobretot a Barcelona.²³⁶

Ara bé, en el cas dels pescadors és important l'ús de tres productes del bosc principalment, més enllà d'aquells que poguessin servir per a l'alimentació. D'una banda tenim la fusta per a la construcció d'embarcacions. A Lloret, el 1346 hi hagué un plet entre els habitants del port i els dels masos sobre l'ús dels boscos, en aquest es pot veure com els darrers explotaven el bosc, entre d'altres coses, per obtenir material per a l'activitat vitivinícola i la construcció domèstica i marítima.²³⁷

D'altra banda, com hem dit, el quitrà vegetal s'obtenia de destil·lar diversos tipus de llenya i s'utilitzava per a fer pega i calafatar embarcacions. La fusta d'aquestes barques, segons Marcel Pujol, s'extreia de 4 arbres justos: 2 alzines i 2 pins. Les alzines servien per a l'estructura i els pins per a recobrir aquesta.²³⁸ També es podia utilitzar el roure, especialment a les parts que requerien més robustesa.²³⁹

Els pescadors també feien ús del que, en paraules de Mario Zucchitello, era "l'arbre providencial de les muntanyes tossenques": l'alzina surera. Aquest arbre proveïa glans, taní, llenya —tant per cremar com per obrar—, carbó i, especialment, suro, una de les principals fonts d'ingressos de la zona.²⁴⁰ El suro estava dedicat sobretot a l'exportació, però també se n'utilitzava per a fer les boies de les xarxes, els palangres i altres ormeigs.²⁴¹

²³⁴ Serra, Rosa (1995), «L'aprofitament del bosc: de l'època medieval a començaments del s. XX», *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, n. 49, pg. 35.

²³⁵ Mallorquí (2000), pg. 101.

²³⁶ Zucchitello (1991), pg. 142.

²³⁷ SAMLM, Universitat o Comú de Lloret, pergami n. 70; Transcripció i edició a Pons Espó (2002), n. 1.

²³⁸ Pujol, Marcel (2018) *La marina catalana a la Baixa Edat Mitjana*, Barcelona: Diputació de Barcelona, pg. 104.

²³⁹ Zucchitello (1991), pg. 141.

²⁴⁰ *Ibid.*, pg. 151.

²⁴¹ *Ibid.*, pg. 159. Sáñez Reguard defineix així el bon suro per a fer boies de pesca: "El mejor corcho es como ya se ha dicho el que forma buenas tablas ó pedazos, que tanga pocos nudos: su grueso debe ser mediano: ligero, pero sin muchos poros; y finalmente es una prueba de bondad quando el cuchillo lo corta fácilmente sin dexar muescas en las líneas de la misma cortadura", aquest suro bo s'utilitzaria en les xarxes, mentre que el de pitjor qualitat era més emprat en palangres; Sáñez Reguard, Antonio (1791), *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional*, Madrid, tom III, pg. 129.

Pel que fa a les localitzacions, altra vegada, les propietats de pescadors dels termes, en aquest cas les boscoses, es situen a Vallarnau-S'Agulla i a Moixí, afegint-s'hi també la zona de Gironella-Coma de Gel: l'àrea muntanyosa propera a la mar (cf. *Imatges 11 i 19 i Taula 11*).

Pel que fa als tipus de propietat, documentem especialment trossos i peces, essent menors altres mencions. És aquí on hi ha més propietats escindides de propietats majors. És a dir, de les 39 propietats boscoses documentades als tres termes, 6 s'especifica que son peces i trossos que el venedor o donador ha separat d'una propietat de bosc més gran: “*dono | (...) vobis | (...) quendam | trocium terre meum boschosum quem excidi et amoni a quodam maiori trocio | terre meo boschoso*”.²⁴² També hi ha una manca d'informació important pel que fa a dimensions. Només s'indica que dues peces de terra, una de Tossa, i una de Lloret, tenen 3 vessanes cadascuna, sense que això pugui induir a interpretacions més profundes.²⁴³

No tenim referències directes de quins recursos en concret extraurien els pescadors d'aquests boscos. Un exemple del tipus de fusta que se n'extreia el tenim en un document en que Antoni Ros, de Tordera, ven fusta d'olivera, suro i roure a Miquel Costurer, també de Tordera.²⁴⁴ Tot i així és bastant probable que no siguin molt diferents dels que ja hem anomenat més amunt. Amb tot, deduïm que els pescadors utilitzarien la llenya per al combustible i, possiblement, el suro per als ormeigs. L'ús de la fusta per a embarcacions provinents de petites propietats de bosc no està, però, molt clara. Sabem que en els nuclis amb menys bosc era necessari comprar-la, però en espais boscosos com Tossa potser era possible aquesta producció pròpia de fusta.²⁴⁵

5.5 *Cultius arboris*²⁴⁶

Entre els documents estudiats s'hi poden veure referències a cultius d'arbres, ja sigui amb dedicació exclusiva a aquests, o bé inclosos en terres dedicades a altres conreus. En aquest

²⁴² AHG, notarians, Blanes 394, f. 66r-66v (1420 novembre 17).

²⁴³ AHG, notarians, Tossa 2, f. 10v (1512 abril 28); AHG, notarians, Lloret 3, f. 84r (1478 juliol 24).

²⁴⁴ AHG, notarians, Blanes 396, f. 61v (1424 octubre 20). Aquest Antoni Ros és molt probablement el senyor útil del mas Guimerà, que des de 1436 estarà en domini directe d'Antoni Andreu, xaveguer blanenc.

²⁴⁵ Muntaner, Carme (2013), *Terra de Masos, vila de mar. Vida, economia i territori al Castell de Sitges i el seu terme entre els segles XIV i XV (1342-1418)*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>), pg. 259.

²⁴⁶ Malgrat ser la vinya un cultiu arbori no l'inclouem aquí degut a la seva importància per si sola.

sentit és interessant veure que en uns quants documents de compravendes i donacions de terres de conreu, horts i vinyes es fa referència, amb una fórmula present a diverses compravendes, a *arboribus diversorum generum* o, en un cas, a *arboribus, plantis fructiferis et infructiferis, diversorum generum*.²⁴⁷ Tot i així no hi ha cap referència a quin tipus de fruit podrien donar aquests arbres mencionats, que molts cops servien per delimitar les parcel·les. Al Baix Maresme, Richou ha dit que podrien ser ametllers, avellaners, cirerers, figueres, nogueres, pereres, pomeres o pruneres.²⁴⁸

D'altra banda, existeix una única referència a una arbreda, o *viridario*, que es troba contigu a una casa. Tot i que no se'ns indica quin tipus d'arbre.²⁴⁹ Altres referències a arbres les trobem en dues vinyes que comparteixen espai amb arbres, en un dels dos casos, a Tossa, sí que se'ns indica que són avellaners.²⁵⁰ La combinació d'aquests arbres amb la vinya era quelcom comú i es documenta també a altres indrets de la regió, com les Gavarres o Sant Julià de Llor.²⁵¹

El consum d'avellanes està documentat sobretot entre les famílies adinerades i també era un aliment típic en temps de Quaresma. Tot i així, s'ha volgut considerar com un cultiu no massa ben vist pels pagesos.²⁵² Pel que fa al cas tossenc, malgrat trobar exportació d'aquest fruit sec a València, Tossa no era una gran productora d'avellanes i eren pocs els avellaners plantats. Normalment, com hem vist, aquests eren compaginats amb altres conreus o amb bosc.²⁵³ Així doncs, podem deduir que les avellanes tan podrien ser un complement a la dieta dels pescadors, com un guany extra per la seva exportació al mercat urbà. Amb tot, és un

²⁴⁷ Aquesta darrera, només apareix en relació a una feixa de les Coromines de l'Abat, a Tossa; AHG, notarians, Blanes 444, f. 147r-149r (1440 setembre 12).

²⁴⁸ Richou (2007), pg. 146.

²⁴⁹ AHG, notarians, Blanes 401, f. 8r-8v (1435 novembre 1). Ja hem vist que Subiñà apunta a una presència normalment de tarongers en els horts de les cases. Subiñà (2015), pg. 259.

²⁵⁰ AHG, notarians, Blanes 401, f. 8r-8v (1435 novembre 1); AMT pergami n. 95 (1475 abril 20).

²⁵¹ Garcia-Oliver (2004), pg. 307; Mallorquí (2000), pg. 98-99; Donat, Lúcia (1999), «Contractes ad laborationem i establiments de masos després de la Pesta Negra (1349)», a: Congost, Rosa; To, Lluís. *Homes, masos, història. La Catalunya del Nord-Est (segles XI-XX)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pg. 133.

²⁵² Garcia-Oliver (2004), pg. 310-311.

²⁵³ Zucchitello (1991), pg. 159. Entre 1488 i 1639 s'exportaren a València 466 càrregues d'avellanes provinents de Tossa, 1916,5 de Lloret i 1539,5 de Blanes, per la qual cosa podem suposar que a Lloret i Blanes hi deuria haver més plantació d'aquests arbres, alguns potser en mans de pescadors.

arbre que requereix poc manteniment i despesa, fet que deu afavorir un col·lectiu dedicat a una constant pluriactivitat.²⁵⁴

Pel que fa a les oliveres, un conreu documentat a la zona en aquesta cronologia, només hem localitzat una referència al mas Llagostera, el masover del qual ha de pagar a la senyora útil la meitat de l'oli que s'extregui de les oliveres del dit mas.²⁵⁵

5.6 Erms i canvis de cultiu

Volem dedicar una breu menció a la presència d'erms, especialment aquells que abans tenien algun tipus de conreu, així com d'altres conreus que es canvien amb el temps en una mateixa propietat.

Hi ha 9 propietats que en la documentació i cronologia estudiades canvien de conreu. 8 d'aquestes tenen vinya en algun moment, l'altra és un hort que acaba essent un tros de terra erma i boscosa.²⁵⁶ 4 casos són de vinyes que amb el temps passen a ser erms i/o boscos, 3 casos són erms o boscos que es rompen i s'hi planten ceps, i 1 cas és d'una vinya que es converteix en conreu, probablement de cereal. En el primer cas podem deduir que es tractaria d'un abandonament o mort dels ceps, potser per manca d'interès. Podem veure que en dos casos els anys que passen entre la menció a la vinya i la menció a l'erm on abans hi havia aquesta és de 47 i 63 anys. En els dos casos es tracta de vinyes que són capbrevades el 1400 i que molts anys després els hereus dels capbrevants, dones vídues en els dos casos, les venen.²⁵⁷ Bé es possible que aquestes terres s'haguessin pogut deixar ermes per raons de renovació de la terra. Ara bé, el fet que siguin vídues qui les venen pot denotar una necessitat de desprendre's del patrimoni per tal de pal·liar una situació de dificultat que molts cops aquestes vivien.²⁵⁸

²⁵⁴ Garcia-Oliver (2004), pg. 313.

²⁵⁵ AHG, notarians, Lloret 3, f. 16v (1475 març 7).

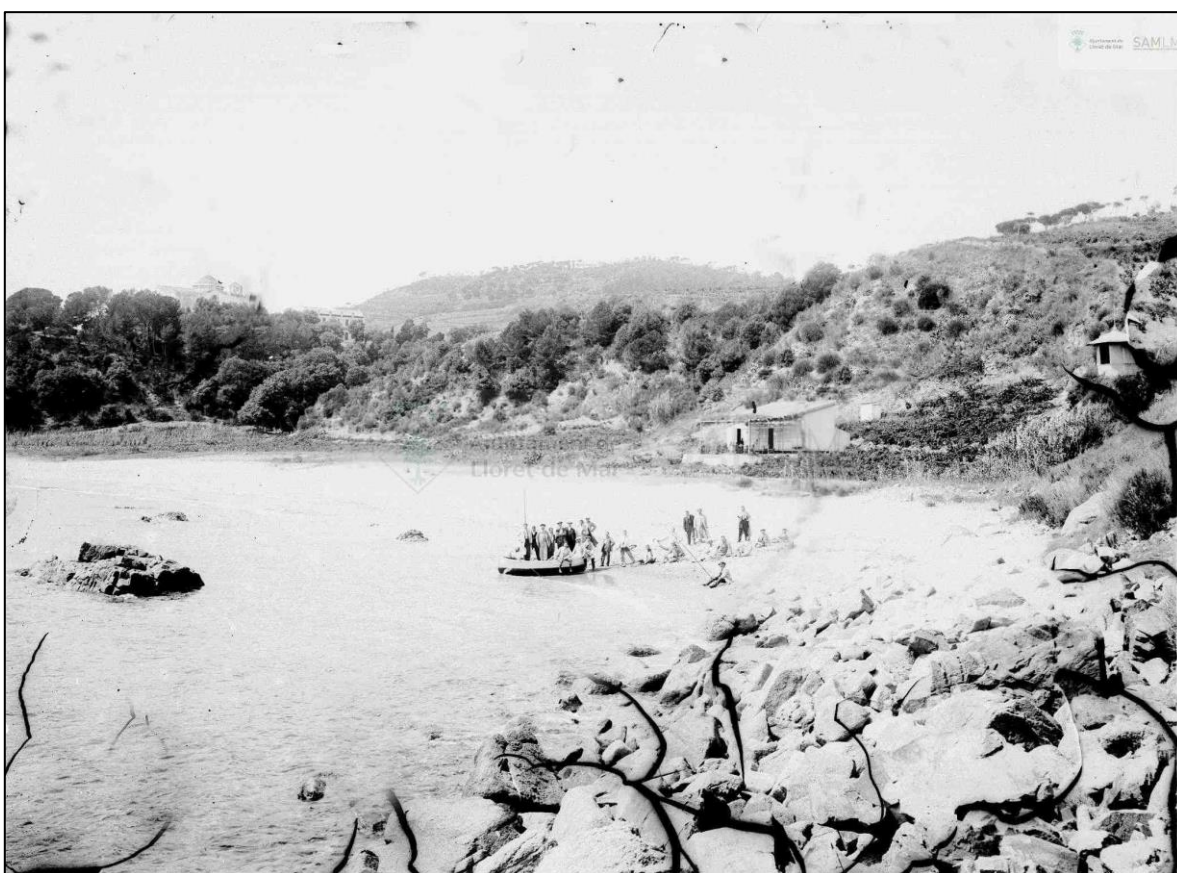
²⁵⁶ AHG, notarians, Blanes 13, f. 48v (1443 juny 15) i AHG, notarians, Blanes 418, f. 18r-18v (1478 març 3).

²⁵⁷ AHG, notarians, Blanes 6, f. 53v-54r (1400 febrer 25) i AHG, notarians, Blanes 419, f. 1v-2r (manual); Blanes 446, f. 2v-4r (llibre) (1447 desembre 28); AHG, notarians, Blanes 6, f. 55v-56r (1400 febrer 25) i AHG, notarians, Blanes 17, f. 49v (manual); f. 101v-103r (llibre) (1463 juny 15).

²⁵⁸ Comas (2012), pg. 210.

D'altra banda, documentem terres on abans no hi havia presència de ceps i després s'en planten. Els tres son casos de boscos que s'artiguen després de la seva adquisició i que podem veure en capbreus posteriors com ja hi tenen vinya plantada.²⁵⁹ Tot plegat pot ser una mostra per l'interès que en la població tenia el vi, un producte que els pescadors, pel que es veu, no desdenyaven.

Pel que fa als erms que no canvien de dedicació, n'hi ha 5 registrats en mans de pescadors, sense que això pugui donar mostres de quelcom significatiu. En general els erms venen associats amb un antic conreu que s'acaba abandonant o deixant així perquè estigui en repòs.

Imatge 23: Barca de pescadors a la platja de Santa Cristina. Darrere tenen una botiga i el que sembla ser una petita vinya (SAML M, Fons Josep Vilà. Autoria: Josep Vilà, c. 1930. CID 609.000.220_305.003.016).

²⁵⁹ AHG, notarians, Blanes 9, f. 47r-47v (1410 novembre 12) i AHG, notarians, Blanes 13, f. 46r (1443 [...]); AHG, notarians, Blanes 11, f. 81r-81v (1424 juliol 19); AHG, notarians, Blanes 12, f. 52r-53r (1429 juny 24) i AHG, notarians, Blanes 13, f. 53r (1443 juliol 18); AHG, notarians, Blanes 11, f. 138v-139r; AHG, notarians, Blanes 396, f. 61v (manual) (1424 octubre 14) i AHG, notarians, Blanes 13, f. 46v (1443 maig 22).

6 MASOS I PATRIMONIS AGRARIS

D'entre totes les propietats que hem pogut documentar en mans de pescadors o xaveguers, sens dubte la propietat de masos és la que en destaca més. Tot seguit veurem la vinculació d'alguns pescadors de les tres viles estudiades amb certs masos, ja sigui com a propietaris o com a membres de famílies de pagesos propietaris de mas —com a fills o marits de pubilles—. A més a més, també volem dedicar un apartat a pescadors posseïdors d'un patrimoni agrari considerable, sense tenir una vinculació clara amb un mas. Tot plegat ho tancarem amb dos estudis de cas per intentar configurar la figura del patró-pescador-propietari, amb interessos tant en mar com en terra.

6.1 Pescadors i masos

6.1.1 Pescadors amb orígens a masos

En aquest apartat parlarem d'aquells pescadors, o esposes d'aquests, que apareixen relacionats amb algun mas però que no sembla que mai en posseeixin el domini útil. Tot plegat ens mostrarà una gens estranya vinculació de la gent de mar amb la pagesia de mas, que sovint comparteixen un origen familiar comú.

Elvis Mallorquí ja constata, pel cas de Lloret, que al segle XIV uns quants habitants del port porten cognoms provinents dels masos de la zona. D'aquest fet en desprèn que molts deuriem ser membres de les famílies que tenien els masos, però que no haurien accedit a la seva titularitat, tot mudant-se al port i exercint altres oficis.²⁶⁰ Els pescadors d'aquest grup pertanyerien als que segons els *Costums de Girona* s'anomenaven *iuvenes homines*. És a dir, aquells que, a diferència dels *rustici*, només tenien la seva persona per al senyor i no una tinença o mas.²⁶¹ Estem parlant, doncs, de pescadors que conserven la seva vinculació amb el senyor del seu mas d'origen, servitud que a vegades es trenca amb el pagament de la

²⁶⁰ Mallorquí (2003), pg. 58.

²⁶¹ *Ibid.*

remença. Aquest seria el cas de Ponç, Pere i Lluç Caselles, fills de Joan Caselles, pescador de la vila de Blanes, persones pròpies de la Pabordia de Tordera de l'Església de Sant Feliu de Girona i, possiblement, originaris d'un mas de Tordera o Palafolls.²⁶²

En aquests casos, no només hi ha documentada gent de la vessant Marítima de la Selva, sinó també de l'interior. El 1403, Joan Reixach, pescador blanenc, fill i hereu del difunt pescador Pere Reixach, defineix a Nicolaua, de Sant Dalmai, tots els drets que té sobre el mas Reixach, que fou dels seus avis.²⁶³ És a dir, Joan descendeix d'algú que va abandonar el mas i es va dirigir a la costa, potser perquè no podia quedar-se al mas en no ser l'hereu i buscava millors oportunitats de feina a la costa. També ens pot aportar informació en aquest sentit el cas, ja mencionat, de Joan Duran, pescador de Tossa que ven un camp juntament amb la seva esposa Beatriu a Joan Puig, pagès de Vidreres, el 1504. Aquest camp s'especifica que va pertànyer al mas Duran «vell» i es ven en acord amb Esteve Duran, oncle de Joan Duran i, possiblement, hereu del mas.²⁶⁴ Existeix la possibilitat que aquest Joan Duran fos, doncs, un fadrister que marxés del mas i acabés a Tossa com a pescador i casant-se amb una noia d'allà.²⁶⁵ Així doncs, el fet que aquest tingués un camp del mas podria ser degut a la compensació en forma de diners o terres que els fadristerens rebien dels pares.²⁶⁶

Existeix també un cas possiblement similar al del mas Duran. En una compravenda de 1424, Marc Feliu, pescador de la vila de Blanes, fill i hereu universal de Bartomeu Feliu, difunt pescador de la mateixa vila, ven a Francesc Comelles, sastre també blanenc, “*quandam*

²⁶² AHG, notarians, Blanes 6, f. 119r (1400 juny 9). Tots tres es redimeixen pel pagament total de 38 sous i 6 diners. A un capbreu de Tordera de 1501 de l'abat de Sant Salvador de Breda hi apareix un veïnat anomenat “de Caselles”; AHFF, notarians, Montpalau 12, f. 14r, 15v (1501).

²⁶³ AHG, notarians, Blanes 387, f. 20r-20v (1403 gener 25). El mas Reixach deu ser probablement aquell sota domini directe dels cavallers Vilademany que el 1363 van vendre a l'Almoïna del Pa de Girona; ADG, Pergamins de la Pia Almoïna, pergamins n. 923 i n. 924; Teixidor, Ricard (2014), «Els masos de la parròquia de Sant Dalmai a partir del capbreu de l'Almoïna de 1336», *Quaderns de la Selva*, n. 26, pg. 32. El mas apareix també en els comptes de l'Almoïna; Lluch, Rosa (2003), *Els remences de l'Almoïna del Pa de la Seu de Girona (segles XIV i XV)*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Girona (disponible a: <www.tdx.cat>), pg. 750-751.

²⁶⁴ AHG, notarians, Tossa 1, f. 16v-17v (1504 desembre 16). Al fons notarial de Vidreres hi ha el testament de Romeu Duran, propietari del mas Duran, amb data de 28 d'agost de 1468. En ell es menciona a Esteve Duran com a fill seu. L'hereu universal és Joan, el seu net, fill d'Antoni Talleda i Joana, de Tordera. En cas de mort, l'herència passarà a Esteve; AHG, notarians, Vidreres 76, f. 59r-60r. Malgrat l'absència de més pistes, podem suposar que Esteve va acabat essent l'hereu, per això apareix aprovant la compravenda.

²⁶⁵ Ginot (2019a), pg. 38. Que la gent de l'interior marxés als pobles costaners per a fer-se gent de mar no deuria ser pas estrany: el 1414 documentem a un tal Grau Cabot, mariner oriünd de Vidreres; AHG, notarians, Blanes 391, f. 122r (1414 juny 5).

²⁶⁶ To, Lluís (1997), *Família i hereu a la Catalunya nord-oriental (segles X-XII)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pg. 299.

*ffexiam | terre meam heremam, quam ut heres predictus habeo, teneo et possideo infra / termium Castri de Palaffollis, satis prope mansum Balús, que antiquitus fuit mansi Ffelicis.*²⁶⁷ Reyes i Baltrons identifiquen aquest Marc Feliu com a propietari d'aquest mas homònim.²⁶⁸ De totes maneres aquest document no sembla prou concloent en aquest aspecte. A més a més, es diu que s'han de pagar unes tornes en auxili de cens "*heredi dicti mansi Ffelicis pro tornis sive auxilium censos que dictus heres facit anno quolibet*".²⁶⁹ Per tant podem suposar que ell només és propietari d'algunes terres que podrien haver passat al seu pare per part de l'hereu del mas.²⁷⁰

En aquest sentit també hauríem de considerar les filles que marxen del mas per a casar-se amb pescadors. Així doncs es pot veure una unió entre el mon rural del mas amb el mon de la gent de mar, que estableix uns forts lligams entre ambdues comunitats.²⁷¹ En aquesta línia documentem a Caterina, casada amb el pescador blanenc Antoni Bonet, que absol i defineix a Joan Barta, de la parròquia de Vidreres, els drets que ella té sobre el mas Font de Maçanet, que la seva mare Gueraula, senyora útil del mas, donà a Barta.²⁷² Entenem que Caterina ha de renunciar als drets hereditaris que tots els fills del mas tenien sobre aquest, especialment

²⁶⁷ AHG, notarians, Blanes 11, f. 118v-119r (1424 setembre 2).

²⁶⁸ Baltrons, Reyes (2016), pg. 39.

²⁶⁹ En altres documents, quan les tornes es paguen al venedor s'especifica que és ell qui les cobrarà: "*pro turnis sive in auxilium | census quam facio dicto novili domino*"; AHG, notarians, Blanes 11, f. 139v-140r (1424 octubre 14).

²⁷⁰ Conservem el testament de Bartomeu Feliu, pare de Marc Feliu, en el que el deixa d'hereu universal, però no s'hi diu res del mas en qüestió; AHG, notarians, Blanes 441 testaments, f. 31r-31v (1417 gener 10). Resulta interessant, però, veure les relacions dels Feliu amb la família Ballús, propietaris del mas Ballús, molt proper al mas Feliu (Marc Feliu és cunyat de Bartomeu Ballús (l'hereu del mas Ballús?); AHG, notarians, Blanes 16, f. 22r (1452 agost 30). El document que podria aportar dades definitives sobre aquest aspecte és el capbreu de Palafolls de 1435-1436 que, malauradament, es troba traspaperat entre els lligalls de l'ADM. Prim Bertran va poder fer un buidatge de noms, en ell no es menciona a Marc Feliu, però sí a "Luch de Caselles, tudor del hereuet del mas Feliu" de la parròquia de Blanes; Marc Feliu, però, era encara viu el 1435; Bertran (1990), pg. 48.

²⁷¹ Com ja hem apuntat, les descripcions de Barbaza plasmen uns pescadors marginals. Ara bé, no resulta molt coherent que aquestes idees convisquin amb uns pescadors en constant relació amb la pagesia de mas, els membres de les quals es casen amb aquests pescadors. Des de la sociologia rural, tot i que parlant de comunitats distants, s'ha pogut observar un fet que entenem que és extensible a comunitats rurals d'arreu, especialment en aquest context: quan es prepara un matrimoni per a la filla d'una família pagesa, l'home amb qui es casi no ha de tenir mai una ocupació contra la que existeixi un prejudici en la comunitat; Thomas, William; Znaniecki, Florian (1979), «Una familia campesina polaca», a: Shanin, Teodor (ed.), *Campesinos y sociedades campesinas*, México D.F.: Fondo de Cultura Económica, pg. 22.

²⁷² AHG, notarians, Blanes 6, f. 146r-146v (1400 desembre 14). Es conserva el pergami pel qual Gueraula, vídua de Guillem de Font, i propietària del mas Font, fa heretament a Joan Barta del mas i altres possessions a canvi d'uns drets especificats; BC, Arxiu Històric, pergami n. 302 (1400 desembre 11). Aquest mas estava sota domini dels Cartellà, senyors de la Força de Cartellà. Cf. Mallorquí, Elvis (2015), *Col·lecció diplomàtica dels Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva (1106-1301)*, Lleida: Pagès.

tenint en compte l'hereu —provinent de fora el mas— que institueix la seva mare.²⁷³ Tanmateix, potser Caterina renuncia també als drets en tant que no veu necessari o plausible ocupar-se d'un mas que ja li queda lluny, sense comptar que ja té un marit amb un altre ofici.

6.1.2 Pescadors i propietaris útils de mas

Els masos²⁷⁴

En la documentació estudiada trobem diversos pescadors i xaveguers que ostenten la propietat útil d'alguns masos. En aquest cas la documentació conservada ha fet justícia i tenim mostres de pescadors dels tres termes estudiats.²⁷⁵ Tot seguit prosseguirem a veure quins són aquests masos, fent-ne una breu trajectòria fins a la nostra cronologia, i parlant del seu propietari i altres detalls d'interès.

Mas Salvador de la Creu (Tossa)²⁷⁶

El mas Salvador de la Creu és un dels més representatius de Tossa.²⁷⁷ Aquest ha perdurat fins als nostres dies en mans de la mateixa família que ja el posseïa, com a mínim, el 1311, data de la primera referència conservada.²⁷⁸ Es tractava —i es tracta— d'un mas centrat especialment en l'explotació boscosa situat prop del camí de Lloret (*Cf. Imatge 10*). En una carta precària de 1478 podem veure com es ratifiquen, entre altres propietats, 2 trossos de terra boscosa, 1 peça de terra boscosa, 2 boscos, un gran bosc amb drets sobre les aigües i una muntanya de 3 jornals de bou.²⁷⁹

El segle XV resulta un període interessant per a l'estudi d'aquest mas en relació al tema d'aquest treball. Remuntem-nos a 1443. En aquell any, la pubilla del mas, Constança, que

²⁷³ Lluch, Rosa; Mallorquí, Elvis (2003) "Els masos a l'època medieval. Orígens i evolució", a: Congost, Rosa; Jover, Gabriel; Biagioli, Giuliana, *L'organització de l'espai rural a l'Europa Mediterrània. Masos, Possessions, Poderi*, Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria, pg. 58.

²⁷⁴ Poseu consultar informació més detallada dels masos a l'annex corresponent.

²⁷⁵ No hi ha documentats pescadors ostentant la propietat de masos blanencs, però sí pescadors blanencs amb masos a Palafolls, com veurem tot seguit.

²⁷⁶ El que s'explica en aquest apartat ha estat en gran part reelaborat de l'estudi que es va publicar al número 31 de *Quaderns de la Selva*; Ginot (2019a), pg. 23-42.

²⁷⁷ Aquest mas ha canviat de nom regularment amb els matrimonis de pubilles amb homes de fora el mas, actualment se'l coneix com a mas Aromir, cognom que porten els propietaris avui dia.

²⁷⁸ A. Aromir, pergami n. 141; Zucchitello (2013), pg. 290.

²⁷⁹ A. Aromir, pergami n. 111 (1478 juliol 15); Zucchitello (2013), pg. 206.

s'havia casat amb un tal Pere Bosch, va deixar el mas al seu fill, el mestre d'aixa Antoni Bosch, que vivia a Sant Feliu de Guíxols.²⁸⁰ Aquí ja trobem el primer indicatiu del que podria ser un cas recurrent entre els masos de les zones litorals: Antoni, tot i ser l'hereu, viu fora del mas. A més a més, es dedica a una feina marítima, és a dir, forma part del col·lectiu pagès i a la vegada de la «gent de mar» —una feina, la de mestre d'aixa, que requeria d'un temps previ d'aprenentatge amb un mestre per tal de dominar bé la tècnica—. ²⁸¹ Però no només això, 14 anys després decideix quedar-se a Sant Feliu i, amb el consentiment dels fills, dóna el mas a la seva germana Caterina.²⁸² No cal oblidar que Sant Feliu era el port de Girona i, per tant, un dels més importants de la zona. Les seves drassanes proporcionaven molta feina i una bona posició social, i Antoni Bosch ho sabia i ho devia preferir a viure de la terra. Així és possible que sigui el mateix Antoni Bosch documentat en el desballestament de la nau reial Santa Maria i Sant Antoni el 1445.²⁸³

Caterina, doncs, rebé el mas el 1457. La nova pubilla estava casada amb Pere Sallers, calafat —un altre cas de vinculació entre pagesia i gent de mar—, i tingueren un fill anomenat Antoni. Aquest Antoni Sallers, hereu del mas, apareix en alguns documents com a pescador. Entre aquests consta el seu testament, en el qual figuren Pere i Caterina com a pares, Caterina, la seva filla, i el seu gendre Miquel Vidal, àlies Salvador de la Creu.²⁸⁴ D'altra banda, el documentem també com a pescador en una venda d'una peça de terra conservada a l'arxiu patrimonial del mateix mas.²⁸⁵ També es conserva la carta precària atorgada per l'abat Ponç

²⁸⁰ Zucchitello (2013), pg. 291.

²⁸¹ Era un fet comú que alguns remences visquessin fora del mas, en viles. Però que caldria veure fins a quin extrem era recurrent entre els hereus. Cf. Lluch, Rosa (2005), *Els remences: La senyoria de l'Almoina de Girona als segles XIV i XV*, Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria, pg. 268-270. Pel que fa a hereus exercint tasques de gent de mar, Zucchitello també ho constata en el mas Simonell de Tossa; Zucchitello (2013), pg. 303.

²⁸² Zucchitello (2013), pg. 291. Es conserva la donació del mas d'Antoni a Caterina, tant l'entrada al llibre notarial com el pergamí: AHG, notarians, Sant Feliu, 79 (1457 juliol 11); AMSFG, UI 5.447 (1456-1457). Antoni Bosch no es desvinculà de les reivindicacions remences i, malgrat viure a Sant Feliu, es presentà a Tossa a la convocatòria del Sindicat Remença de 1448. Per tant, seguia de molt a prop la problemàtica i el devia afectar directament. Per altra banda, el cas d'Antoni Bosch pot exemplificar molt bé la diferenciació econòmica i social entre el col·lectiu remença, i com al sindicat hi participen remences que ja no tenen en la terra l'ocupació principal; AMGi, Fons Ajuntament de Girona, *El sindicat remença de l'any 1448*, f. 60r [en línia] (disponible a: <www.girona.cat/sgdap>).

²⁸³ Pujol (2018), pg. 134.

²⁸⁴ AHG, notarians, Tossa 1, f. 9r-10r (1504 abril 26). Resulta interessant veure que se l'anomena “*Anthonius Salers alias Calaffat, piscator*”.

²⁸⁵ A. Aromir, pergamí n. 20 (1465 febrer 7).

imatge 24: El mas Salvador de la Creu a finals del segle XIX (Arxiu Aromir).

Andreu de Vilar a Antoni Sallers, on se'l qualifica com a pagès, propietari útil del mas.²⁸⁶ Amb això podem veure com Antoni Sallers és considerat pagès i pescador: una concepció binària que no sembla que faci reeixir un ofici sobre l'altre.²⁸⁷

Mas Reig (Tossa)

En el cas tossenc hi ha dos pescadors propietaris d'un mas que apareix a la documentació com a *mansus Reyg*.²⁸⁸ La identificació d'aquest mas ha estat, però, complicada. En la bibliografia tossenca es parla d'un mas Reyes, que podria tractar-se d'aquest mateix mas, tot i que la contradicció d'algunes dades i l'escassa documentació en dificulten l'extracció de conclusions de pes.²⁸⁹

En els protocols blanencs es menciona que el mas Reig estava situat a la zona del Mercadal de Tossa. El 1400 hi ha constància que aquest el tenia Vicença, esposa de Nicolau Talleda,

²⁸⁶ A. Aromir, pergamí n. 111.

²⁸⁷ És possible que Antoni fos ja pescador abans d'heretar el mas, potser seguint els passos del seu pare, també home de mar. A més a més, cal destacar la necessitat de conservar per escrit alguns fets transcendents que manifesta Antoni.

²⁸⁸ AHG, notarians, Blanes 6, f. 63v-65v (1400 febrer 22); Blanes 391, f. 72r-72v (1413 gener 28).

²⁸⁹ Zucchitello (2013), pg. 282.

xaveguer, de la vila de Blanes i filla de Pere *Regis* (Reig/Reyes?), que el donen en herència a Narcisa, la seva filla, que es casarà amb Arnau Bosch, fill de Bernat Bosch, de Tossa.²⁹⁰ Per contra, el mas Reyes del que parla Zucchitello —i que hipotèticament podríem haver relacionat amb aquest—, es trobava proper al Mas Salvador de la Creu, allunyat del Mercadal. A més a més, Zucchitello menciona que el Mas Reyes estava en mans de Magna Reyes el 1380, quan fou venut a Jaume Sabater, de la parròquia d’Aro.²⁹¹ Això descartaria que es tractés del mateix mas. Ara bé, el mateix autor fa referència a una compra d’un solar per part de Pere i Ermessenda Reig el 1326 a la zona de la vila.²⁹²

A la zona del Mercadal només hi havia el mas Simonell, i aquest ja està documentat en altres mans al segle XV.²⁹³ El mas Rabassa, tot i que era proper a la zona, i a principis del segle XV no se sap qui el tenia, no es troba estrictament al Mercadal, per la qual cosa s’hauria de descartar que es tractés del mateix mas.²⁹⁴ Així doncs, no hi ha cap altre indici que apunti a l’existència d’un mas aquí. Tanmateix, la casa dels Reig es documenta més endavant com a tal, i el consens historiogràfic local és que més que un mas es tractaria d’una casa aïllada, potser amb algunes terres al voltant.²⁹⁵

En qualsevol cas, no descarto la possibilitat que sí que es tracti realment d’un mas, ja sigui per l’àlies *Reig* que pren Arnau Bosch, i perquè al document es diu que el mas és “*mansum vocatum mansum | Reyg*” i que, a més a més, té “*honores et | possessiones tam cultes quam heremas, vineas et ortos er arboribus*”.²⁹⁶ De totes maneres caldrien més fonts per a corroborar-ho. Amb tot, podem veure com aquest mas Reig estava en mans d’un xaveguer blanenc i, en deixar-lo en herència a la seva filla, aquest passà a tenir també un pescador al capdavant. I és que Arnau Bosch, àlies Reig, també era pescador a la vegada que habitava i gestionava el mas.²⁹⁷

²⁹⁰ AHG, notarians, Blanes 6, f. 63v-65v (1400 febrer 22).

²⁹¹ Zucchitello (2013), pg. 282.

²⁹² *Ibid.*, pg. 303.

²⁹³ Zucchitello (2013), pg. 302.

²⁹⁴ *Ibid.*, pg. 274-275.

²⁹⁵ AHG, notarians, Tossa 1 [degut al confinament no he pogut tornar a l’arxiu a completar la referència].

²⁹⁶ AHG, notarians, Blanes 6, f. 63v-65v (1400 febrer 22).

²⁹⁷ AHG, notarians, Blanes 391, f. 72r-72v (1413 gener 28). Al llibre del sindicat remença hi apareix un Arnau Reig, podria ser Arnau Bosch? AMGi, Fons Ajuntament de Girona, *El sindicat remença de l’any 1448*, f. 60v [en línia] (disponible a: <www.girona.cat/sgdap>).

Mas Llagostera (Lloret)

El mas, o borda,²⁹⁸ Llagostera apareix mencionat el 1317 al capbreu de la Pabordia de Novembre, tot i que no és capbrevat, ja que probablement era del domini directe dels Lloret, castllans.²⁹⁹ El 1373, després de la compra de la castllania per part dels canonges, ja es capbrevava aquest mas. Ho fa Pere Llagostera juntament amb la borda Sabatera i diverses propietats de terra, vinyes i horts.³⁰⁰ La següent referència és del 1395, quan Guillem Llagostera i la seva esposa Gentil fan heretament al seu fill Antoni de la seva borda Llagostera, a la qual segueix un buit documental de 80 anys.³⁰¹ Per les afrontacions d'aquest i altres masos, podem deduir que es deuria trobar per la zona del Pla de Lloret, proper als masos Pla i Saragossa —encara dempeus avui dia—.

El mas Llagostera és mencionat altra vegada el 1474 en una compravenda d'un camp. Aquest cop, però, està en mans de Jaume Tapiola, mariner de Lloret, i el mas ha passat a ser anomenat “*mansi Tapiolla alias Legostera*”.³⁰² L'any següent, però, Jaume Tapiola dona tot el mas a Antònia, esposa de Berenguer Camps, difunt mestre de cases, que ja havia aparegut en el document de 1474 com a àvia del dit Jaume.³⁰³ Antònia, tan bon punt rep el mas l'arrenda a un mariner, Antoni Pujol, per a que l'exploti durant 4 anys a canvi de la meitat de l'oli produït pel mas i de que Antoni satisfaci les càrregues del mas durant aquests anys.³⁰⁴

Amb tot, dos anys i 9 mesos després el mas canvia de mans. No sabem si el contracte d'arrendament es va donar per finalitzat o es va clausurar abans del termini. Ara bé, qui compra aquest mas per 45 lliures de Barcelona és Gabriel Bayell, pescador de Lloret.³⁰⁵ Aquest pescador acabava de vendre tres masos (Gamell, Salvador i Malida) que tenia en la seva propietat —i que veurem tot seguit— i que li havien reportat un guany de 80 lliures.

²⁹⁸ Ambdues terminologies apareixen indistintament en la documentació.

²⁹⁹ Mallorquí (2014), pg. 72.

³⁰⁰ ACG, Pergamins del segle XIV, capbreu de la pabordia de Novembre (1373-1375) (1373 maig 12).

³⁰¹ AHG, notarians, Lloret 1, f. 32r-33v (1395 agost 26).

³⁰² AHG, notarians, Lloret 3, f. 12v (1474 novembre 4).

³⁰³ AHG, notarians, Lloret 3, f. 16r (1475 març 7). En aquest cas el mas s'anomena *mansi Lagostera*, tot i que es pot veure com el notari havia escrit *Tapioles*, paraula que apareix ratllada.

³⁰⁴ AHG, notarians, Lloret 3, f. 16v (1475 març 7). És quelcom recurrent entre senyors útils de masos que no volen, o no poden conrear-los directament —com és el cas d'una vídua— realitzar contractes *ad laborationem* per a períodes inferiors als 6 anys a canvi d'una part proporcional de la collita; ens trobaríem, doncs, davant un precursor directe del contracte de masoveria; Donat (1999), pg. 128.

³⁰⁵ AHG, notarians, Lloret 3, f. 73v (1477 desembre 8).

Aquest és un cas interessantíssim de participació en el mercat de masos que viurà el moment d'auge en els primers segles moderns.³⁰⁶ Gabriel Bayell probablement no està buscant incrementar les seves possibilitats d'autoconsum, com podrien fer molts altres pescadors. M'inclino a pensar, tal i com es veurà més endavant, que molt probablement està cercant un benefici econòmic amb aquesta compravenda de masos que l'enquadra en una dinàmica de percepció de la terra com un mitjà d'inversió de capital, cosa comuna, per exemple, entre la burgesia urbana.³⁰⁷

Masos Gamell, Salvador i Malida (Lloret)

Aquests tres masos apareixen ja vinculats en documentació del segle XIV, i els tornarem a trobar a finals del segle XV en mans de Gabriel Bayell.

El mas o borda Gamell —o Gramell— és capbrevat al paborde de Lloret el 1320 per Ramon Gramell juntament amb la quintana, un camp i una feixa de terra.³⁰⁸ Aquest mas es situava a l'espai proper a l'antiga església parroquial de Sant Romà —actual ermita de les Alegries—. El 1373 és capbrevat per Pere Gramell, en aquest capbreu es pot veure com el seu patrimoni ha crescut considerablement —si no és que tenia altres terres sota domini directe dels castlans i ara són declarats al paborde—. ³⁰⁹ Entre aquestes propietats hi ha també el mas Salvador, del que es diu: “*quandam peciam meam terre sive quintanum vocatum mas Salvador, in qua domus ipsius mansi erant constructe*”, una terra que tenien per indivisa la pabordia i el monestir de Sant Salvador de Breda.³¹⁰

Aquest mas Salvador, situat a Fanals, és capbrevat el 1320 per Jaume Salvador. El té per a la pabordia i el castlà, juntament amb la quintana i diverses feixes i camps, així com un clos i vinyes que té per al paborde i el monestir de Sant Salvador.³¹¹ No sabem en quin moment, però entre 1320 i 1373 aquest va passar a engreixar el patrimoni dels Gramell —potser va quedar rònc després de la Pesta Negra—.

³⁰⁶ Entrarem en aquest tema més endavant. Gifre (1999), pg. 186 i 196; Congost *et al.* (2003), pg. 70-77.

³⁰⁷ Congost *et al.* (2003), pg. 78-79.

³⁰⁸ ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320, f. 9v (1320 abril 21); Transcripció i edició a: Mallorquí (2014), pg. 180.

³⁰⁹ Recordem que la pabordia comprà els dominis dels castlans, *cf.* Capítol 3.

³¹⁰ ACG, Pergamins del segle XIV, capbreu de la pabordia de Novembre (1373-1375) (1373 maig 19).

³¹¹ ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320, f. 25v-26v (1320 abril 21) transcripció i edició a: Mallorquí (2014), pg. 203-204.

Pel que fa al mas Malida, —que al 1477 es diu que està unit al mas Salvador— tenim poques referències. Al capbreu de 1317-1320 només hi ha una referència a un lloc anomenat *Casa d'en Malida* a la zona de Fanals.³¹² De la mateixa manera, en les declaracions de Bernat Ioga, és mencionat un tal Bernat Riffret, àlies Malida, de mar —una de les rieres de Lloret es diu d'en Rifret, però es troba a la zona de l'antiga església—. ³¹³ Així mateix, el 1373, en Gramell declara una feixa de terra al lloc anomenat Malida.³¹⁴ Aquestes són les úniques referències anteriors al XV que tenim.

Imatge 15: *Can Coll de n'Horta i Can Pi, dos masos lloretencs (SAMLN, Fons Martínez - Planas. Autoria: Emili Martínez, c. 1900. CID 510.000.700_319.016.008).*

No tenim informació de com es va produir, però aquests tres masos es documenten el 1477 en mans del pescador Gabriel Bayell. Aquest els ven tots tres el 4 de desembre de 1477. Primer ven el mas Gamell a Gaspar Pla, àlies Coll de Vilarasa, per 40 lliures de Barcelona.³¹⁵

³¹² ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320, f. 24v (1320 abril 21); transcripció i edició a: Mallorquí (2014), pg. 200.

³¹³ ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320, f. 18v (1320 abril 21); Transcripció i edició a: Mallorquí (2014), pg. 186.

³¹⁴ ACG, Pergamins del segle XIV, capbreu de la pabordia de Novembre (1373-1375) (1373 maig 19).

³¹⁵ AHG, notariais, Lloret 3, f. 71v (1477 desembre 4).

El mateix dia ven a Salvador Carreres, àlies Cassà, pagès de Lloret, els masos units Salvador i Malida, pel mateix preu que el mas Gamell.³¹⁶ 4 dies després, compra el mas Llagostera. Tal cosa em porta a pensar que la venda dels tres masos serviria per sufragar la compra del mas Llagostera, una propietat que potser era més beneficiosa —un mas més productiu? més ric? Més proper a la vila?—.

Mas Carener (Palafolls)

Aquest mas no el trobem documentat com a tal, sinó com una *domus* amb “*quintanum sive terram eisdem domui contigua*”.³¹⁷ Es trobava sobre el puig d’en Carener, dins el terme de Palafolls però proper a la vila de Blanes. El seu domini directe depenia del senyor del castell de Palafolls, és a dir, els vescomtes de Cabrera.

La casa és venuda el 1420 per Bernat Carener, pescador de la vila de Blanes, a Jaume Pagès, bracer de la mateixa vila, per 20 lliures.³¹⁸ És per això que al segle XVI es documenta com a Mas Pagès.³¹⁹ És interessant veure com, un cop feta la compravenda, Jaume Pagès ven a Bernat Carener un censal de 20 sous de pensió anuals pel preu de, precisament, 20 lliures.³²⁰ Molts cops la compravenda de masos va lligada al crèdit, molt recurrent entre la pagesia medieval i moderna. L’alienació de patrimoni sovint es vincula a una manca de diners per al pagament de censals. De la mateixa manera podem veure com la venda de censals també pot ser deguda a la voluntat d’adquisició de nou patrimoni, com podria ser el cas.³²¹

Borda d’en Massanet (Palafolls)

La borda d’en Massanet és un cas interessant ja que la documentem, no en mans d’un sol pescador, sinó de 8 persones de Blanes: un ferrer, un sastre, dos sabaters, tres pescadors i la dona d’un carnisser.³²² En el mateix moment en què apareix documentat, aquests venen el

³¹⁶ AHG, notarians, Lloret 3, f. 72r (1477 desembre 4).

³¹⁷ El considerem un mas d’acord amb la consideració com a tal que fan Reyes i Baltrons, i tenint en compte que després és anomenat mas Pagès; Baltrons, Reyes (2016), pg. 40.

³¹⁸ AHG, notarians, Blanes 394, f. 9r-10v (1420 febrer 28).

³¹⁹ Reyes, Baltrons (2016), pg. 40.

³²⁰ AHG, notarians, Blanes 394, f. 11r-13r (1420 febrer 28).

³²¹ Congost, *et al.* (2003), pg. 77.

³²² Aquests són Antoni Oliu, ferrer; Francesc Torrelles, sastre; Martí Rodon, àlies Tusco [sabater]; Francesc Domènech, sabater; Eulàlia, esposa d’Hipòlit Anglada, àlies Perdó, Carnisser; Bernat Carener (que ja hem vist venent la seva casa amb quintana), Raimon Andreu i Antoni Tixador, pescadors.

domini útil al seu senyor directe, Bernat Joan de Cabrera, comte de Mòdica i vescomte de Cabrera i Bas, per un total de 96 lliures, 3 sous i 9 diners. Tot i així no se'ns especifica de quina manera es reparteixen els diners els venedors ni si la posseïen en proporcions iguals.

Només hem localitzat referències a aquesta borda en el mateix document en que es ven. En aquest es diu que la borda havia estat d'en Pere Massanet, pagès difunt, i que els propietaris se l'havien dividit de consens amb els seus marmessors.³²³ La borda tenia “*quintano, montanea, arboribus et aliis possessionibus dicte borde circumcirca*” i es trobava al costat de la riera de Blanes, al Camp d'en Massanet, proper a la vila de Blanes.³²⁴ La zona, anomenada sa Massaneda, era un espai dedicat sobretot a l'horta, potser per això despertà l'interès d'aquests vilatans.³²⁵

Hem dit que la borda va ser comprada als marmessors d'en Pere Massanet. Aquests eren Joan Tió, mariner i, precisament, Bernat Carener, pescador, que també comprà part de la borda. Els documentem en la venda d'altres propietats d'en Massanet en el mateix volum notarial com una casa i una casa amb corral dins la vila de Blanes.³²⁶ El testament, tal i com s'indica en aquests documents, porta data de 16 d'agost de 1424. Tot i així, en la compravenda de la borda no es diu en quin moment va ser comprada als dits marmessors, restant aquest espai en blanc.

D'altra banda, tampoc sabem l'interès que hi podia tenir el Cabrera per tal de comprar-ne el domini útil. En el document és interessant constatar com la borda es ven atenent als precés de Bernat Joan de Cabrera d'obtenir-la per via de venda. És possible que el comte no hagués pogut exercir el dret de fadiga i, de bona voluntat, els propietaris li vengueren.³²⁷ Amb tot, és prou clar veure com Bernat Joan vol recuperar el control d'aquesta borda, ara en mans de

³²³ AHG, notarians, Blanes 13, f. 152r (1443 agost 6).

³²⁴ Avui el lloc s'anomena Penya dels Padrets; Baltrons, Reyes (2016), pg. 59.

³²⁵ *Ibid.*, pg. 19.

³²⁶ AHG, notarians, Blanes 13, f. 65r (1443 [...]); AHG, notarians, Blanes 13, f. 82r (1443 febrer 5).

³²⁷ El dret de fadiga suposava l'obtenció d'un bé per part del senyor directe en cas que aquest es volgués vendre a un altre senyor útil, tenint el senyor —segons és costum a Catalunya— un espai de 30 dies per tal d'exercir-lo; «fadiga», *Enciclopèdia.cat* [en línia], Enciclopèdia de Catalunya (disponible a: <www.enciclopedia.cat>).

diverses persones, potser per evitar aquesta possessió col·lectiva d'una de les seves unitats d'explotació i per a poder recuperar tot el domini i fer-ne el que vulgui.³²⁸

Si bé no podem extreure molta informació relativa a la presència dels pescadors en la propietat d'aquest mas, sí que els situa de ple en transaccions amb altres persones de la vila i en una propietat col·lectiva d'una borda.

imatge 26: Blanes des del racó de Sant Antoni. Al fons, acabada la vila, el puig Massaneda, on s'hi deuria trobar la borda d'en Massanet (AMBL, Fons Josep Alemany i Borràs, c. 1905).

Maneres d'entrar al mas

En l'apartat anterior hem vist com diversos pescadors ostenten la titularitat d'alguns masos. Fixem-nos ara en quines eren les maneres que aquests pescadors utilitzaren per entrar als masos i quines eren, doncs, algunes de les possibles vies per esdevenir-ne senyor útil.

³²⁸ Recordem que als senyors directes els interessava una transmissió del patrimoni en mans d'una mateixa família per tal d'evitar-ne la disgregació; Benito, Pere (2003), *Senyoria de la terra i tinença pagesa al comtat de Barcelona (segles XI-XIII)*, Barcelona: CSIC – Institució Milà i Fontanals, pg. 197-198.

Heretament

D'una banda, els pescadors podien accedir a la titularitat del mas a partir del sistema d'hereu universal, pedra angular del sistema del mas. En el nostre cas tenim un cas segur de pescador hereu, el del mas Salvador de la Creu de Tossa. Així mateix, també podríem considerar que Bernat Carener és l'hereu del mas situat en el puig amb el que comparteix cognom. En aquestes ocasions, resulta significatiu veure com un hereu adopta una feina de gent de mar —ja sigui abans o després d'heretar—. Ja hem parlat, tot explicant el cas del mas Salvador de la Creu, que no era quelcom estrany, i que en aquell mas mateix ja tingueren un hereu que fou mestre d'aixa.

Cal tenir en compte que alguns masos portaven intrínseca la dedicació a un altre ofici, com és el cas dels ferrers de Lloret a principis del XIV, els Guinart, que tenen la ferreria al seu mateix mas.³²⁹ A més a més, al capbreu de Blanes de 1478-1482, 3 dels 8 propietaris de masos que hi apareixen exerceixen un altre ofici. De totes maneres, només un d'ells porta el mateix cognom que el mas i, per tant, té més indicis de ser un hereu que ha incorporat un altre ofici al de pagès —en aquest cas és paraire—. Els altres, un traginer i un mestre de cases, podrien haver comprat els masos.³³⁰

Desplaçant-nos al terme del castell de Mataró, Subiñà explica que el senyor cobrava drets sobre les barques de pesca, i afirma que molts d'aquests propietaris de barques eren pagesos, podent tenir pescadors treballant per a ells.³³¹ En aquest cas podríem dir que potser exercien també de pescadors —potser patrons— ells mateixos. Barbaza, parlant genèricament, identificà el pagès que es fa a la mar per tal de pescar —el pagès-pescador— com a un individu que s'ha vist bolcat a la misèria, i que s'ha de dedicar, en última instància, a una feina que és vista com un mal menor.³³² Tot i així, no hem de veure, necessàriament, aquests hereus pescadors com a gent que travessa un període de dificultat. Aparisi detecta quelcom significatiu a la vila valenciana d'Oliva —que entronca amb allò explicat per Subiñà—. Allà, hi documenta camperols acomodats que posseeixen ormeigs de pesca, entre d'altres estris, que configuren una mena “d'empresaris”, que si bé són pagesos de base, tenen diversos fronts

³²⁹ Mallorquí (2014), pg. 51.

³³⁰ AHG, notarians, Blanes 418, f. 53v-54r, 65v-66v i 72r-73r (1478-1482).

³³¹ Subiñà (2015), pg. 153.

³³² Barbaza (1988), pg. 285-287.

oberts.³³³ Em sembla especialment suggeridor, doncs, que en l'últim document preservat d'Antoni Sallers, hereu del mas Salvador de la Creu, aquest s'intituli com a pescador.³³⁴ Molt probablement Antoni Sallers, degut a la seva condició d'hereu d'un dels masos importants de Tossa, es situaria entre l'elit de patrons pescadors, més ben considerats que els remitgers o terramaners.³³⁵

Matrimoni

D'altra banda, hi ha aquells pescadors que entren a un mas per matrimoni amb una pubilla. En aquest sentit, el pescador, en tant que home, assumirà generalment el control sobre el patrimoni de l'hereva, la seva esposa.³³⁶ En el cas del mas Reig s'especifica que aquest és donat per Vicença, casada amb un xaveguer, a la seva filla, en tant que ella n'és la propietària, que l'heretà del seu pare.³³⁷ 13 anys més tard, documentem a Arnau Bosch, àlies Reig, gestionant diners del patrimoni de la seva esposa.³³⁸ També vam veure com al mas Salvador de la Creu, de manera similar, en Pere Sallers, calafat i pare d'Antoni, entrava al mas per matrimoni amb Caterina, l'hereva.

Recalquem aquí el fet que els matrimonis de pubilles de mas amb pescadors és una mostra més de la bona posició social del pescador adinerat i les relacions que s'estenien entre ambdós col·lectius. El patrimoni mai es deixarà en mans d'un gendre amb un ofici de poca consideració dins la comunitat, ni tampoc d'un mandrós i poc treballador, que pugui portar el mas a la ruïna.³³⁹ A més a més, l'espòs cabaler havia d'aportar també un dot, que havia d'estar d'acord amb la posició de la família de la pubilla.³⁴⁰

³³³ Aparisi, Frederic (2008), «Algunes consideracions sobre la vila d'Oliva en temps medievals», *Saitabi*, n. 58, pg. 88.

³³⁴ AHG, notarians, Tossa 1, f.9r-10r (1504 abril 26). Seguint la tònica de les explicacions de Barbaza, hauríem de suposar que Antoni Sallers rebutjaria ser anomenat pescador, optant per l'epítet de pagès. De totes maneres això potser restava a criteri del notari.

³³⁵ Pujol (2018), pg. 42.

³³⁶ Jociles, Maria Isabel (1997), «La dona hereva a Tarragona (o el problema de la inversió dels rols de gènere)», *Butlletí del Centre d'Estudis de la Terra Alta*, n. 26, pg. 11-12. Jociles afirma que alguns autors creuen que es duu a terme una inversió de rols de gènere basada en el patrimoni: si l'hereva és la dona, ella mana. Tot i que segons ella acaba resultant una teoria un tant agosarada.

³³⁷ AHG, notarians, Blanes 6, f. 63v-65v (1400 febrer 22).

³³⁸ AHG, notarians, Blanes 391, f. 72r-72v (1413 gener 28).

³³⁹ Thomas, Znaniecki (1979), pg. 22; Jociles (1997), pg. 13-14.

³⁴⁰ Aventín, Mercè (2004), «Família i unitat d'explotació», a: Salrach (coord.), pg. 476.

Compra

En tercer lloc tenim l'accés al mas per compra. Aquí ens detindrem a apuntar breument algunes informacions per entendre una mica el fenomen del mercat de masos, que tindrà una especial repercussió sobretot a partir del segle XVI.

El mas és una unitat d'explotació que passa a ser també, una mica com hem vist, una unitat de poblament, organització familiar i estructuració social.³⁴¹ De totes maneres, en aquest apartat veurem com el mas a vegades pren només aquest caràcter d'unitat d'explotació, suposant només un interès econòmic i convertint-se en objecte de compra i d'inversió de capital. Aquesta situació es veurà afavorida per l'abundància de masos rònecs des de mitjans del XIV. L'ocupació d'aquests masos pels seus veïns, molts cops agregant-los a patrimonis més grans, farà augmentar les diferències socials entre la pagesia.³⁴² De totes maneres, Duby detecta que ja des del segle XIII la condició econòmica de la pagesia supera la jurídica en importància dins les estructures de la societat rural, cosa que n'afavoreix una estratificació. Aquesta també ve afavorida per un increment del dinamisme en els intercanvis i l'auge del pagament en moneda enfront del pagament en espècie.³⁴³ La sentència arbitral de Guadalupe, a més a més, reforçarà aquesta pagesia engreixada, que concentrarà en unes poques famílies un nombre considerable de masos.³⁴⁴

El mercat de la terra i, especialment, el dels masos, ha estat descrit sobretot des d'estudis d'època moderna. Tanmateix, a l'edat mitjana també es donà aquest fenomen i han sorgit algunes teories diverses sobre l'increment d'aquest mercat. Congost, Ferrer i Gifre diferencien dues teories. D'una banda, les tesis angleses, que sostenen l'existència d'un mercat de propietats forçat pels senyors, amb l'objectiu de cobrar la fadiga. Per contra, altres hipòtesis plantejades per la historiografia catalana defensen que aquest mercat fou propiciat pels mateixos pagesos, en tant que hi ha poques mostres del cobrament de la fadiga.³⁴⁵ A

³⁴¹ Lluç; Mallorquí (2003), pg. 37.

³⁴² *Ibid.*, pg. 52.

³⁴³ Duby (1968), pg. 366-367.

³⁴⁴ Congost, *et al.* (2003), pg. 66. A l'edat mitjana, encara a finals del segle XV, la pagesia de mas segueix essent l'eix vertebrador de la societat rural. De totes maneres, no és fins a l'edat moderna que es produeix més visiblement una diferenciació pagesa més gran amb uns pocs pagesos amb masos i molta gent amb poca terra; Marcó, Xavier (2008), «Diferenciació pagesa a la Catalunya baixmedieval: la revisió del cas de la vall d'Aro», *Estudis d'Història Agrària*, n. 21, pg. 130-131.

³⁴⁵ Congost, *et al.* (2003), pg. 70.

aquest procés, on hi participen especialment els pagesos enriquits, cal afegir-hi un altre agent: els vilatans. Artesans, mercaders i, evidentment, pescadors —entre d’altres—, començaran a guanyar interès en aquest mercat de la terra que, aquests mateixos autors creuen, oferiria unes perspectives d’estabilitat i prestigi superiors a les dels oficis que tenien. Les xifres, a més a més, demostren que la renda de la terra, com a mínim a Girona, devia suposar un negoci rentable.³⁴⁶ Ja indica Pere Benito que l’estructura del mas estava regida per dues lògiques econòmiques simultànies: la subsistència i la producció d’excedent comercialitzable.³⁴⁷

El mercat de masos, doncs, no responia molts cops a la voluntat d’incrementar l’obtenció d’aliment, sinó, més aviat, podem considerar, si més no com a hipòtesi, que es tractava d’una inversió. La pagesia, amb els seus contactes amb el mercat, va anar reorientant part de la producció cap a l’obtenció de benefici econòmic, això situà la terra com a un dels principals mitjans de producció.³⁴⁸ A més a més, molts cops la compravenda de masos anava lligada a l’endeutament i al crèdit. És freqüent trobar vendes a carta de gràcia, amb l’esperança del venedor de recuperar el mas un cop obtinguts els diners necessaris per pal·liar els deutes.³⁴⁹ En el nostre cas ja hem parlat del mas Carener, els compradors del qual, un cop comprat el mas per 20 lliures, venen al seu propietari un censal pel mateix preu.³⁵⁰ Amb tot, cal dir que per tal d’assumir aquests endeutaments, o els costos que suposava l’adquisició d’un mas i la seva explotació, calia tenir un nivell adquisitiu important. Això restringia el mercat de masos a aquells sectors més benestants.³⁵¹ És tal la importància que acaben assolint aquests masos comprats i l’interès que generen que molta gent no pagesa que n’adquireix un acaben abandonant —ells o els seus descendents— el seu ofici inicial i esdevenen bàsicament propietaris agrícoles.³⁵²

³⁴⁶ Gifre (1999), pg. 211-212.

³⁴⁷ Benito (2003), pg. 265.

³⁴⁸ Aventín (2004), pg. 496.

³⁴⁹ Congost, *et al.* (2003), pg. 77. La carta de gràcia suposa l’empenyorament de la propietat venuda.

³⁵⁰ AHG, notarial, Blanes 394, f. 11r-13r (1420 febrer 28). En el seu cas l’endeutament es pogué pal·liar, com a mínim durant el segle XVI, en que el mas ja ha pres el nom de la família que el compra, els Pagès.

³⁵¹ Congost, *et al.* (2003), pg. 78-79.

³⁵² Gifre, Pere (2012), *Els senyors útils i propietaris de mas. La formació històrica d’un grup social pagès (Vegueria de Girona, 1486-1730)*, Lleida: Pagès, pg. 222-223.

En la documentació estudiada, Gabriel Bayell, pescador lloretenc, com hem dit, ven tres masos —Gamell, Salvador i Malida— per tal de comprar-ne un altre —Llagostera—. ³⁵³ Bayell es pot emmarcar, doncs, dins aquest fenomen de la compravenda de masos. D'acord amb el que hem explicat, no sembla que aquest pescador busqui un increment de les seves capacitats d'autoconsum amb aquest gran moviment de propietats. Tot apunta a una possible voluntat d'inversió amb perspectives d'obtenció de beneficis econòmics.

Pel que fa als preus d'aquests masos, podem observar la següent taula (*Cf. Taula 14*), on comparem els preus que hem documentat amb altres compravendes de masos aportades per altres autors. Subiñà apunta a una correlació entre la quantitat i el valor dels censos que cada mas satisfieia i el preu del mas en la compravenda. ³⁵⁴ Amb tot, és destacable com els masos aloers —no presents en el nostre estudi— són sensiblement més cars que els subjectes a un senyor, tant els del Maresme com els de la Selva que hem estudiat. D'altra banda, podem veure com els masos analitzats en aquest treball tenen uns costos similars als documentats per Richou i Subiñà, trobant-se entre les 20 i les 45 lliures, a excepció de la borda d'en Massanet, que té un preu superior també a qualsevol dels masos no aloers documentats al Maresme. Potser és degut al fet que fos tingut entre diverses persones. A més a més, m'inclino a pensar que podria ser un mas prou productiu —estava situat en una zona d'horts propera a la vila— i aquests vilatans hi haurien pogut invertir com invertirien, per exemple, en un vaixell, com a parçoners.

³⁵³ És necessari apuntar que al manual l'època de pagament per la compra del mas Llagostera està cancel·lada per voluntat de la venedora, tot i que no tenim més pistes que indiquin què va passar. El contracte de compravenda del mas està, però, degudament clos.

³⁵⁴ Subiñà (2015), pg. 205.

Taula 14

Preus d'alguns masos a la Selva i el Baix Maresme³⁵⁵

	Preu	Data	Referència
Mas Gener (Argentona) [alou]	70 lliures	1400	Subiñà, pg. 206
Mas Roure (Mataró)	30 lliures i 5 sous	1408	Subiñà, pg. 206
Mas Perpinyà (Vilassar)	80 lliures	1411 novembre 2	Richou, pg. 83
Mas Canyet (Argentona)	22 lliures	1417 octubre 19	Richou, pg. 83
Mas Cabot del Cros (Argentona)	30 lliures i 5 sous	1418	Subiñà, pg. 206
Mas Verdaguer (Argentona)	50 lliures	1418	Subiñà, pg. 206
Casa amb quintà [Mas Carener] (Palafolls)	20 lliures	1420 febrer 28	AHG, Blanes 394, f. 9r-10v
Mas Gener (Cabrera)	37 lliures i 10 sous	1429 gener 26	Richou, pg. 84
Mas Pere Feliu (Mataró)	47 lliures	1432	Subiñà, pg. 206
Mas Sa Guera (Mataró) [alou]	220 lliures	1435	Subiñà, pg. 206
Borda d'en Massanet (Palafolls)	96 lliures, 3 sous i 1 diner	1443 agost 6	AHG, Blanes 13, f. 152r
Mas Geronella (Cabrera)	20 lliures (inclosa la venda d'un cens)	1452 desembre 28	Richou, pg. 85
Mas Cabanyes (Òrrius)	15 lliures i 8 sous	1455	Subiñà, pg. 206
Mas Lori (Argentona)	40 lliures i 8 sous	1456	Subiñà, pg. 206
Mas Auleda (Mataró)	13 lliures i 10 sous	1458	Subiñà, pg. 206
Mas Vilaseca (Mataró)	20 lliures i 7 sous	1458	Subiñà, pg. 206
Mas Valençó (Mataró)	29 lliures i 5 sous	1458	Subiñà, pg. 206
Mas Gamell (Lloret)	40 lliures	1477 desembre 4	AHG, Lloret 3, f. 71v
Masos Salvador i Malida (Lloret)	40 lliures	1477 desembre 4	AHG, Lloret 3, f. 72r
Mas Llagostera (Lloret) i 2 peces de terra	45 lliures	1477 desembre 8	AHG, Lloret 3, f. 73v
Mas Bramona (Argentona) [alou]	160 lliures	1496	Subiñà, pg. 206

³⁵⁵ Aquells marcats en gris són els estudiats en aquest treball. Cf. Imatge 27 per a referència geogràfica dels termes del Maresme que apareixen a la taula.

Imatge 27: Termes estudiats en aquest treball i termes estudiats per Richou i Subiñà i presents a la llista de preus de masos (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

Un cas posterior: Jordi Arnau, pescador de Lloret, i el mas Sureda (segle XVI)

Tot i que fora de la nostra cronologia, em sembla convenient dedicar unes poques línies a aquest cas, en tant que exemplifica molt bé, en la figura d'un pescador, els processos explicats més amunt.

A Jordi Arnau el trobem documentat ja el 1506 comprant un tros de bosc.³⁵⁶ No sabem quin patrimoni tenia en aquell moment, però l'incrementa el 1529 amb dos trossos més.³⁵⁷ Consultant el fons patrimonial de la seva família veiem com, el 1530, Jaumeta Font, propietària del mas Sureda, el ven a carta de gràcia a Jeroni Saragossa, àlies Samasada.³⁵⁸ Tot i així, 7 anys després, aquest mas el té Joan Esteve, batlle del castell de Lloret, que el ven, també a carta de gràcia, aquest cop a Jordi Arnau.³⁵⁹ Finalment, uns anys més tard, Antic Font, fill de Jaumeta, lloa la venda del mas Sureda, passant definitivament a mans del pescador,³⁶⁰ que el capbreva el 1546.³⁶¹ Aquí observem un procés d'endeutament i de dificultats, que en aquest cas pateixen els Font, que venen el mas a carta de gràcia amb la voluntat de poder-lo recuperar. Aquest, però, passa per diferents mans, fins que acaba, definitivament, en mans de Jordi Arnau i la seva família. A més a més, resulta interessant veure com els descendents de Jordi Arnau ja no tenen l'ofici de pescador, i el canvien pel de pagès.³⁶² Actualment el mas resta dempeus sota el nom de can Gruart.

³⁵⁶ SAMLM, fons Gruart Raurell, 210 (1506 desembre 20).

³⁵⁷ SAMLM, fons Gruart Raurell, 220 (1529 abril 6).

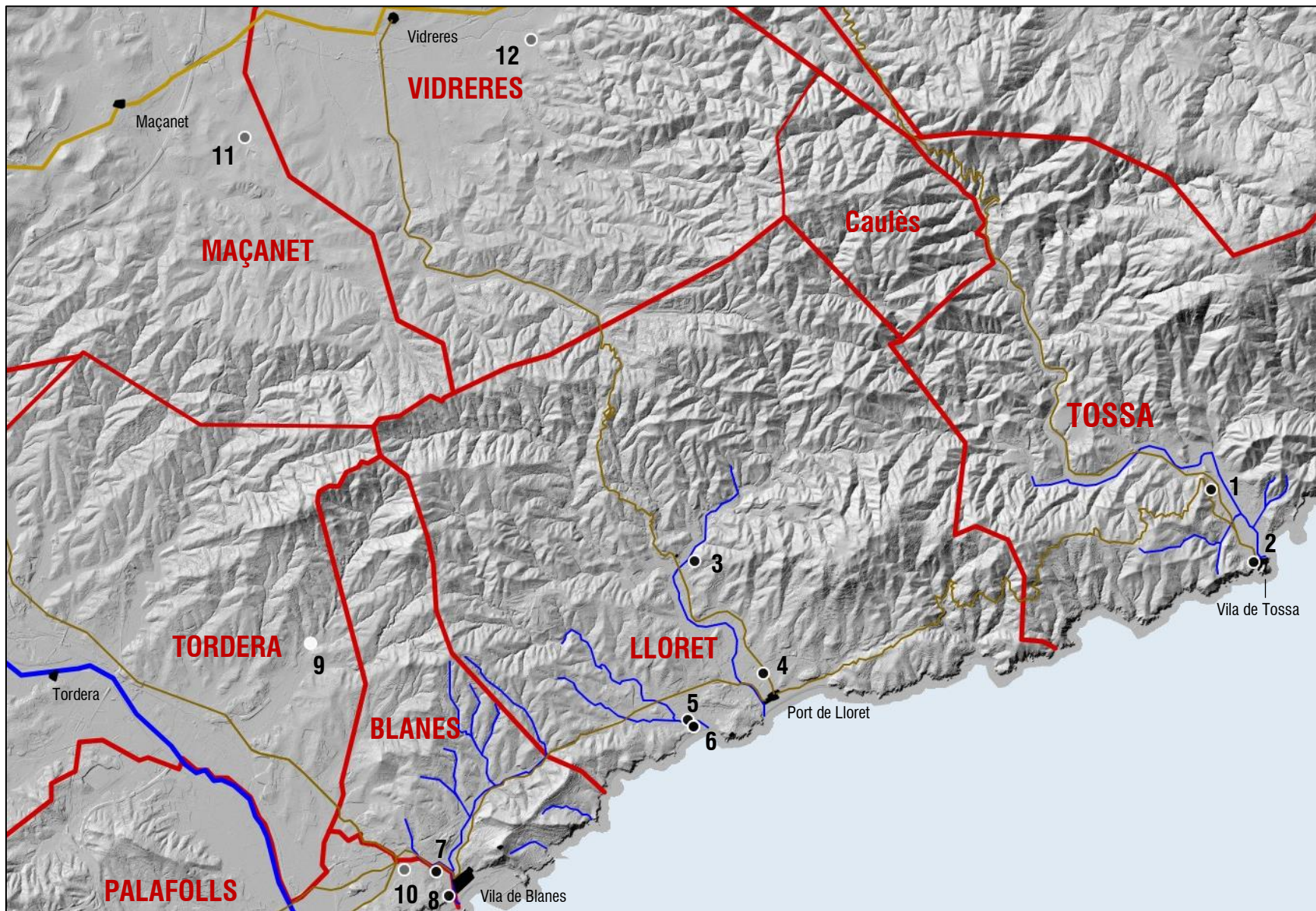
³⁵⁸ SAMLM, fons Gruart Raurell, 204 (1530 maig 8).

³⁵⁹ SAMLM, fons Gruart Raurell, 209 (1537 abril 28).

³⁶⁰ SAMLM, fons Gruart Raurell, 188 (15[...] agost 9).

³⁶¹ ACG, Repertori de la Pabordia de Novembre (8, d, 1), plec 10, foli 14 (referència antiga). [degut al confinament no he pogut tornar a l'arxiu a prendre adequadament la referència del foli dins el repertori].

³⁶² Cf. (s.d.), *Fons familiar: descripció i inventari del fons. 512- Família Gruart – Raurell*, Lloret: SAMLM, pg. 3 i ss. Quelcom similar és documentat per Pere Gifre a la família Teixidor, paraires de Crespià; Gifre (2012), pg. 223-229.

Imatge 28: Localització aproximada dels masos, bordes i cases aïllades relacionats amb pescadors. 1: Salvador de la Creu, 2: Reig, 3: Gamell, 4: Llagostera, 5: Malida, 6: Salvador, 7: Carener, 8: d'en Massanet, 9: Guimerà, 10: Feliu, 11: Font, 12: Duran (Instamaps. Antoni Ginot, 2020).

6.2 Patrimonis sense mas: el cas dels Sallers de Tossa

A banda dels Sallers del mas Salvador de la Creu, existiren uns altres Sallers, possiblement emparentats amb aquests. Aquesta segona família de pescadors i mariners destaca perquè els seus hereus es diuen Joan durant tres generacions al segle XV.³⁶³ No deuria ser una família que passés desapercibuda i les seves capacitats econòmiques no eren tampoc desdenyables, tal i com veurem més endavant.

Malgrat els buits documentals tossencs, tenim la gran fortuna que s'hagi conservat l'arxiu d'aquesta família. Entre aquests documents es troba la ratificació de les propietats de Joan Sallers de 1475.³⁶⁴ En ella podem veure com posseeix un patrimoni que, si bé no és tan gran com el d'un mas, sí que ens ofereix un bon exemple d'un pescador amb la vista posada també en la terra (cf. *Taula 15*).³⁶⁵

Taula 15

Propietats de Joan Sallers a la ratificació de 1475

Propietat	Dedicació	Cens anual	Cobraments
casa dins la vila	habitatge	6 diners	
casa dins la vila	habitatge	3 diners	
casal dins la muralla	habitatge	12 diners	
3 trossos de terra contigus a Viver	abans vinya, ara erm	5 diners	tasca i delme
1 hort	hort	6 diners	tasca i delme
6 feixes de terra contigües a les Coromines de l'Abat	cultiu	6 gallines	tasca i delme
1 peça de terra	vinya amb avellaners i bosc	6 diners a l'hereu del mas Far	
1 hort prop de la platja	hort	6 diners	tasca i delme
1 camp amb una botiga a la Plana	vinya i cultiu	12 diners a Pere Darder, pagès	tasca i delme, del vi només en paga el delme
1 peça de terra	vinya i bosc	3 diners a Pere Riera, batlle	tasca i delme, del vi només en paga el delme
1 tros de terra a Puigventós	cultiu	1 gallina	tasca i delme
		TOTAL: 59 diners i 7 gallines	

³⁶³ Ginot (2019a), pg. 38. Al pergamí n. 15 de l'AMT (1416 maig 13) s'esmenten Pere, Gabriel i Antoni Sallers com a fills de Joan Sallers. Aquest Pere potser és l'espòs de Caterina, hereva del mas Salvador de la Creu.

³⁶⁴ AMT, col·lecció de pergamins, pergamí n. 95 (1475 abril 20).

³⁶⁵ El 1478 el mas Salvador de la Creu, per exemple, confessava tenir 3 feixes, 6 boscos i possessions boscoses de grans dimensions, 2 horts, 1 peça de terra, 3 trossos de terra, 2 vinyes.

Com hem dit, en plena edat mitjana començà a agafar embranzida el mercat de masos. Juntament amb aquest també fou dinàmic el mercat de terres, partint possiblement dels mateixos processos. Aquest mercat de terres va esdevenir molt actiu i interessà especialment a col·lectius de petits propietaris més que a pagesos.³⁶⁶ En aquest sentit, cal tenir en compte que l'autosubsistència va restar sempre en un ideal, i els mercats afavorien l'intercanvi de cereal i l'obtenció de moneda; elements que afavorien un mercat de propietats agràries.³⁶⁷ En aquest cas podem veure com el primer dels Joan Sallers ja compra el 1412 un hort a Ramon Sastre, un altre pescador tossenc.³⁶⁸ A aquest hort se li uniran més propietats, adquirides el 1420 o el 1432.³⁶⁹ Tot plegat anirà configurant el patrimoni d'aquesta família, que anirà passant de generació en generació i, en algun cas, es repartirà entre els descendents, com és el cas de la deixa testamentària de Joan Sallers al seu fill Miquel d'un hort i un tros de bosc.³⁷⁰

Hem dit que els Sallers no tenien mas o, com a mínim, no el documentem en cap dels documents d'ells que ens han arribat, ni tampoc hi ha cap mas Sallers a la vila —llevat del període en que el mas Salvador de la Creu dugué aquest nom mentre l'hereu fou Antoni Sallers—. Ara bé, en l'avui dia desaparegut arxiu Pla, que Mario Zucchitello pogué consultar, hi havia una carta de redempció de Joan Sallers, fill de Joan Sallers amb data de 1425.³⁷¹ En aquesta es diu, d'acord amb la transcripció de Zucchitello, “*et extra mansum dicti patris tui collocere*”, i es paga 5 florins d'or d'Aragó per la llibertat. No sabem exactament a quin mas es refereix ja que, com hem dit, no està documentat enlloc més i tampoc hi ha indicis de que vinguessin de fora de la parròquia. Potser es tracta simplement d'una desvinculació del lligam amb la casa del pare.³⁷²

³⁶⁶ Congost, *et. al.* (2003), pg. 78.

³⁶⁷ Aventín (2004), pg. 494.

³⁶⁸ AMT, col·lecció de pergamins, pergamí n. 6 (1412 juliol 4). Aquest Ramon Sastre és documentat a Sant Feliu de Guíxols el 1414, any en que ja és mort i es fa inventari *post mortem* dels seus béns. En aquest, a banda de diversos arts de pesca que denoten un potencial econòmic important, s'hi llisten 2 vinyes, un hort i 3 feixes a les Coromines de l'Abat; AHG, notaries, Sant Feliu de Guíxols 715, f. 139r-142r (1414 octubre 27).

³⁶⁹ A Pla, pergamí n. 12 (1420 gener 5) (a partir d'un regest de Mario Zucchitello); AMT, col·lecció de pergamins, pergamí n. 5 (1432 juliol 5).

³⁷⁰ AMT, col·lecció de pergamins, pergamí n. 85 (1501 juny 8).

³⁷¹ A Pla, pergamí n. 13 (1425 abril 26) (a partir d'una transcripció de Mario Zucchitello).

³⁷² Recordem que la condició servil s'heretava; Lluch (2005), pg. 77-79. Al llibre del Sindicat Remença hi apareix un Joan Sallers; AMGi, Fons Ajuntament de Girona, *El sindicat remença de l'any 1448*, f. 60r [en línia] (disponible a: <www.girona.cat/sgdap>).

6.3 Un pescador senyor directe: el cas del Mas Guimerà de Tordera

De tots els casos de patrimonis agraris documentats en aquest treball en mans de pescadors i xaveguers aquest és, sens dubte, el més interessant. Es tracta d'Antoni Andreu, xaveguer blanenc, que comprà el domini directe del mas Guimerà, situat a la Vilanova de Tordera. L'interès per conèixer més aquest cas m'ha portat a anar estirant el fil —partint d'una compravenda posterior a Antoni Andreu— fins a poder extreure'n la següent història. Tot seguit es presenta de forma cronològica.

La primera referència que tenim no és directament del mas, però sí de Pere Guimerà, possiblement el seu propietari al segle XIV, que n'esdevindrà senyor directe per compra, tal i com veurem tot seguit. De totes maneres, aquest cognom ja apareix en unes afrontacions presents en un document de l'arxiu de la masia del Vilar, de 1185.³⁷³ Avui dia en la zona de la Vilanova hi ha una urbanització que ha pres el nom de l'ermita allà bastida al segle XVI: Sant Daniel. Sembla ser que aquesta ermita, que donà nom a la zona, fou posada sota l'advocació del sant titular del monestir de Sant Daniel de Girona que ostentava el domini d'aquelles terres.³⁷⁴

Al capbreu de Tordera d'aquest monestir, de 1320, hi ha quelcom significatiu. Primerament apareix en Pere Guimerà en diverses afrontacions de terres a la Vilanova.³⁷⁵ Però allò més interessant ho trobem en una anotació *a posteriori* al final del pergami, escrita amb lletra humanística del segle XVI o posterior. En aquesta nota se'ns informa que:

En poder de Ramon de Bruguera, notari públic de Gerona, dijous a XVIII de febrer M · CCC LV · És la venda feta / per la senyora Elicsens per la gràcia de Déu abadessa del Monastir de Sant Daniel de Gerona (...) | an·an Pere Guimerà, de la parròquia de Tordera, y als seus, perpetuo per libere y franch alou, dels alous | directas quas censos, tascas e totas altres cosas a·la directa son pertanyents sobre las terras y possessions de la | parròquia de Tordera que dictes personas tenian per dit monestir de Sant Deniel (...).³⁷⁶

Lamentablement no es conserva el protocol de Ramon de Bruguera d'aquell any. Tot i així, en la mateixa nota s'indica que la venda dels drets, per 25.000 sous, es feu per

³⁷³ Maurí, Josep (1952), *Història del Santuari de la Mare de Déu del Vilar de Blanes*, Barcelona: [s. n.], pg. 47-48. La masia del Vilar està situada a Blanes, prop de l'antiga Vilanova del terme de Tordera.

³⁷⁴ «Capella de Sant Daniel de Tordera», *Cercador del patrimoni arquitectònic* [en línia], Generalitat de Catalunya – Departament de Cultura (disponible a: <<http://invarquit.cultura.gencat.cat/cerca>>).

³⁷⁵ AMSD, pergami n. 553; DUGi, Fons Especials, Pergamins del Monestir de Sant Daniel, pergami n. 553 (Capbreu de Tordera. 1320 setembre 18) [en línia] (disponible a: <<https://dugifonsespecials.udg.edu/>>).

³⁷⁶ *Ibid.*

sufragar la compra per part del monestir de rendes a Madremanya, Sant Martí i Sant Sadurní uns mesos abans. Per desgràcia tampoc es diu quines eren les propietats que Guimerà adquireix com a senyor directe, només es diu que son uns quants alous confessats en el capbreu —que malauradament està incomplet— i altres que no hi son especificats. Tot i així, però, podem deduir que Pere Guimerà era possiblement el propietari del mas amb el que comparteix nom, i que segurament comprà a l'abadessa Elisenda. És més, Guimerà deixarà el domini útil del mas —si no és que ja no estava treballant-hi— als Ros, i el nom del mas canviarà també amb el senyor útil, com ja sol passar. Al segle XVII encara es farà referència a que el mas Ros abans es deia Guimerà.³⁷⁷

La següent referència a un Guimerà està en un pergami interessant que ens el podria vincular amb l'Andreu. En aquest, Bernat Guimerà, fill de Pere Guimerà, ja difunt, defineix a títol gratuït a Berenguer Andreu, de Blanes, la tasca i el domini directe d'una propietat que té a la Vilanova de Tordera. Ho fa atenent que el seu pare havia adquirit els drets al monestir de Sant Daniel.³⁷⁸ Cal constatar que ja al capbreu de Sant Daniel hi constava un Guillem Andreu, també de Blanes, declarant una feixa de terra.³⁷⁹ No coneixem exactament la relació entre els dos, tot i que podríem pensar que aquesta definició de drets pot respondre a un gest amistós, o bé potser a algun deute encobert.

El que ens interessa més, però, ocorre el 1436. El 21 d'abril, Guillem Cortils, de Palafolls, fill de Caterina, hereva del difunt Pere Guimerà, ven a Antoni Andreu, xaveguer blanenc, el domini directe del mas Guimerà per 40 lliures. Aquest el tenen Antoni Ros i Pere Ros, fill seu, en domini útil.³⁸⁰

No tenim més notícies del domini directe d'Antoni Andreu sobre aquest mas. La següent referència és la venda que fan Antoni i Pere Mollet, mercaders de Blanes, nets i hereus d'Antoni Andreu, del domini del mas als blanencs Jaume Marull, apotecari, i Bartomeu

³⁷⁷ Romaguera, Jordi, *et. al.* (2008), *Estudi dels cognoms torderencs (s. XI al XVIII) i evolució de la població de Tordera*, Tordera: Ajuntament de Tordera, pg. 189 i 218. Al capbreu de Sant Salvador de Breda de Tordera de 1501-1502 es menciona en unes afrontacions *honore de-n Ros qui ffuit den Guimarà*; AHFF, notarians, Montpalau 12, f. 27r.

³⁷⁸ AHFF, pergami n. 449 (1351 abril 28).

³⁷⁹ AMSD, pergami n. 553 (1320 setembre 18); DUGi, Fons Especials, Pergamins del Monestir de Sant Daniel, pergami n. 553 (*Capbreu de Tordera. 1320 setembre 18*) [en línia] (disponible a: <<https://dugifonsspecials.udg.edu/>>).

³⁸⁰ AHFF, notarians, Palafolls 583, f. 62r-62v (1436 abril 21). Resulta curiós veure com el preu és el mateix que el dels dominis útils de masos documentats més amunt; *cf. Taula 14*.

Marcó, mariner, tutors testamentaris dels béns de Joan Grau, pupil, fill i hereu de Raimon Marcó, difunt mercader de la dita vila, i d'Eulàlia, la seva esposa. El preu son 15 lliures.³⁸¹

Aquest mas, a mitjan segle XV, proporcionava una renda anual de 2 gallines de cens per Nadal i 2 vuitans de forment mesura d'Hostalric, pagadors per la festa de Sant Pere i Sant Feliu del mes d'agost (1 d'agost) a més a més de les tasques. Es tracta d'una manera d'obtenir un benefici econòmic un tant diferent a la d'aquells pescadors que compraven dominis útils, i que havien de desprendre's de part de la collita per al senyor. De totes maneres, és interessant veure com el domini útil és el que amb el temps va guanyant més pes i importància enfront el domini directe, un fenomen que es percebrà millor sobretot a l'edat moderna.³⁸² Si bé la compra de dominis directes o de drets s'exercia a diferents nivells, les possibilitats del mercat de masos era molt major. En aquest sentit, m'inclino a pensar que seria possible que Antoni Andreu tingués un enfocament més tradicional respecte a la possessió de propietats, mentre que pescadors com el lloretenc Gabriel Bayell, de cronologia posterior, sabessin apreciar el benefici econòmic major que es desprenia de la compra i venda de dominis útils.³⁸³ De la figura d'Antoni Andreu en parlarem amb més profunditat al següent apartat.

³⁸¹ És sorprenent com ha disminuït el preu del domini del mas; AHG, notarians, Blanes 422, f. 158r-160r (1473 juny 12).

³⁸² Congost, *et. al.* (2003), pg. 70.

³⁸³ Pel que fa a altres compravendes de dominis directes, a la Selva tenim, per exemple, tres pagesos de Vidreres i un de Palafolls que venen les seves tasques a altres persones; AHG, notarians, Blanes 21, f. 16r, 18r, 22r i 23r (1502 febrer-abril). Al Baix Maresme, Richou i Subiñà també han identificat diversos pagesos i vilatans que ostenten el domini directe dels seus o d'altres masos des del segle XIV. En el cas d'Argentona Subiñà detecta almenys 5 famílies amb domini directe del seu propi mas, i altres pagesos, com els Cabot, que exercien el domini directe d'un altre mas, amb tot el que això comportava, com és la servitud a la que estaven subjectes els senyors útils d'aquest; Subiñà (2016), *op. cit.*, pg. 74-75. Richou, per la seva banda, estudia com, el 1365, arran d'un conflicte entre senyors, que força a la venda certs dominis directes que pertanyien al monestir de Sant Marçal del Montseny, molts pagesos accediren a la propietat d'aquests; Richou (2007), pg. 42. En l'àmbit de la Selva, Josep M. Marquès, per exemple, documenta a Vilobí d'Onyar diversos senyories de gent del poble o de pobles del voltant, una, per exemple, és el mas Selva de Mont, que té la meitat del mas Selva de Vall; Marquès, Josep M. (1985), «Vilobí d'Onyar a través del capbreu d'en Ramón Malars», *Estudis d'Història Agrària*, n. 5, pg. 38. En el cas de Tordera, hem documentat, més tard un establiment fet per un altre propietari directe laic i no noble a un pagès; ADM, lligall 50-1, f. 64v-65r (1501 maig 27).

7 LA TERRA, INDICADOR D'ESTATUS?

En aquest apartat clau intentarem constatar si es pot establir alguna correlació entre propietat agrària i poder econòmic i social entre els pescadors.

Com ja hem indicat, el fet de participar en el mercat de masos comportava unes possibilitats econòmiques importants, capaces de suplir situacions d'endeutament o de compra de grans propietats. En aquest sentit, s'ha documentat entre la pagesia una important acumulació de censals per suplir les necessitats del patrimoni. Molts cops, aquest mateix crèdit obtingut acabava comportant la necessitat de desprendre's de part del patrimoni i afectava especialment a la petita pagesia. Així doncs, aquestes quantitats de capital eren finalment assumibles només per pagesos grassos i gent de ciutats i viles amb important poder adquisitiu.³⁸⁴ Sovint, el patrimoni agrari es veu amb una òptica "empresarial" com un element més d'inversió, inclús d'especulació.³⁸⁵ Tan Gifre com Aparisi documenten petits "empresaris" tan rurals com urbans, que tenen en la propietat de la terra un dels seus pilars.³⁸⁶ Aleshores, podem considerar que aquest fet també es pot produir en l'àmbit dels pescadors, i més tenint en compte les característiques de la pesquera medieval, basada generalment en companyies jerarquitzades.

En l'àmbit pesquer hi havia, sens dubte, una marcada jerarquització. En l'estadi més alt se situaven els propietaris d'embarcacions i arts de pesca, que sovint participaven també directament en l'activitat. Igual que la terra, la propietat de barques i arts suposava una important inversió que havia de ser constant i que també inseria aquests patrons en els circuits de crèdit. Per sota d'aquests hi havia els remitgers, o tripulants, un grup també heterogeni, alguns amb porcions més elevades de participació, que comportarien més beneficis.³⁸⁷ Trobem referències a aquests patrons en les diverses ordinacions de pesqueres, en les que molts cops s'estableixen requisits per a pescar tals com la propietat de xarxes i la constitució de companyies. En concret, en l'àmbit geogràfic analitzat en el

³⁸⁴ Congost, *et. al.* (2003), pg. 77-79; Duby (1968), pg. 369.

³⁸⁵ Garcia-Oliver, Ferran (2015), «Continuïtats i canvis en el sistema agrari dels Països Catalans (segles XIV-XV)», *Estudis d'Història Agrària*, n. 27, pg. 164.

³⁸⁶ Gifre (2012), pg. 229; Aparisi (2009), pg. 88.

³⁸⁷ Alegret, Joan Lluís; Garrido, Alfons (2006), «Aproximació a l'activitat pesquera a la regió de l'Empordà (segles XV-XVIII): adaptacions a un medi en constant transformació», *Estudis d'Història Agrària*, n. 19, pg. 38; Garrido (2011), pg. 172-173; Pujol (2018), pg. 42.

treball, tenim testimonis en aquestes ordinacions de la presència de patrons i companyies.³⁸⁸

Un element de diferenciació social que ha estat identificat, almenys entre la pagesia, és també el paper que tindrien alguns pagesos dins la comunitat. S'ha volgut veure en aquells membres de la comunitat al capdavant de la universitat o la parròquia uns individus més benestants que la resta. És a dir, el nivell econòmic marcaria també el seu poder en l'àmbit local.³⁸⁹

Així doncs, s'ha constatat la figura del patró. Anem a veure quines característiques podien tenir aquests per tal d'extrapolar-les després a alguns dels personatges documentats. Hem dit que eren propietaris d'arts de pesca i tenien a diverses persones a les seves ordres. A més, la seva presència en la universitat sembla que deuria ser major que la dels remitgers.³⁹⁰ Els autors que han estudiat la història de la pesca ja han tendit a relacionar el patró de pesca, propietari d'arts, amb un propietari de terres més enllà de l'hort de subsistència.³⁹¹ Així doncs, tenim a gent amb poder econòmic, una situació elevada dins l'escalafó de l'ofici i un suposat prestigi social.

Per tal de veure més detalladament com es presenten aquestes característiques en alguns pescadors i xaveguers dels termes estudiats ens centrarem en dues figures principalment. Aquestes tanmateix ofereixen dues imatges molt diferents de la propietat entre els

³⁸⁸ A Calonge, en les ordinacions de 1400 hi apareixen bàsicament 6 pescadors, dels que es diu que son “tot sis patrons de exavegues”; Arxiu Patrimonial Caselles, *Ordinacions de la pesquera de la platja de Calonge* (1400 febrer 25), transcripció i edició a: Garrido, Alfons, *et al.* (2010), pg. 115; A les ordinacions de tonaira de Roses d'inicis del segle XV s'indiquen les condicions per tal de participar en la pesquera, aquestes son: “age aver laut, ab dos homes o ab 1 home e ab hun fadrin (...) puxan menar dos tonaires”; AHG, Col·lecció de manuscrits, 50 [1400-1410], transcripció i edició a: Pujol, Marcel; Garrido, Alfons (2019), *Llibre de la Cort de la Mar de Roses. Ordinacions, sentències i concòrdies sobre la pesca (segle XV)*, Palamós: Fundació Promediterrània, pg. 92. Més concretament en el nostre àmbit, a Palafolls es requereix “que tot peschador qui voldrà peschar de axàvaga, que hage haver càreu, axàvaga, companya e tota altra exàrcia que a la axàvaga se pertany”, AHFF, notariais, Llibre de la Cort de Palafolls, vol. 551 (1402 maig 8), transcripció i edició a: Pons Guri, Josep M. (1989), «Ordinacions sobre pesca i venda de peix del 1401 al 1414» a: Pons, pg. 96; a Tossa també s'especifica els criteris que han de complir les companyies de pesca: “que qualsevulla art o companyia de pescar qui prenga bol haja tenir tres axàvagas, tres caraus, nou homens, desavuyt cordes e sis parells de remes”; AMT, Col·lecció de pergamins, pergami n. 2 (1524 octubre 15), transcripció i edició a: Zucchitello (1991), pg. 218. Sáñez Reguard ja constatà que per calar una xàvega calien entre 8 i 22 pescadors (sense comptar els terramaners que la treien de l'aigua); Sáñez Reguard, Antonio (1795), *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional*, Madrid, tom V, pg. 356.

³⁸⁹ Marcó (2008), pg. 126.

³⁹⁰ Pujol (2018), pg. 42.

³⁹¹ *Ibid.*; Garrido, *et al.* (2010), pg. 37.

pescadors de la zona i que esperem que es puguin extrapolar a altres pescadors: els Sallers de Tossa i Antoni Andreu, xaveguer i senyor directe del mas Guimerà de Tordera.³⁹²

7.1.1 Els Sallers, nissaga pesquera tossenca³⁹³

Comencem per la família tossenca dels Sallers. Potser la família de pescadors tossencs medievals més ben documentada. Hi ha diversos elements que permeten, doncs, discernir quin era el seu pes en la comunitat: potencial econòmic, importància en l'ofici i pes social. Primerament, com hem dit, les propietats de terra, que excedeixen, per exemple, la mitjana de propietats que vam constatar en analitzar els capbreus de Blanes.³⁹⁴ A més a més, el 1484, tots els homes de remença de Tossa vengueren un censal a Joan Sallers per una quantitat de 400 sous, molt probablement per tal de pagar un dels tres talls que els remences tossencs pagaren en aquelles dates.³⁹⁵

Podem apropar-nos també a la riquesa d'aquesta família a partir dels dots aportats i les legítimes donades.³⁹⁶ Consultant la següent taula veurem com els dots dels Sallers se situen per sobre la mitjana, especialment a la primera meitat del segle XV (*cf. Taula 16*).³⁹⁷

No es pot negar, doncs, la important capacitat econòmica dels Sallers. En la mateixa línia, pel que fa a l'àmbit més pròpiament pesquer, a Joan Sallers el trobem també formant una companyia per a la pesca de corall amb dos pescadors blanencs i un de Palamós.³⁹⁸ Així mateix, a les ordinacions de 1524, un dels 7 signants —possiblement els patrons de pesca— és el fill de Joan Sallers IV: Pere Màrtir Sallers, pescador.³⁹⁹ En l'àmbit social, la presència d'un Joan Sallers també es documenta en la reunió de la universitat de 1425

³⁹² De l'interessant cas lloretenc de Gabriel Bayell poc en podem dir més enllà que se'l documenta bàsicament en relació a compravendes de terres i masos. Entenem que ja el simple fet de vendre tres masos i tot seguit comprar-ne un altre ja l'insereix d'alguna manera en aquest grup de vilatans amb capacitat econòmica suficient per participar d'aquest mercat.

³⁹³ Podeu consultar-ne l'arbre genealògic a l'annex corresponent.

³⁹⁴ *Cf.* Capítol 4.

³⁹⁵ A Pla, pergami 19 (1484 setembre 27) (a partir d'un regest de Mario Zucchitello); Zucchitello (2013), pg. 246.

³⁹⁶ Aquest mètode ja ha estat utilitzat per altres autors; Gifre (2012), pg. 211; Zucchitello (2013), pg. 337-338.

³⁹⁷ Zucchitello destaca que les davallades generalitzades de les dots en la segona meitat del XV es deuen a la situació desestabilitzadora que es visqué en aquells anys; Zucchitello (2013), pg. 338.

³⁹⁸ AHG, notariais, Blanes 15, f. 42v (1447 abril 11).

³⁹⁹ AMT, Col·lecció de pergamins, pergami n. 2 (1524 octubre 15).

per fundar un benefici, així com a la reunió del gran sindicat remença, com ja hem indicat.⁴⁰⁰

Taula 16

Dots i legítimes atorgades i rebudes pels Sallers entre 1426 i 1506⁴⁰¹

	Dots atorgades	Dots rebudes (hereus i no hereus)	Legítimes atorgades	Mitjana de dots de masos Tossencs	
1426			50 lliures	41 lliures	1a meitat del XV
1442		50 lliures			
1444			50 lliures		
1453	50 lliures			32 lliures	2a meitat del XV
1479	>30 lliures				
1497			40 lliures	37 lliures	1505-1517
1504	45 lliures				
1504	40 lliures				
1506		40 lliures			

En definitiva, tenim pocs exemples de pescadors tossencs, però no hi ha gaires dubtes quan diem que els Sallers devien tenir un pes destacat a la vila, sobretot entre els pescadors. Tot això es pot correlacionar i complementar amb la constatació que les seves propietats de terra són importants i superiors, com a mínim, a les de la majoria de pescadors veïns. La difusió del mercat de la terra i les possibilitats econòmiques que suposa la venda d'excedent podrien ser una de les causes de l'interès d'aquesta família de patrons pescadors per la terra. El cas dels Sallers és fàcilment extrapolable al d'altres pescadors, com el Blanenc Guillem Mas, amb diverses possessions capbreuades el 1443.⁴⁰²

7.1.2 Antoni Andreu: xaveguer, negociant i “senyor”.

A Blanes ens detindrem especialment en el cas d'Antoni Andreu, senyor directe del mas Guimerà de Tordera i un personatge prou recurrent en la documentació blanenca de

⁴⁰⁰ Zucchitello (2013), pg. 68; AMGi, Fons Ajuntament de Girona, *El sindicat remença de l'any 1448*, f. 60r [en línia] (disponible a: <www.girona.cat/sgdap>).

⁴⁰¹ Dades a partir de compilacions i registos inèdits de Mario Zucchitello.

⁴⁰² AHG, notariais, Blanes 13, f. 48r-49r.

principis del segle XV.⁴⁰³ Andreu era un xaveguer i, com hem dit, molt possiblement això el definiria com a patró de xàvega.

Centrem-nos en els àmbits que hem indicat: poder econòmic, pes social i dins les institucions de govern local i importància dins l'ofici. Pel que fa al primer, ja hem vist que té capacitat per comprar un domini directe d'un mas —que, tanmateix, no és excessivament elevat en relació a d'altres (40 lliures)—. Al capbreu de 1443 és la segona persona que més propietats capbreva després del pescador Guillem Mas: 5 cases en diferents llocs de la vila i 2 horts.⁴⁰⁴ A més a més, entre 1403 i 1443 se'l documenta comprant tres censals morts pel preu d'11 i 12 lliures,⁴⁰⁵ dels quals en llueix un, juntament amb altres 3 censals comprats per ell.⁴⁰⁶ També ven un censal de 15 sous de pensió per 15 lliures.⁴⁰⁷ Una persona, doncs, avesada a participar en el crèdit. D'altra banda, també se'l documenta comprant i posseint, com a mínim, tres esclaus i una esclava. De manera molt interessant, es diu que dos dels esclaus són utilitzats per treballar en la seva xàvega.⁴⁰⁸ El documentem també combinant l'àmbit pesquer i el mercantil: el 1429 fa una comanda de 39 barrils d'anxova amb Joan Andreu, mariner de la vila.⁴⁰⁹ Així mateix, el 1403 ven una xàvega i un càreu a uns pescadors de Torroella (*cf. Taula 17*).⁴¹⁰

Antoni Andreu era un personatge, doncs, amb incidència social a Blanes. Al llarg dels seus anys d'activitat es relaciona amb diverses persones, ja sigui per negocis com per altres assumptes. Així doncs té contactes amb gent de Barcelona, Berga o, fins i tot, Ragusa (Dubrovnik), d'on venen dos individus que durant un any aprendran l'ofici d'Antoni Andreu a canvi de manutenció.⁴¹¹ Així mateix és tutor dels fills de tres persones

⁴⁰³ Si es tracta sempre del mateix xaveguer, Antoni Andreu apareix mencionat, amb vida, en 48 entrades als protocols blanencs entre 1403 i 1440.

⁴⁰⁴ AHG, notarial, Blanes 13, f. 59v. En una nota escrita *a posteriori* es diu que les seves propietats capbreuades son la meitat per a Bernat Mollet i l'altra per a Jaume Mollet. Antoni Andreu tenia una filla anomenada Antònia que s'havia casat amb Bernat Mollet, patró de nau, que ja és difunt el 1435 (AHG, notarial, Blanes 400, f. 84r (1435 maig 7)). Aquests tingueren, com a mínim, tres fills: Antoni, Pere Grau i Bernat. De Jaume no en coneixem la relació de parentiu, però potser era també net d'Antoni Andreu. Antoni i Pere Mollet, que esdevindran mercaders, són documentats venent el domini del mas Guimerà el 1473.

⁴⁰⁵ AHG, notarial, Blanes 7, f. 98v-100r (1406 octubre 11); Blanes 396, f. 101v (1425 novembre 10); Blanes 396, f. 104v-105r (Compra un censal mort de de 17 sous i 3 diners anuals per 12 lliures).

⁴⁰⁶ AHG, notarial, Blanes 9, f. 117r-118v (1411 juliol 23); Blanes 398 (quadern separat), f. 1r (1430 setembre 1); Blanes 443, f. 89v (1432 febrer 25); Blanes 404, f. 31r (1439 febrer 16).

⁴⁰⁷ AHG, notarial, Blanes 9, f. 118v-120r (1411 setembre 15).

⁴⁰⁸ AHG, notarial, Blanes 395, f. 60r-60v (1422 novembre 3); Blanes 443, f. 29r (1430 desembre 24); Blanes 444, f. 134v-135r (1440 agost 29); Blanes 444, f. 150v (1440 setembre 22).

⁴⁰⁹ AHG, notarial, Blanes 398, f. 70v (1429 juny 11).

⁴¹⁰ AHG, notarial, Blanes 387, f. 60r (1403 juliol 2).

⁴¹¹ AHG, notarial, Blanes 394, f. 47r (1420 juliol 26); Blanes 391, s. f. (1412 agost 16); Blanes 396, f. 69r (1425 febrer 12).

diferents —entre ells els seus nets— i d’una vídua.⁴¹² Ara bé, és important veure el seu paper en la universitat, ja que és documentat actuant com a síndic el 1401 i entre 1432 i 1435.⁴¹³ I, encara més, és documentat el 1408 i el 1430 com a síndic ecònom, o clavari, de la universitat, cosa que indica posició jeràrquica i econòmica a la universitat.⁴¹⁴

En conclusió, tenim a un prolífic xaveguer que presenta més aviat el perfil d’home de negocis. Com a tal, no deixa passar l’oportunitat que ofereix el mercat de la terra, com qualsevol altra possibilitat econòmica. Això sí, potser des d’una perspectiva diferent —la del domini directe— al corrent generalitzat a finals de l’edat mitjana de compravenda de dominis útils.⁴¹⁵ Sense saber ben bé perquè s’interessà per aquest domini, sí que podem observar com tampoc és propietari de moltes possessions de terra en domini útil. Entrant, doncs, en el camp de les hipòtesis, podem unir diversos factors per extreure una conclusió de la seva percepció de la propietat. Primerament la seva suposada riquesa i capacitat comercial que l’emmarquen també en el món mercantil —els seus descendents esdevindran mercaders—. També la propietat d’esclaus dedicats a manipular les seves arts de pesca, així com la incorporació d’aprenents a la seva companyia. Així mateix, la propietat d’un mas en domini directe, deixant-ne la gestió més immediata als senyors útils: els Ros, que li oferirien la renda del domini sense haver-s’hi d’implicar directament.⁴¹⁶ Si fos així, potser el seu enfocament de la propietat de terra parteix d’una òptica més orientada bàsicament a l’obtenció de rèdits que a la gestió “sobre el terreny” d’una propietat.

⁴¹² AHG, notarians, Blanes 9, f. 39v (1410 [...]); Blanes 391, s. f. (1413 agost 3 i 1414 febrer 9); Blanes 400, f. 84r (1435 maig 7).

⁴¹³ AHG, notarians, Blanes 400, f. 72r, quadern separat (1435 abril 26). La segona vegada juntament amb Guillem Mas, l’altre pescador propietari important del capbreu de 1443.

⁴¹⁴ AHG, notarians, Blanes 8, f. 25v-26v (1408 juny 8); Blanes 398, quadern separat (1430 novembre 25). El càrrec de clavari era arrendable i a més a més generava prou beneficis i moneda com per oferir possibilitats per a l’especulació i el crèdit; Verdés, Pere (1999), «Les finances del *clavari*. Abast, límits i funcionament (Cervera, 1442)», *Anuario de Estudios Medievales*, 29, pg. 1163. Els comptes en principi eren portats pel mateix clavari, cosa que podria fer suposar que Antoni Andreu potser sabia escriure; pg. 1135.

⁴¹⁵ Com hem dit, el domini útil guanyà més pes que el directe a l’hora de cercar beneficis amb la compravenda de propietats; Congost, *et al.* (2003), pg. 70.

⁴¹⁶ Els propietaris útils també caminaran cap a una gestió indirecta de la terra. Tanmateix serà en mans de masovers, quelcom aplicat ja al segle XIV i que entrarà en un procés a l’alça a l’edat moderna; Donat (1999), pg. 127; Gifre (2012), pg. 323-324.

Taula 17

Activitat d'Antoni Andreu entre 1403 i 1443

document	data	què fa?
AHG, notarians, Blanes 387 f. 60r	1403 juliol 2	Nomena procurador per cobrar el preu d'una xàvega i un càreu venut a uns pescadors de Torroella
AHG, notarians, Blanes 7, f. 98v-100r	1406 octubre 11	Compra un censal de 16 sous i 1 òbol anuals per 11 lliures
AHG, notarians, Blanes 8, f. 25v-26v	1408 juny 8	Procurador i síndic ecònom i actor de la universitat de la vila de Blanes.
AHG, notarians, Blanes 9, f. 7r	1409 desembre 29	Dóna el vistiplau a una donació de legítima de la vídua d'un xaveguer a la seva filla
AHG, notarians, Blanes 9, f. 39v	1410 [...]	És tutor, juntament amb Pere Jalpí, sabater, dels fills del difunt Pere Pagès
AHG, notarians, Blanes 9, f.117r-118v	1411 juliol 23	Llueix un censal de 22 sous i 6 diners anuals per 15 lliures
AHG, notarians, Blanes 9, f. 118v-120r	1411 setembre 15	Ven un censal de 15 sous de pensió anuals per 15 lliures
AHG, notarians, Blanes 9, f. 124v-125r	1411 setembre 24	Paga a Antoni Mates, sastre oriünd de Badalona, habitant a Barcelona diners de la dot d'Eulàlia, la seva esposa, filla de Beneta i Antoni Grina, difunt xaveguer de Blanes
AHG, notarians, Blanes 391, f. 25v?	1412 abril 16	És procurador de Beneta, esposa del difunt Antoni Grina, de Blanes. Lloga una casa a un tercer en el seu nom
AHG, notarians, Blanes 391	1412 agost 16	Pere Saurí, mercader i ciutadà de Barcelona, procurador seu, li ha pagat 33 florins d'or, 3 sous i 8 diners que ell rebé d'Antoni Grina, oriünd de Blanes, mariner i ciutadà de Barcelona, que aquest li devia
AHG, notarians, Blanes 391	1413 març 1	Marmessor del difunt Pere Artús, major de dies, mariner de la vila de Blanes
AHG, notarians, Blanes 391	1413 agost 3	Cotutor testamentari d'Antonia, esposa de Nicolau de Roure
AHG, notarians, Blanes 391	1414 febrer 9	Cotutor testamentari dels fills d'Antoni Grina, difunt, i Beneta. Venen un hospici del difunt
AHG, notarians, Sant Feliu de Guíxols 962	1411 abril 8	Compra un esclau negre de Cirenaica anomenat Alacre
AHG, notarians, Blanes 441 testaments, f. separat	1411 juny 9	Ven un hort de terra en nom de la seva principal Francesca, esposa de Bartomeu Amar, barquer i ciutadà de BCN, de qui és procurador, a Jaume Borrell, boter de la dita vila
AHG, notarians, Blanes 11	1424 maig 31	Es diu que el 1412 ell i Guillem Mas feren de fidejussors de la venda d'un censal mort
AHG, notarians, Blanes 11 / AHG, notarians, Blanes 395, f. 60r-60v	1422 novembre 3	Compra una esclava de nació de rossos anomenada Caterina
AHG, notarians, Blanes 394, f. 47r	1420 juliol 26	Nomena un procurador per anar a contactar amb Joan de Santa Maria, mercader de Berga
AHG, notarians, Blanes 396, f. 25r	1423 agost 28	Deixa 8 lliures a un teixidor per a que pugui pagar el dot de la seva filla

AHG, notarians, Blanes 396, f. 69r	1425 febrer 12	Admet a dos ragusans per aprendre el seu ofici a canvi de manutenció i roba
AHG, notarians, Blanes 396, f. 101v	1425 novembre 10	Compra un censal mort de 15 sous i 9 diners anuals per 11 lliures
AHG, notarians, Blanes 396, f. 104v-105r	1425 desembre 6	Compra un censal mort de de 17 sous i 3 diners anuals per 12 lliures
AHG, notarians, Blanes 398, f. 70v	1429 juny 11	Comanda a mitges amb Joan Andreu, mariner de Blanes, de 39 barrils d'axova valedors 23 lliures i 8 sous, tocant a cada meitat 11 lliures i 14 sous
AHG, notarians, Blanes 398, f. 1r (quadern separat)	1430 setembre 1	Confessa haver lluit un censal el 1415, per 16 lliures, venut a ell i a Pere Jalpi, sabater de la dita vila, de 21 sous i 4 diners anuals
AHG, notarians, Blanes 398, quadern separat	1430 novembre 25	Actuant com a clavari, i juntament amb Joan Vallori, i Pere Oliva, mestre d'aixa, síndics de la vila de Blanes, Antoni Sabater i Jaume Venànies, pescadors de la dita vila, rectors i procuradors de l'hospital dels pobres de la dita vila, confessen i reconeixen rebre, per mans de Francesca, esposa de Miquel Gamell, difunt calafat, Ponç Caselles, sastre, i Joan Birba, ferrer de la dita vila, marmessors i executors de la darrera voluntat de Miquel Gamell, diversos béns donats a l'hospital
AHG, notarians, Blanes 443, f. 29r	1430 desembre 24	Compra un esclau turc
AHG, notarians, Blanes 443, f. 64v	1431 agost 4	Negocis amb l'arrendament dels molins de farina
AHG, notarians, Blanes 443, f. 67r	1431 agost 10	Mencionat com a fidejussor de la venda d'un censal
AHG, notarians, Blanes 443, f. 89v	1432 febrer 25	Llueix un censal d'11 lliures, de 14 sous i 4 diners anuals
AHG, notarians, Blanes 400, f. 72r	1435 abril 26	Síndic de la vila juntament amb Guillem Mas (des de 1432), llisten els censals de la universitat, entre ells es diu que Antoni Andreu ja fou síndic el 1401
AHG, notarians, Blanes 400, f. 84r	1435 maig 7	Raimon de Mallorca, procurador dels senyors de Cabrera, li ratifica una casa en tant que curador de Bernat i Antoni Mollet, adults, i tutor de Pere Grau, pupil i fill i hereu de Bernat Mollet
AHG, notarians, Blanes 402, f. 43r	1438 maig 13	Compra unes cases en encant públic amb Joan Salavert, calafat de la vila
AHG, notarians, Blanes 402, f. 87v	1438 juliol 26	Ell i Bernat Mollet [el seu net] reten comptes amb la universitat, ja que se'ls donà 300 lliures per a comprar forment
AHG, notarians, Blanes 404, f. 31r	1439 febrer 16	[Jaume Roure] Mercader de la vila de Blanes llueix un censal que Antoni Andreu comprà a Nicolau Ferrarí, mestre d'aixa, i Antònia, la seva esposa, de 17 sous i 3 diners, pel preu de 12 lliures, i que Antoni Andreu traspasà a [Jaume Roure] mercader de la vila de Blanes
AHG, notarians, Blanes 444, f. 134v-135r	1440 agost 29	Confirma al seu esclau Joan Català de nació turca de 27 anys que li servirà durant 11 anys. Entre altres coses, haurà de fer anar la seva xàvega
AHG, notarians, Blanes 444, f. 150v	1440 setembre 22	Confirma al seu esclau Antoni, esclau tàrtar seu, de 26 anys, anys que li servirà durant 6 anys. Entre altres coses, haurà de fer anar la seva xàvega
AHG, notarians, Blanes 444, f. 161r	1440 octubre 18	Nomena procurador a Antoni Mollet, mercader de la dita vila, net seu, perquè gestioni els seus béns
AHG, notarians, Blanes 401, f. 113r	1443 abril 6	Fa testament. Marmessors: Antònia, filla seva; Antoni Mollet i Pere Grau Mollet, nets seus. Antònia, hereva universal

8.1 Organització de les tasques

La propietat de totes aquestes parcel·les citades en els apartats anteriors, així com els masos, havia de compaginar-se d'alguna manera amb les feines pesqueres, la tasca principals d'aquests propietaris. La compaginació en l'espai temporal d'aquestes dues tasques podria partir, tal i com veurem a continuació, d'un calendari feiner que les combinés per èpoques.

En el desenvolupament de la seva activitat, els pescadors seguien el seu propi calendari per tal d'obtenir captures en els moments de major presència de peix. Normalment se sol identificar el període de màxima productivitat, d'acord amb fonts tan medievals com modernes, en l'estiu. En aquest moment coincideixen el bon temps i els cicles biològics de major abundància del peix blau.⁴¹⁷ L'inici d'aquest període, en el cas gironí, se sol situar a la segona Pasqua (normalment entre l'11 de maig i el 14 de juny).⁴¹⁸ La finalització es situa o per Sant Miquel de setembre (dia 29) o per Tots Sants, tot i que depenia també dels beneficis de la pesquera.⁴¹⁹ Per contra, sabem que el moment entre Sant Miquel i Pasqua era el de menys activitat, tal i com demostren algunes ordinacions i contractes de companyies que pretenien garantir la continuïtat de l'activitat pesquera malgrat la poca productivitat d'aquestes èpoques.⁴²⁰ Amb tot, els pescadors no deixaven de pescar en tot l'any, amb més o menys intensitat i, inclús, canviant els arts depenent del moment.⁴²¹

De totes maneres, aquesta pesquera continuada també devia tenir els seus punts menys actius. És possible que a l'hivern el pescador es dedicés més a la terra, tot i que,

⁴¹⁷ Garrido (2011), pg. 347.

⁴¹⁸ *Ibid.*, pg. 348. Existeix una dita popular, però, que indica l'inici de la temporada del peix blau tot dient "per l'abril, l'anxova al barril", ja que és a l'abril quan aquets peix ja té prou greix per a salar-lo.

⁴¹⁹ *Ibid.*

⁴²⁰ *Ibid.*, pg. 285; AHG, notarials, Calonge 238; transcripció i edició a Garrido, *et al.* (2010), pg. 116; Aparisi, Frederic (2007), «La pesca marítima en temps d'Alfons el vell en el ducat de Gandia i el comtat de Dènia», a: Pérez, José; Pascual, Guillermo (eds.), *Comercio, redistribución y fondeaderos. La navegación en el mediterráneo: Actas V Jornadas Internacionales de Arqueología Subacuática* (Gandia, 8 a 10 de novembre de 2006), València, pg. 378.

⁴²¹ Garrido (2011), pg. 349.

paradoxalment, les principals activitats agrícoles es situen, precisament, als mesos de més bon temps. Ara bé, cada tipus de terra requereix unes atencions en un moment concret, passem a mirar-ho segons cada tipus de conreu.

Primerament, referim-nos als horts en tant que propietat més documentada. Els horts requereixen un treball més continu i intensiu però, a la vegada, no tenen unes grans èpoques de collita, degut també a les seves reduïdes dimensions i el tipus de producte obtingut, diferent a les grans quantitats del cereal. Així doncs, els pescadors podrien compaginar jornades de pesca amb petites tasques a l'hort pràcticament diàries. Tal cosa és constatada per Marés Deulovol parlant dels pescadors d'encesa del port de la Selva:

*No pocas veces, tras las largas horas de noche de batallar infructuoso en el mar, por la mañana siguiente se veían obligados, sin apenas descansar, a coger el azadón para ir a trabajar en su pequeño huerto, ya que no eran pocas las ocasiones en que tenían que redoblar el esfuerzo.*⁴²²

Ara bé, a banda del propi treball del pescador, cal tenir en compte que aquest pertany a un nucli familiar que no resta inactiu. Les dones dels pescadors sovint s'han volgut considerar, en la pesca tradicional, com uns mers elements passius que esperen amb angoixa el retorn del marit. Nogensmenys, un estudi històric i antropològic mostra com les dones dels pescadors han estat, fins la irrupció del capitalisme en la pesca, una baula imprescindible en les tasques pesqueres. Les feines de les dones no eren en cap cas complementàries a les de l'home, sinó iguals en importància. Aquesta divisió sexual del treball es plasma també en una divisió en l'espai físic. Mentre que la mar era l'espai de treball de l'home, la terra ho era de la dona: arreglant ormeigs, preparant el peix, venent-lo, estibant-lo, etc.⁴²³ En aquest sentit, també podríem incloure la dona en les feines agrícoles complementàries dels pescadors. Així ho documenta Carme Muntaner a Sitges, constatant que les dones i filles dels mariners, mentre aquests eren a la mar, també s'ocupaven dels horts.⁴²⁴

Pel que fa a la vinya, el conreu d'aquesta també deuria ser fàcilment compaginable amb la pesca. La vinya requereix quatre tasques concretes en uns certs moments de l'any:

⁴²² Marés Deulovol, F. (1972), *Port de la Selva: noticias históricas*, Figueres: Instituto de Estudios Ampurdaneses, vol. 2, pg. 75; citat a: Garrido (2011), pg. 205.

⁴²³ Carbonell, Eliseu (2018), «La mujer y el mar en Cataluña. Realidad y representación», *Revue d'ethnoécologie*, n. 13, pg. 4-5.

⁴²⁴ Muntaner (2013), pg. 298. A les famílies pageses, a banda de la llar, les dones també ajudaven al camp; Aventín (2004), pg. 469-470.

cavar, mantonar, podar i veremar, que es fa al setembre, tot i que les vinyes adultes requerien només dues tasques al llarg de l'any.⁴²⁵ Ja hem vist que la gran majoria de pescadors no posseïa una gran quantitat de vinyes, la qual cosa permetria una dedicació exclusiva a la verema en el moment que pertoqués. Aquesta situació es dona, per exemple, en el cas de Cadaqués. Allà es pot veure com els pescadors aturaven la pesquera per Sant Miquel, com hem dit, i iniciaven la verema entre octubre i novembre, contractant, si calia, mà d'obra de l'interior. Mentrestant, algun pescador seguia mantenint el proveïment de peix a petita escala.⁴²⁶ De totes maneres, malgrat que a Blanes les ordinacions marquen la temporada de pesca entre Pasqua i Tots Sants, no hem de descartar que els pescadors ja es comencessin a mobilitzar a l'octubre per a fer la verema.⁴²⁷ Amb tot, una proporció de vinya no gaire gran i un calendari pesquer amb èpoques de poca activitat a la tardor són una equació favorable per a compaginar la pesca amb aquest conreu.

Imatge 29: Pescadors a la platja de Lloret. S'hi poden veure tan homes com dones i infants, tots ajudant a descarregar el peix pescat (SAMLM, Fons Martínez - Planas. Autoria: Emili Martínez, c. 1920. CID 510.000.700_303.017.006).

⁴²⁵ Furió, Antoni (2004), «L'utillatge i les tècniques», a: Salrach (coord.), pg. 339-340. Serra, Assumpta (1988), «El vi, la seva importància i la seva el·laboració entre els s. XIII-XVI a la Catalunya Central», treball mecanografiat, Arxiu Històric Fundació Jaume Bofill, pg. 8.

⁴²⁶ Garrido (2011), pg. 205.

⁴²⁷ AHFF, notarians, Llibre de la Cort de Palafolls, vol. 551 (1402 maig 8), transcripció i edició a: Pons Guri, (1989), vol. III, pg. 96.

Per últim, les terres de conreu cerealístic són les més difícils d'encaixar amb el calendari pesquer. Normalment s'ha parlat de l'hort i la vinya com a complements agrícoles del pescador, però no tant del cereal, potser degut a la feina major que suposa i que sembla que costi enquadrar amb un ofici intens com la pesca.⁴²⁸ Ara bé, les xifres aquí mostren com els pescadors posseïen indistintament parcel·les per a cereals i per a vi. Si els pescadors conreaven cereals en les seves peces i feixes de terra, havien de dedicar, doncs, temps al juny i juliol per a la collita i totes les tasques que portava associades.⁴²⁹ Ara bé, justament aquests mesos d'estiu eren els de més feina per als pescadors, especialment de xàvega. Malauradament, no localitzem cap notícia que ens indiqui directament com es deuria fer. Tot i així, si tenim en compte la poca quantitat de terres que tenien en comparació amb els masos, m'inclino a pensar que tampoc hi haurien de dedicar molt temps i ambdues tasques es compaginarien sense gaire problema. De totes maneres, potser es perdrien alguns dies de pesca per a dedicar-los a la terra, però no excessius. A més a més, cal tenir en compte que si es comptava amb prou membres, una família podia explotar tota sola el seu patrimoni agrari.⁴³⁰ Ara bé, una altra solució podria donar-se amb la contractació de mà d'obra, com veurem tot seguit.

8.2 Mà d'obra: treball assalariat i esclau

El solapament de tasques pesqueres i agrícoles, així com la presència d'alguns pescadors amb una proporció de terres superior a la mitja, porta a considerar la contractació de mà d'obra com a una opció per a aquests pescadors i xaveguers.

La mà d'obra agrícola fou llargament utilitzada a la Catalunya medieval. A Blanes documentem la presència de bracers durant el segle XV.⁴³¹ De la mateixa manera, a Tossa, per exemple, els treballs forestals com l'extracció de suro molts cops s'encarregaven a treballadors provinents de la Cerdanya, que baixaven per la temporada del suro.⁴³² Tot i els testimonis d'aquesta presència, no hem localitzat cap contracte que relacioni treballadors agraris amb tasques en terres de pescadors. De totes maneres, sí que podem pensar que seria plausible l'ús d'aquesta mà d'obra assalariada en la collita, possiblement

⁴²⁸ Barbaza (1988), pg. 285-287; Alegret, Garrido (2006), pg. 36.

⁴²⁹ Richou (2007), pg. 133-134.

⁴³⁰ Aventín (2004), pg. 485.

⁴³¹ Un d'ells és el que compra el mas Carener; AHG, notariais, Blanes 394, f. 9r-10v (1420 febrer 28).

⁴³² Zucchitello (1991), pg. 151.

en les terres d'aquells pescadors amb més propietats com Joan Sallers. L'ús d'aquesta mà d'obra, doncs, suposaria una solució al solapament d'activitats que hem vist.⁴³³

Així doncs, podem pensar que si hi havia patrons pescadors amb capacitat per contractar remitgers, també tindrien la mateixa capacitat per a contractar aquests treballadors del camp. En aquesta línia, els inversors agraris catalans medievals, especialment els provinents de l'àmbit urbà, no desdenyaren l'ús d'aquesta mà d'obra assalariada per a la gestió directa de les seves propietats.⁴³⁴ Els pescadors que, com hem vist, posseïen masos també podien recórrer a la contractació de pagesos que s'encarreguessin del mas a través de contractes *ad laborationem*, precursors de la masoveria. Segons Lídia Donat, aquests contractes els atorgaven aquells senyors útils que “no poden o no volen conrear directament el mas heretat”.⁴³⁵ Així ho fa, com hem vist, una vídua que arrenda el mas Llagostera a un masover que, sorprenentment, és un mariner.⁴³⁶ Així doncs, podem deduir que pescadors com Gabriel Bayell, que tenia més d'un mas, podria haver fet ús d'aquests contractes per a la gestió de la seva propietat.

Per últim, existia un altre tipus de mà d'obra que també documentem vinculada amb els pescadors: els esclaus. Autors com Salicrú i Duby han afirmat que després de la pesta els salaris de la mà d'obra, que per la davallada econòmica i demogràfica era menor en nombre, havien augmentat considerablement. Per tal cosa era més rentable posseir un esclau que contractar jornalers, inclús entre les classes menestrals, cosa que demostren algunes ordinacions barcelonines.⁴³⁷ Això ho hem pogut constatar en els esclaus que Antoni Andreu fa treballar a la seva xàvega. De la mateixa manera documentem uns altres cinc pescadors amb esclaus també a Blanes i altres dos a Tossa, un d'ells Joan Sallers. Aquests pescadors, igual que els menestrals, podien obtenir dels esclaus l'ajut d'un treballador que no cobrava salari, o en cobrava molt poc, i que amb el temps suposava un suport important, ja fos aprenent de l'ofici o ajudant-lo en altres tasques. Alguns d'aquests

⁴³³ Podríem considerar la hipòtesi que si les dones s'encarregaven de la feina a terra, aquestes podrien tenir alguna mena de paper en la gestió i/o supervisió de la collita mentre el marit era a la mar. Tot i així caldria un estudi molt més profund que aquest per a avaluar-ho.

⁴³⁴ Garcia-Oliver (2015), pg. 164.

⁴³⁵ Donat (1999), pg. 128.

⁴³⁶ AHG, notariais, Lloret 3, f. 16v (1475 març 7).

⁴³⁷ Salicrú, Roser (2017), «De quan els esclaus no eren (només) negres africans: a l'entorn de l'esclavitud i del tràfic d'esclaus a la Mediterrània tardomedieval des de l'observatori barceloní», *Drassana*, n. 25, pg. 56; Armenteros, Iván (2012), *La esclavitud en Barcelona a fines de la Edad Media (1479-1516). El impacto de la primera trata atlántica en un mercado tradicional de esclavos*, Tesi doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>), pg. 538; aquest autor destaca els esclaus africans com a predilectes per als treballs agraris. Duby també constata aquesta davallada dels jornalers després de la pesta; Duby (1968), pg. 401.

esclaus, potser més avesats en unes tasques que en altres, podrien haver estat arrendats per altres pescadors per a fer-les als seus terrenys.⁴³⁸ De totes maneres, el treball esclau va ser més comú, però, a l'illa de Mallorca. Allà es pot veure com els propietaris agrícoles en tenien uns quants, entre homes i dones, per a fer tasques al camp, juntament amb jornalers lliures. A partir d'aquest cas es pot constatar com normalment qui treballava al camp eren els esclaus homes, tot i que les esclaves hi eren enviades també en èpoques de molta feina.⁴³⁹

Amb tot, és possible veure com els pescadors comptaven amb un ampli ventall de vies per a la gestió de les seves terres, prou comunes en el seu temps. Per això, en aquest punt de la recerca, crec plausible pensar que tant l'ús de bracers, com d'esclaus com de contractes de masoveria varen esser comuns entre pescadors i xaveguers d'aquestes localitats. Cal destacar especialment aquells amb una explotació agrària més gran, com els dits Antoni Andreu o Joan Sallers, propietaris de diverses terres, així com d'alguns esclaus.

⁴³⁸ No era estrany arrendar esclaus a altres persones; Armenteros (2012), pg. 537; Franco Silva, Antonio (1979), *La esclavitud en Sevilla y su tierra a fines de la edad media*, Sevilla: Diputación de Sevilla, pg. 194-195.

⁴³⁹ Jover, Gabriel; Pons, Jerònia (2012), *Possessions, renda de la terra i treball assalariat. L'illa de Mallorca, 1400-1660*, Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria, pg. 60.

9 CONCLUSIONS

Tres viles, tres mons, han servit per apropar-nos a la realitat en terra d'un mateix col·lectiu amb unes característiques pròpies. Avui en dia, la capitalització i intensificació de la pesca i l'auge del turisme ha acabat amb aquest mode de vida més tradicional, i ja rarament els pescadors compaginen la feina en mar amb la terra. A través d'aquest treball, però, s'ha pogut dotar de més importància a aquest aspecte, un dels molts que envoltaven els pescadors, tant medievals com posteriors.

De tot el batibull de feixes, vinyes, masos, arbres i propietats que he pogut endreçar i classificar aquí, en puc extreure una conclusió molt general que marqui línies de recerca futures: els pescadors son molt presents en els documents notariais. Si bé no podem discernir-hi molt bé la seva activitat pesquera, podem extreure moltíssima informació de les seves altres activitats econòmiques: terres, censals, etc.; així com familiar: herències, matrimonis, defuncions, testaments, etc.; i social: participació en el govern municipal, relacions amb altres viles i vilatans, etc. Tot plegat, aspectes essencials per a la construcció de la història d'aquest col·lectiu.

D'entre tots aquests aspectes mencionats, en aquest treball només m'he centrat en un de concret, la terra, del qual hem après diverses coses de tots els altres àmbits abans mencionats: relacions familiars, pluriactivitat, pes social i econòmic, etc. Així doncs, els pescadors, eren propietaris de parcel·les de terra, vinyes, horts, boscos i erms, tal i com ja havien anat observant altres autors. Ara bé, aquí, aquestes propietats s'han pogut dibuixar més detalladament pel que fa a tipologies, quantitats i, encara que tímidament, també a dimensions i conreus. De totes aquestes, l'hort sorgeix, sens dubte, com a propietat essencial, i no només entre els pescadors. Ara bé, les terres de conreu cerealístic i la vinya es disputen el segon lloc. En aquest aspecte resulta interessant, doncs, veure com els pescadors tenen també propietats de conreu divers, més enllà del paradigmàtic hort i vinya. El cas del cultiu de cereal resulta, a més a més, una bona mostra de la capacitat de compaginació de feines de que eren capaços els pescadors, amb un calendari segurament molt ben distribuït i un bon ús de mà d'obra, ja fos de la seva pròpia família, assalariada, o esclava. Amb tot, es presenta un pescador actiu i avesat en diverses tasques, la complexitat de les quals també l'introdueix en les xarxes de relacions econòmiques de

la resta de les seves comunitats (mercat d'esclaus, mercat de productes, contractació de bracers, etc.).

En general, també puc concloure que la tipologia i dimensions de les propietats són molt diverses. Depenent del pescador, es troben més o menys parcel·les d'un o altre tipus o, inclús, cap parcel·la en algun cas. Tal cosa dificulta l'estandardització dels volums de propietats en mans d'aquests. De totes maneres, això és un bon indicador, d'altra banda, de l'existència d'una jerarquització interna basada en el potencial econòmic, que —guardant certes distàncies, ja que no tots invertien els seus guanys de la mateixa manera— es plasmaria en una propietat desigual de la terra en favor dels estrats superiors del col·lectiu: els patrons.

És aquest grup de patrons el que amb prou seguretat s'inseriria dins la participació del mercat de masos, ja que aquest mercat, com han apuntat alguns autors, requeria d'un potencial econòmic important. Cal tenir en compte, com hem dit, que els patrons tenien al seu càrrec unes companyies de pesca de les quals en tenien la porció més gran. La vinculació d'aquests patrons amb el mercat de masos i terres enllaça, doncs, amb la concepció del moment de la terra com a font rentable de riquesa i prestigi, fet que ja saberen copsar els burgesos urbans, que invertien en el camp. Ja hem vist, doncs, un model de patró pesquer que diversifica les seves inversions i es centra en la propietat rural, més enllà d'una obtenció d'aliment. Aquest model de patró-propietari el podem trobar, doncs, en la figura de les diverses generacions de Joan Sallers, propietaris útils que tant podien dedicar-se parcialment al conreu de les seves terres com contractar mà d'obra o comprar esclaus. De totes maneres, el cas més acusat el trobem en Antoni Andreu, tot un “empresari” del moment. Crec, doncs, que és important poder dibuixar millor aquestes diferències econòmiques per tal de definir millor els diferents nivells existents dins el col·lectiu pesquer medieval, des del patró més ric fins al terramaner més pobre.

En aquest sentit, més enllà de la participació en el mercat de masos, cal matissar la figura del pescador-pagès i la del pagès-pescador que en el seu moment va definir Barbaza. D'una banda hi ha, doncs, el pescador que compagina la seva feina amb poques propietats —més proper a la descripció d'aquesta autora—. D'altra banda, el pescador amb múltiples propietats, però que, tanmateix, no acostuma a assolir els volums de terres de la pagesia de mas del moment. Per últim, però, hi ha el que d'alguna manera es podria anomenar —sense ànims de convertir-ho en cap catalogació estable, de moment—

“pescador de mas”: pescadors que accedeixen a un mas de diverses maneres. Això sí, si bé els que compren el mas podrien identificar-se més aviat amb el pescador propietari, que veu el mas com a una inversió, el que hi accedeix per matrimoni o herència suposa un cas diferent. Segurament la realitat és molt diversa, però el pescador-pagès s’assimilaria més a aquest model, el d’un pescador que posseeix el mas amb una vinculació també familiar i, potser, també d’habitatge. El cas d’Antoni Sallers del mas Salvador de la Creu ho exemplifica molt bé: tant és pescador com es dedica al seu mas, en el qual hi viu, sense necessitat de despendre’s ni d’aquest ni del seu ofici de pescador.

En conclusió, aquest treball és un pas més en la història dels pescadors que intenta omplir un dels tants buits pendents que té. A més a més, vull pensar que una lectura amb una visió més global també permetrà al lector extreure aportacions més orientades a una història de la propietat rural entre la gent de les viles, els “no pagesos”, gent que es movia entre la inversió i la subsistència. De totes maneres, no s’ha de desproveir, tampoc, del caràcter local que vol tenir també aquest treball, tot contribuint a aportar un granet més de sorra a la història d’aquestes tres viles que tanta gent han captivat.

Aquest treball s’ha de veure com un capítol més d’una recerca que pretenc emprendre amb més profunditat en la tesi doctoral. En aquesta procuraré comprendre tots els aspectes socials i econòmics que envolten els pescadors, prenent com a àmbit geogràfic tota la comarca històrica de la Selva. Així doncs la recerca s’orientarà cap a l’estructura interna del col·lectiu, les formes d’organització, la família i tots aquells altres elements que es puguin documentar i analitzar.

10 BIBLIOGRAFIA

- ALEGRET, Joan Lluís; GARRIDO, Alfons (2006). «Aproximació a l'activitat pesquera a la regió de l'Empordà (segles XV-XVIII): adaptacions a un medi en constant transformació», *Estudis d'Història Agrària*, n. 19, pg. 27-47.
- ANDREU, Jordi; CANELA, Josep; i SERRA, Maria Àngela (1992). *El Llibre de Comptes com a font per a l'estudi d'un casal noble de mitjan segle XV*, Barcelona, Fundació Noguera.
- APARISI, Frederic (2007). «La pesca marítima en temps d'Alfons el vell en el ducat de Gandia i el comtat de Dènia». A: Pérez, José; Pascual, Guillermo (eds.), *Comercio, redistribución y fondeaderos. La navegación en el mediterráneo: Actas V Jornadas Internacionales de Arqueología Subacuática* (Gandia, 8 a 10 de novembre de 2006), València, pg. 373-381.
- (2008). «Algunes consideracions sobre la vila d'Oliva en temps medievals», *Saitabi*, n. 58, pg. 81-92.
- ARAGÓ, Antoni M. (1974). «Els castells de Blanes i Palafolls i el vescomtat de Cabrera, el segle XIV», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, n. 22, pg. 177-190.
- ARMENTEROS, Iván (2012). *La esclavitud en Barcelona a fines de la Edad Media (1479-1516), El impacto de la primera trata atlántica en un mercado tradicional de esclavos*, Tesi doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).
- AVENTÍN, Mercè (2004). «Família i unitat d'explotació». A: SALRACH, Josep Maria (coord.). *Història Agrària dels Països Catalans*, Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca, vol II. Edat Mitjana, pg. 467-503.
- BALTRONS, Joan; REYES, Toni (2016). «Notes sobre masos, llocs i termes. Blanes, s. XIV-XVII», *Blanda*, n. 19, pg. 9-63.
- BARBAZA, Yvette (1988). *El paisatge Humà de la Costa Brava*, Barcelona: Edicions 62.

- BATISTA, Ricard; LÓPEZ, Albert; ZUCCHITELLO, Mario (1980). *Noves aportacions al coneixement de la vil·la romana dels Ametllers/Tossa*. Tossa de Mar: Ajuntament de Tossa de Mar (Quaderns d'Estudis Tossencs, 1).
- BENITO, Pere (2003). *Senyoria de la terra i tinença pagesa al comtat de Barcelona (segles XI-XIII)*, Barcelona: CSIC – Institució Milà i Fontanals.
- BERTRAN, Prim (1990). «Antropònims de la Baronia de Palafolls (1435-1436)», *Butlletí Interior. Societat d'Onomàstica*, vol. 42, pg. 45-48.
- BURGUEÑO, Jesús (2002). «Identitat i administració a la Selva: una dualitat irresoluble?», *Quaderns de la Selva*, n. 14, pg. 33-58.
- CARBONELL, Eliseu (2018). «La mujer y el mar en Cataluña. Realidad y representación», *Revue d'ethnoécologie*, n. 13, pg. 1-21.
- Cercador del patrimoni arquitectònic* [en línia], Generalitat de Catalunya – Departament de Cultura (disponible a: <<http://invarquit.cultura.gencat.cat/cerca>>) (darrera consulta: 22/05/2020).
- COMAS, Mireia (2012). *Les dones soles a la Baixa Edat Mitjana: una lectura sobre la viduïtat*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).
- CONGOST, Rosa; FERRER, Llorenç; GIFRE, Pere (2003). «Els masos a l'època moderna. Continuitats i canvis». A: CONGOST, Rosa; JOVER, Gabriel; BIAGIOLI, Giuliana (eds.). *L'organització de l'espai rural a l'Europa Mediterrània. Masos, Possessions, Poderi*, Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria (Biblioteca d'Història Rural. Estudis, 5), pg. 65-96.
- CROUS, Jesús (1994). *Blanes. Cronologia històrica segle III a.C.-segle XX*, Blanes: Ajuntament de Blanes-Diputació de Girona.
- CUADRADA, Coral (1999). *L'aixada i l'espasa. L'espai feudal a Catalunya*, Tarragona: Arola.
- DELUMEAU, Jean (1989). *El miedo en occidente (siglos XIV-XVIII): una ciudad sitiada*, Madrid: Taurus.
- Diccionari Català-Valencià-Balear* [en línia], Institut d'Estudis Catalans (disponible a: <www.dcvb.iecat.net>) (darrera consulta: 22/05/2020).

- DONAT, Lúdia (1999). «Contractes ad laborationem i establiments de masos després de la Pesta Negra (1349)». A: CONGOST, Rosa; TO, Lluís (eds.). *Homes, masos història. La Catalunya del Nord-Est (segles XI-XX)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pg. 125-149.
- DUBY, Georges (1968). *Economía rural y vida campesina en el occidente medieval*, Barcelona: Península.
- Enciclopèdia.cat* [en línia], Enciclopèdia de Catalunya (disponible a: <www.enciclopedia.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).
- FELIU, Gaspar (2004). «Les mesures tradicionals catalanes: un garbuix racional», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, n. XV.
- FERNÁNDEZ DÍAZ, Roberto; MARTÍNEZ SHAW, Carlos (1980). «Els sistemes de pesca a la Catalunya de l'Antic Règim», *L'Avenç*, n. 33, pg. 42-53.
- FRANCO SILVA, Antonio (1979). *La esclavitud en Sevilla y su tierra a fines de la edad media*, Sevilla: Diputación de Sevilla.
- FURIÓ, Antoni (2004). «L'organització del territori: L'espai i el poblament». A: SALRACH, Josep Maria (coord.). *Història Agrària dels Països Catalans*, Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca, vol II. Edat Mitjana, pg. 247-299.
- (2004). «L'utilatge i les tècniques». A: SALRACH, Josep Maria (coord.). *Història Agrària dels Països Catalans*, Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca, vol II. Edat Mitjana, pg. 335-360.
- GARCIA-OLIVER, Ferran (2004). «Els cultius». A: SALRACH, Josep Maria (coord.). *Història Agrària dels Països Catalans*, Barcelona: Fundació Catalana per a la Recerca, vol II. Edat Mitjana, pg. 301-334.
- (2015). «Continuïtats i canvis en el sistema agrari dels Països Catalans (segles XIV-XV)», *Estudis d'Història Agrària*, n. 27, pg. 155-183.
- GARRIDO, Alfons (2011). *La pesca al Cap de Creus a l'Època Moderna: organització, gestió i conflictes per l'accés als recursos pesquers (segles XVI-XVIII)*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Girona (disponible a: <www.tdx.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).

- GARRIDO, Alfons; PÉREZ, Montse; ALEGRET, Joan Lluís; DARNACULLETA, Montserrat (2010). *Les ordinacions de la pesquera de Calonge (segles XV-XVII)*, Palamós: Fundació Promediterrània per a la conservació, l'estudi i la difusió del patrimoni marítim.
- GIFRE, Pere (1999), «Mercat de la terra i formació de patrimonis agraris (1486-1720). Una primera aproximació». A: CONGOST, Rosa; TO, Lluís (eds.). *Homes, masos història. La Catalunya del Nord-Est (segles XI-XX)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pg. 185-228.
- (2012). *Els senyors útils i propietaris de mas. La formació històrica d'un grup social pagès (Vegueria de Girona, 1486-1730)*, Lleida: Pagès.
- GINOT, Antoni (2019a). «La possessió de terres entre els pescadors de Tossa, 1400-1512», *Quaderns de la Selva*, n. 31, pg. 23-42.
- (2019b). «Sança Ximenis de Cabrera i la Vall d'Osor: Estudi de la senyoria d'Osor en l'època de Sança Ximenis a través del seu llibre de comptes (1439 –1447)», *International Medieval Meeting (25-28 de juny 2019)*, Universitat de Lleida-Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals: Espai, Poder i Cultura, 27 de juny 2019.
- GRAU PUJOL, Josep M. T. (1996). *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners*, Barcelona: Fundació Noguera.
- GUINOT, Enric (2010-2011), «El paisatge històric de les hortes medievals mediterrànies», *Estudis d'Història Agrària*, núm. 25, pg. 59-80.
- JOCILES, Maria Isabel (1997). «La dona hereva a Tarragona (o el problema de la inversió dels rols de gènere)», *Butlletí del Centre d'Estudis de la Terra Alta*, n. 26, pg. 11-15.
- JOVER, Gabriel; PONS, Jerònia (2012). *Possessions, renda de la terra i treball assalariat. L'illa de Mallorca, 1400-1660*, Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria (Biblioteca d'Història Rural. Estudis, 15).
- LLINÀS, Joan (2016). «Santa Cristina i Lloret de Mar a l'alta edat Mitjana», *Quaderns de la Selva*, n. 28, pg. 113-129.

- LLUCH, Rosa; MALLORQUÍ, Elvis (2003) “Els masos a l’època medieval. Orígens i evolució”. A: CONGOST, Rosa; JOVER, Gabriel; BIAGIOLI, Giuliana (eds.). *L’organització de l’espai rural a l’Europa Mediterrània. Masos, Possessions, Poderi*, Girona: Associació d’Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d’Història Rural de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria (Biblioteca d’Història Rural. Estudis, 5), pg. 37-64.
- LLUCH, Rosa (2003). *Els remences de l’Almoïna del Pa de la Seu de Girona (segles XIV i XV)*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Girona (disponible a: <www.tdx.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).
- (2005). *Els remences: La senyoria de l’Almoïna de Girona als segles XIV i XV*, Girona: Associació d’Història Rural de les Comarques Gironines; Centre de Recerca d’Història Rural de la Universitat de Girona i Documenta Universitaria (Biblioteca d’Història Rural. Estudis, 8).
- MACH, Oriol; CAPELLÀ, Hugo (1998). *La Selva, una comarca serena*, Santa Coloma de Farners: Consell Comarcal de la Selva – Centre d’Estudis Selvatans (Estudis i Textos, 6).
- MALLORQUÍ, Elvis (2000). *Les Gavarres a l’Edat Mitjana: poblament i societat d’un massís del Nord-Est català*, Girona: CCG Edicions; Associació d’Història Rural de les Comarques Gironines; Institut de Llengua i Cultura Catalanes de la Universitat de Girona (Biblioteca d’Història Rural. Estudis, 2).
- (2003). «El port de Lloret i els seus habitants (segles xiii i xiv)», *Quaderns de la Selva*, n. 15, pg. 49-65.
- (2009). «Les celleres medievals de les terres de Girona», *Quaderns de la Selva*, n. 21, pg. 117-148.
- (2011). «l’Edat Mitjana». A: FIGUERAS, Narcís; LLINÀS, Joan (coords.). *Història de la Selva*, Girona: Diputació de Girona (Història de les Comarques Gironines, 6), pg.
- (2014). *Pagesos i homes de mar de Lloret. Estudi i edició del capbreu de la Pabordia de Novembre de 1317-1320*, Lloret de Mar: Ajuntament de Lloret de Mar (Es Frares, 14), pg.

- (2015). *Col·lecció diplomàtica dels Cartellà, cavallers de Maçanet de la Selva (1106-1301)*, Lleida: Pagès.
- (2016). «Novals i conreu de nous productes agraris al bisbat de Girona, segles XIII-XIV», *Estudis d'Història Agrària*, n. 28, pg. 65-87.
- MARCÓ, Xavier (2008). «Diferenciació pagesa a la Catalunya baixmedieval: la revisió del cas de la vall d'Aro», *Estudis d'Història Agrària*, n. 21, pg. 125-149.
- (2011). *La senyoria feudal en un vessant de les Gavarres. Els dominis territorials de la Vall d'Aro al segle XV* [en línia], XIXè Premi Joan Xirgo (disponible a: <www.gavarres.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).
- MARQUÈS, Josep Maria (1985). «Vilobí d'Onyar a través del capbreu d'en Ramón Malars», *Estudis d'Història Agrària*, n. 5, pg. 27-52.
- MARTÍNEZ GIRALT, Alejandro (2010a). *L'expansió de Blanes sota el domini dels vescomtes de Cabrera*, Blanes: Ajuntament de Blanes (Opuscles de l'Arxiu, 1).
- (2010b). «Sant Salvador de Breda: un obscur cas de vincles entre llinatges aristocràtics i institucions monàstiques a la Baixa Edat Mitjana», *IV Jornades d'Història i Arqueologia Medieval del Maresme. Els Monestirs Medievals. Actes*. 10-24 de novembre de 2007, Ripoll-Òrrius-Mataró. Mataró: Grup d'Història del Casal de Mataró, pg. 134-143.
- (2012). *El poder feudal, els seus agents i el territori. El vescomtat de Cabrera (1199-1423)*, Santa Coloma de Farners: Centre d'Estudis Selvatans (Estudis i Textos, 15).
- (2019). *Els vescomtes de Cabrera a la Baixa Edat Mitjana. Identitat familiar, dinàmica patrimonial i projecció sociopolítica*, Madrid: CSIC.
- MAURÍ, Josep (1952). *Història del Santuari de la Mare de Déu del Vilar de Blanes*, Barcelona: [s. n.].
- MUNDET, Joan (2003). «De l'arada al timó. La Tossa medieval», *Quaderns de la Selva*, n. 15, pg. 67-87.
- MUNTANER, Carme (2013). *Terra de Masos, vila de mar. Vida, economia i territori al Castell de Sitges i el seu terme entre els segles XIV i XV (1342-1418)*, Tesi Doctoral

[en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).

PONS ESPÓ, Margot (2002). *El Fons municipal en pergamí de l'antiga Universitat de Lloret de Mar*, Lloret de Mar: Ajuntament de Lloret de Mar (Es Frares, 6).

PONS GURI, Josep Maria (1969), *Llibre de la Universitat de la vila de Blanes*, Blanes: Ajuntament de Blanes.

—— (1977), *El Llibre de Santa Cristina de Lloret*, Barcelona: Obreria de Santa Cristina.

—— (1982), «La sentència sobre el castell de Lloret», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 26, pg. 87-108.

—— (1984), *El Cartoral de Santa Maria de Roca Rossa*, Barcelona: Fundació Noguera.

—— (1989). *Recull d'Estudis d'història jurídica catalana*, Barcelona: Fundació Noguera, vol. II.

—— (1989). *Recull d'Estudis d'Història Jurídica Catalana*, Barcelona: Fundació Noguera, vol. III.

—— (1999). «Sobre uns privilegis per als habitants de Blanes que no foren inserits al Llibre de la Universitat», *Blanda*, n. 2, pg. 65-71.

—— (2001). «A l'entorn d'una carta de poblament de la Vila de Blanes», *Blanda*, n. 4, pg. 61-64.

—— (2006). *Recull d'Estudis d'Història Jurídica Catalana*, Barcelona: Fundació Noguera, vol. IV.

PUJOL, Marcel (2014). «Tecnologia i pesca a la Baixa Edat Mitjana: les embarcacions de pesca i l'art de la batuda a la costa catalana», *Barcelona Quaderns d'Història*, n. 21, pg. 155-168.

—— (2018). *La marina catalana a la Baixa Edat Mitjana*, Barcelona: Diputació de Barcelona (Premi Rafael Patxot i Jubert, 2).

PUJOL, Marcel; GARRIDO, Alfons (2019). *Llibre de la Cort de la Mar de Roses. Ordinacions, sentències i concòrdies sobre la pesca (segle XV)*, Palamós: Fundació Promediterrània per a la conservació, l'estudi i la difusió del patrimoni marítim.

- RECASENS, Josep M. (1997). «notícies sobre la pesca i els pescadors de Tarragona. Segles XVI i XVII», *Quaderns d'Història Tarraconense*, XV, pg. 69-118.
- RICHOU, Montserrat (2007). *El Baix Maresme a l'època medieval*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).
- RIERA, Antoni (2009). «La pesca en el mediterráneo noroccidental durante la edad media», *La pesca en la edad media*, Santiago de Compostela, et al.: Dirección Xeral de Turismo. Consellería de Innovación e Industria. Xunta de Galicia, et al., pg. 121-143.
- (2017). *Els cereals i el pa en els països de llengua catalana a la baixa edat mitjana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans (Monografías de la Sociedad Española de Estudios Medievales, 1).
- ROMAGUERA, Jordi; TORRELLAS, M. Mercè; VIÑOLAS, Josep (2008). *Estudi dels cognoms torderencs (s. XI al XVIII) i evolució de la població de Tordera*, Tordera: Ajuntament de Tordera (Tordera: entre el passat i el futur, 13).
- SALAMAÑA, Isabel (1990). *La Selva: Estructura socio-econòmica d'una comarca heterogènia*, Barcelona: Caixa de Catalunya.
- SALICRÚ, Roser (2017). «De quan els esclaus no eren (només) negres africans: a l'entorn de l'esclavitud i del tràfic d'esclaus a la Mediterrània tardomedieval des de l'observatori barceloní», *Drassana*, n. 25, pg. 52-65.
- SÁÑEZ REGUARD, Antonio (1791). *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional*, Madrid, tom III.
- SÁÑEZ REGUARD, Antonio (1795). *Diccionario histórico de los artes de la pesca nacional*, Madrid, tom V.
- SERRA, Assumpta (1988). «El vi, la seva importància i la seva elaboració entre els s. XIII-XVI a la Catalunya Central», treball mecanografiat, Arxiu Històric Fundació Jaume Bofill.
- SERRA, Ricard (1997). *Comarques i subcomarques de Catalunya*, Mollerussa: Agrupació Catalana Colldejou de Promoció Excursionista, vol. 6.5, La Selva. Delimitació geogràfica – llegendes – relats excursionistes.

- SERRA, Rosa (1995). «L'aprofitament del bosc: de l'època medieval a començaments del s. XX», *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, n. 49, pg. 34-43.
- SOLDEVILA, Xavier (1995). «Els capbreus de Fontanilles (1323-1334). Hipòtesis sobre la pagesia catalana medieval», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XXXV, pg. 123-156.
- SUBIÑÀ, Enric (2015). *El Maresme medieval. Exemples concrets de comunitats pageses*, Tesi Doctoral [en línia], Universitat de Barcelona (disponible a: <www.tdx.cat>) (darrera consulta: 22/05/2020).
- TEIXIDOR, Ricard (2014). «Els masos de la parròquia de Sant Dalmai a partir del capbreu de l'Almoina de 1336», *Quaderns de la Selva*, n. 26, pg. 25-39.
- THOMAS, William; ZNANIECKI, Florian (1979). «Una família campesina polaca». A: SHANIN, Teodor (ed.). *Campesinos y sociedades campesinas*, México D.F.: Fondo de Cultura Económica, pg. 19-24.
- TO, Lluís (1997). *Família i hereu a la Catalunya nord-oriental (segles X-XII)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- VALDUNCIEL, Juli (2005). «Blanes i la Baixa Tordera: el procés històric de construcció del territori», *Blanda*, n. 8, pg. 98-111.
- VERDÉS, Pere (1999). «Les finances del *clavari*. Abast, límits i funcionament (Cervera, 1442)», *Anuario de Estudios Medievales*, n. 29, pg. 1133-1164.
- VINYOLES, Teresa (2003). «Els espais i la seva funció: la vida a la ciutat», *Barcelona Quaderns d'història*, n. 8, pg. 125-140.
- ZUCCHITELLO, Mario (1991). *Homes, vaixells i mercaderies de Tossa al Grau de València (1459-1703)*, Tossa de Mar: Centre d'Estudis Tossencs.
- (1998). *Tossa: la formació d'una vila. El comte, l'abat i els Tossencs*, Tossa de Mar: Centre d'Estudis Tossencs.
- (2001). «Jurisdiccions compartides. Els exemples de Tossa i Lloret de Mar», *Quaderns de la Selva*, n. 13, pg. 109-140.
- (2013). *En Mar i en Terra. Una història de Tossa i la seva gent*, Tossa de Mar: Centre d'Estudis Tossencs.

ANNEXOS

1 ELS MASOS DOCUMENTATS: FITXES

1.1 Mas Salvador de la Creu

Localització: Parròquia de sant Vicenç de Tossa.

Senyor: Abat del monestir de Santa Maria de Ripoll.

Primera referència: 1311 (Arxiu Aromir, pergami n. 141).

Propietari(s) pescador(s) i anys d'activitat:⁴⁴⁰ Antoni Sallers, pescador de Tossa (<1465-1504 (testament)).

Altres propietaris destacables i anys d'activitat:⁴⁴¹

- Antoni Bosch, mestre d'aixa resident a Sant Feliu de Guíxols (<1443-1457).
- Caterina, germana d'Antoni Bosch, esposa de Pere Sallers, calafat (1457-<1465).

Pescador propietari membre del llinatge originari del mas: Sí.

⁴⁴⁰ Anys d'activitat com a propietari a partir de les referències a la documentació.

⁴⁴¹ Els hereus d'aquest mas estan molt ben documentats, per a més informació *cf.* Zucchitello (2013), pg. 290-293.

Propietats: Carta Precària a Antoni Sallers. A Aromir, pergami n. 111, 1478 juliol 15.

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets	observacions
2 feixes de terra	cultiu (no esp.)		10 diners	delme i tasca	
bosc	bosc			delme i tasca	
bosc	bosc		2 diners	delme i tasca	
feixa de terra	cultiu (no esp.)		1 gallina	delme i tasca	
gran bosc, amb les aigües	bosc		12 diners	delme i tasca	
hort	hort			delme i tasca	
hort	hort		6 diners	delme i tasca	
muntanya	muntanya	3 jornals de bou		delme i tasca	
peça de terra abans vinya, ara conreu	cultiu	2 vessanes	6 diners	delme i tasca	comprada el 1465
peça de terra boscosa amb hereu m. Sans			10 diners	delme i tasca	
quintar	cultiu			delme i tasca	
tros de terra	cultiu (no esp.)		1 diner	delme i tasca	
tros de terra	cultiu (no esp.)			delme i tasca	
tros de terra	cultiu (no esp.)		2 diners	delme i tasca	
tros de terra boscosa	bosc		5 diners	delme i tasca	
tros de terra boscosa, abans vinya	bosc, abans vinya	8 jornals de bou		delme i tasca	
vinya			1 diner a Joan Bosch del Mercadal	delme del vi	
vinya plantada	vinya	15 jornals de bou		delme i tasca	
			2 gallines, 1/2 pernil, 3 sous i 11 diners de cens pel mas i les seves propietats	un pollastre de cada 10, el delme de la llana i del carnatge, 1 jova, 1 batuda, 2 formatges en cas de tenir bestiar menut, 1/2 mitgera d'ordi mesura del castell de Tossa per una guaita del castell, 3 mesures d'ordi de lloçol al ferrer del monestir de Ripoll; 1 mesura de forment com a aliment del ferrer, 1 bota de vi bo del primer raig, de 8 càntirs	

Imatge 30: El mas Salvador de la Creu avui en dia (Arxiu Aromir).

1.2 Mas Reig

Localització: El Mercadal, parròquia de sant Vicenç de Tossa.

Senyor: Abat del monestir de Santa Maria de Ripoll.

Primera referència: 1400 febrer 22 (AHG, notarial, Blanes 6, f. 63v-65v).

Propietari(s) pescador(s) i anys d'activitat:

- Vicença, esposa de Nicolau Talleda, xaveguer, de la vila de Blanes, propietària del mas per herència del seu pare Pere Reig (?-1400).
- Narcisa, filla de Nicolau Talleda i Vicença, esposa d'Arnau Bosch, àlies Reig, pescador de Tossa, propietària del mas per donació dels seus pares (1400->1412).

Pescador propietari membre del llinatge originari del mas: Possiblement.

1.3 Mas Llagostera

Localització: Parròquia de Sant Romà de Lloret.

Senyor: Els Lloret, castlans del castell de Sant Joan de Lloret (fins 1372); Pabordia de Novembre del Capítol de canonges de la seu de Girona.

Primera referència: 1317 (ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320).

Propietari(s) pescador(s) i anys d'activitat: Gabriel Bayell, pescador del port de Lloret, propietari del mas per compra (1477-?).

Altres propietaris destacables i anys d'activitat:

- Pere Llagostera (?->1373).
- Guillem Llagostera (?-1395).
- Antoni Llagostera (1395-?).
- Jaume Tapiola, mariner de Lloret (?-1474).
- Antònia, esposa de Berenguer Camps, difunt mestre de cases, rep el mas del seu net Jaume Tapiola (1474-1477).

Pescador propietari membre del llinatge originari del mas: No

Propietats: Capbreuació de Pere Llagostera. ACG, Pergamins del segle XIV, capbreu de la pabordia de Novembre (1373-1375), 1373 maig 12.

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets	observacions
quintana	cultiu	6 jornals de bou	7 diners a l'hereu del mas Botet i 2 a l'hereu del mas Palom	tasca	
camp	vinya	2 jornals de bou		tasca	
camp	cultiu	3 jornals		tasca	
feixa	cultiu	3 jornals de bou	2 diners hereu Mas Botet	tasca	
peça de terra	cultiu	6 jornals de bou	4 diners hereu mas Botet	tasca	
peça de terra	cultiu	4 jornals de bou		tasca	
peça de terra	cultiu	1/2 jornal		tasca	
camp (anomenat borna Sabatera)	cultiu	2 jornals de bou		tasca	
hort	hort	1/2 jornal de bou	1 diner al tinent del Mas Domènech	tasca	
feixa	cultiu	1 jornal de bou		tasca	
capmàs Borda Llagostera			2 gallines		
borda Sabatera			2 gallines i 11 diners		
				1 quartera d'ordi mesura de Girona per la festa de Sant Pere i Sant Feliu, 1 quartera de blat de lloçol mesura de Girona, per sant Pere i sant Feliu, assistència a l'exèrcit del bisbe (comunies).	Al contracte d'arrendament es menciona que es fa oli al mas; AHG, notarians, Lloret 3, f. 16v (1475 març 7).

1.4 Mas Gamell/Gramell

Localització: Parròquia de Sant Romà de Lloret.

Senyor: Pabordia de Novembre del Capítol de canonges de la seu de Girona.

Primera referència: 1320 abril 21 (ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320, f. 9v).

Propietari(s) pescador(s) i anys d'activitat: Gabriel Bayell, pescador del poble de Lloret, i Anna, la seva esposa (?-1477).

Altres propietaris destacables i anys d'activitat:

- Ramon Gramell (<1320-?).
- Pere Gramell (<1373-?).
- Gaspar Pla, àlies Coll de Vilarasa, propietari per compra (1477-?).

Pescador propietari membre del llinatge originari del mas: No (possiblement).

Propietats: Capbreuació de Ramon Gramell. ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320, f. 9v, 1320 abril 21.

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets
quintana	no especificat			tasca
camp	no especificat			1/2 tasca, 1/2 als Lloret
feixa de terra a l'Estanyol	no especificat			1/2 tasca, 1/2 als Lloret
borda Gramell			5 sous i 1 diner, 2 gallines i 1 pernil per la borda	1/2 quartera de blat de lloçol mesura de Girona, altra 1/2 al ferrer; assistència a l'exèrcit del bisbe.

Propietats: Capbreuació de Pere Gramell. ACG, Pergamins del segle XIV, capbreu de la pabordia de Novembre (1373-1375).

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets
quintana	cultiu	10 jornals de bou		tasca
feixa de terra boscosa a l'Estanyol	bosc		2 diners a l'hereu del mas Daví	1/2 tasca, 1/2 als Lloret
feixa de terra	no especificat	1/2 jornal de bou	1 gallina a l'hereu del Mas Joga	tasca
feixa de terra	no especificat	1 jornal de bou		tasca
camp	no especificat	5 jornals de bou		
camp	no especificat	2 jornals	8 diners a Andreu Marcó	tasca
camp	no especificat			tasca
artigall	no especificat			tasca
gran possessió de terra (ignora el senyor per al que ho té)	no especificat			
possessió de terra (l'olivar)	oliveres?	1 jornal		tasca
feixa	no especificat	1a cavatura d'home		tasca
feixa de terra boscosa	bosc			tasca
feixa	no especificat	3 ???		tasca
feixa indivisa amb hereu mas Daví en parceria	no especificat	3 jornals		tasca
en parceria amb Mas Daví, feixa de terra	no especificat			tasca
parceria amb Mas Daví	no especificat			tasca
oliverar	oliveres			
Borda Gramell			5 sous i 1 diner, 2 gallines, 1 pèril i 1 poll per la borda	intestia, eixorquia, cugucia, 1 poll de trascol, 1/2 quartera de blat de lloçol mesura de Girona per la festa de sant Pere i sant Feliu, altra 1/2 al ferrer; assistència a l'exèrcit del bisbe (comunies).
Mas Salvador			12 sous	2 punyeres de blat per l'oli a la sagristia de Lloret; 1 mitgera de blat de lloçol, comunies
quintana on hi havia construït el Mas Salvador (1/2 pabordia 1/2 Breda)				

Propietats: Venda de Gabriel Bayell i Anna. AHG, notarians, Lloret 3, f. 71v, 1477 desembre 4.

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets
mas Gamell amb quintana				
peça de terra boscosa a s'estanyol	bosc			
peça de terra boscosa indivisa amb l'hereu del mas Carreres àlies Cassà	bosc			
			11 sous de BCN i 1 gallina de cens per Nadal i un poll	2 i 1/2 punyeres d'ordi per la festa de Sant Pere i Sant Feliu, tasca de tots els fruits

1.5 Mas Salvador

Localització: Fenals, parròquia de Sant Romà de Lloret

Senyor: Pabordia de Novembre del Capítol de canonges de la seu de Girona.

Primera referència: 1320 abril 21 (ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320, f. 25v-26v).

Propietari(s) pescador(s) i anys d'activitat: Gabriel Bayell, pescador del poble de Lloret, i Anna, la seva esposa (?-1477).

Altres propietaris destacables i anys d'activitat:

- Jaume Salvador (<1320-?).
- Salvador Carreres, àlies Cassà, pagès de Lloret, propietari per compra (1477-?).

Pescador propietari membre del llinatge originari del mas: No (possiblement).

Propietats: Capbreu de Jaume Salvador. ACG, Pabordia de Novembre, Capbreu de 1317-1320, f. 25v-26v, 1320 abril 21.⁴⁴²

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets
capmàs			1 pernil	1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
quintana	no especificat			1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
camp	no especificat			1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
feixa	no especificat			1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
camp	no especificat			1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
feixa en parceria amb mas Daví	no especificat			1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
artigal	no especificat			1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
camp	no especificat			1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
camp	no especificat			1/2 tasca, altra 1/2 als Lloret
clos i vinyes per pabordia i Breda	cultiu i vinya			1/2 tasca, altra 1/2 a Breda
			1 jova al maig i una altra de <i>sementerio</i> , tragines	2 mitgeres de blat mesura de Girona de lloçol a la pabordia i el ferrer, 2 ous a la Pasqua, quèstia, obres al castell, assistència a l'exèrcit del bisbe (comunies).
			15 diners i òbol pel mas Spinalp	1 gallina

⁴⁴² És capbreuat altre cop el 1373 per Pere Gramell, cf. Annex 1.4).

Propietats: Venda de Gabriel Bayell i Anna. AHG, notarians, Lloret 3, f. 72r, 1477 desembre 4.

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets
mas Salvador				
mas Malida				
peça de terra que no es ven	no especificat			
			11 sous de BCN i 1 gallina de cens per Nadal, un poll i 2 i 1/2 punyeres d'ordi per la festa de Sant Pere i Sant Feliu (possiblement el lloçol que ha quedat com un simple pagament)	Tasca de tots els fruits. Gabriel pagarà en auxili de cens a Salvador 3 sous de cens per Nadal per una peça de terra

1.6 Mas Carener

Localització: Puig d'en Carener, parròquia de sant Genís de Palafolls.

Senyor: Vescomtes de Cabrera, senyors del castell de Palafolls.

Primera referència: 1420 febrer 28 (AHG, notarians, Blanes 394, f. 9r-10v).

Propietari(s) pescador(s) i anys d'activitat: Bernat Carener, pescador de la vila de Blanes (?-1420).

Altres propietaris destacables i anys d'activitat: Jaume Pagès, bracer de la vila de Blanes, propietari per compra (1420-?).

Pescador propietari membre del llinatge originari del mas: Sí.

Propietats: Venda de Bernat Carener, AHG, notarians, Blanes 394, f. 9r-10v, 1420 febrer 28.

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets
quintana				tasca i delme
casa				
			12 diners	

1.7 Borda d'en Massanet

Localització: Camp d'en Massanet, parròquia de Sant Genís de Palafolls.

Senyor: Vescomtes de Cabrera, senyors del castell de Palafolls.

Primera referència: 1443 agost 6 (AHG, notarians, Blanes 13, f. 152r).

Propietari(s) pescador(s) i anys d'activitat: Bernat Carener, Raimon Andreu i Antoni Tixador, pescadors de la vila de Blanes (juntament amb altres persones) (?-1443)

Altres propietaris destacables i anys d'activitat:

- Pere Massanet, pagès (?-e. 1424 i 1443).
- Antoni Oliu, ferrer; Francesc Torrelles, sastre; Martí Rodon, àlies tusco; Francesc Domènech, sabater; Eulàlia, esposa d'Hipòlit Anglada, àlies Perdó, Carnisser; propietaris juntament amb Bernat Carener, Raimon Andreu i Antoni Tixador (?-1443).

Pescador propietari membre del llinatge originari del mas: No.

Propietats: Venda dels diversos propietaris. AHG, notarians, Blanes 13, f. 152r, 1443 agost 6.

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets
borda			3 vuitans d'ordi i 16 diners	
quintana				tasca i delme
muntanya				tasca i delme
possessiones				tasca i delme

1.8 Mas Guimerà

Localització: Vilanova de Tordera, parròquia de Santa Maria de Tordera.

Senyor:

- Monestir de Sant Daniel de Girona (probablement) (fins 1355)
- Pere Guimerà, de Tordera (1355-?)
- Bernat Guimerà (2a meitat del s. XIV)
- Caterina Cortils, de Palafolls (>1419-?)
- Guillem Cortils, de Palafolls (?-1436)
- Antoni Andreu, xaveguer de Blanes (1436-c. 1443)
- Antònia Andreu, de Blanes (c.1443-?)
- Antoni i Pere Mollet, mercaders de Blanes (>1443-1473)
- Joan Grau Marcó, de Blanes (1473-?)

Primera referència: 1185 probablement. Arxiu Masia del Vilar.

Senyors útils:

- Pere Guimerà (<1185-?)
- Pere Guimerà, de Tordera (?-1355)
- Antoni Ros (<1436-?)
- Pere Ros (>1436-?)
- Daniel Ros (<1559-?)

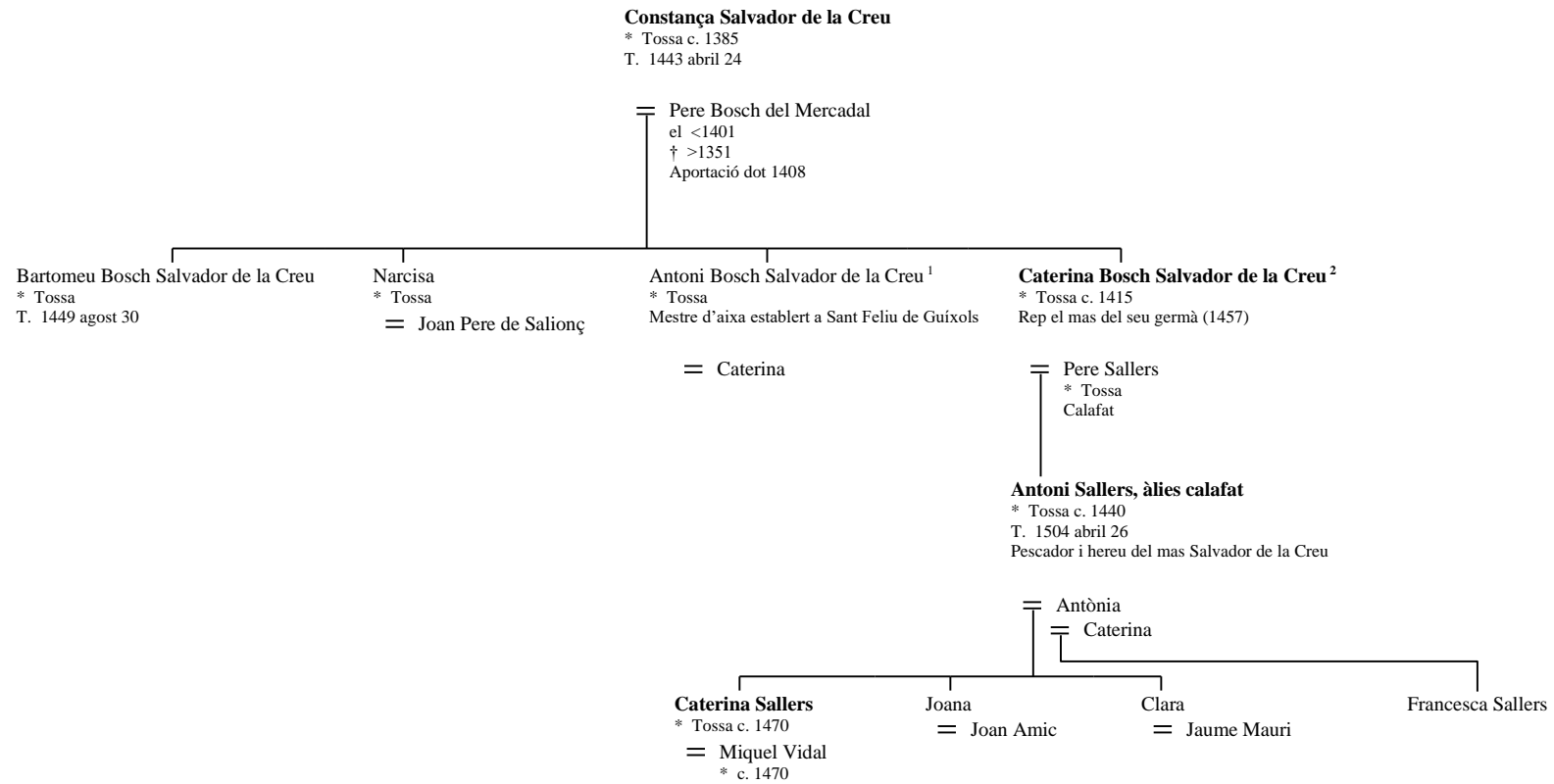
Pescador propietari membre del llinatge originari del mas: No.

Propietats: Venda del domini directe d'Antoni i Pere Mollet. AHG, notarians, Blanes 422, f. 158r, 1473 juny 12.

propietat	dedicació	dimensions	cens anual	drets
mas			2 gallines i 2 vuitans de forment mesura d'Hostalric per la festa de Sant Pere i Sant Feliu d'Agost	també té els drets que es desprenen del domini directe com els terços, lluïsmes i foriscapis
quintana				tasca

2 ARBRES GENEALÒGICS

2.1 Els Sallers del Mas Salvador de la Creu, de Tossa

Notes:

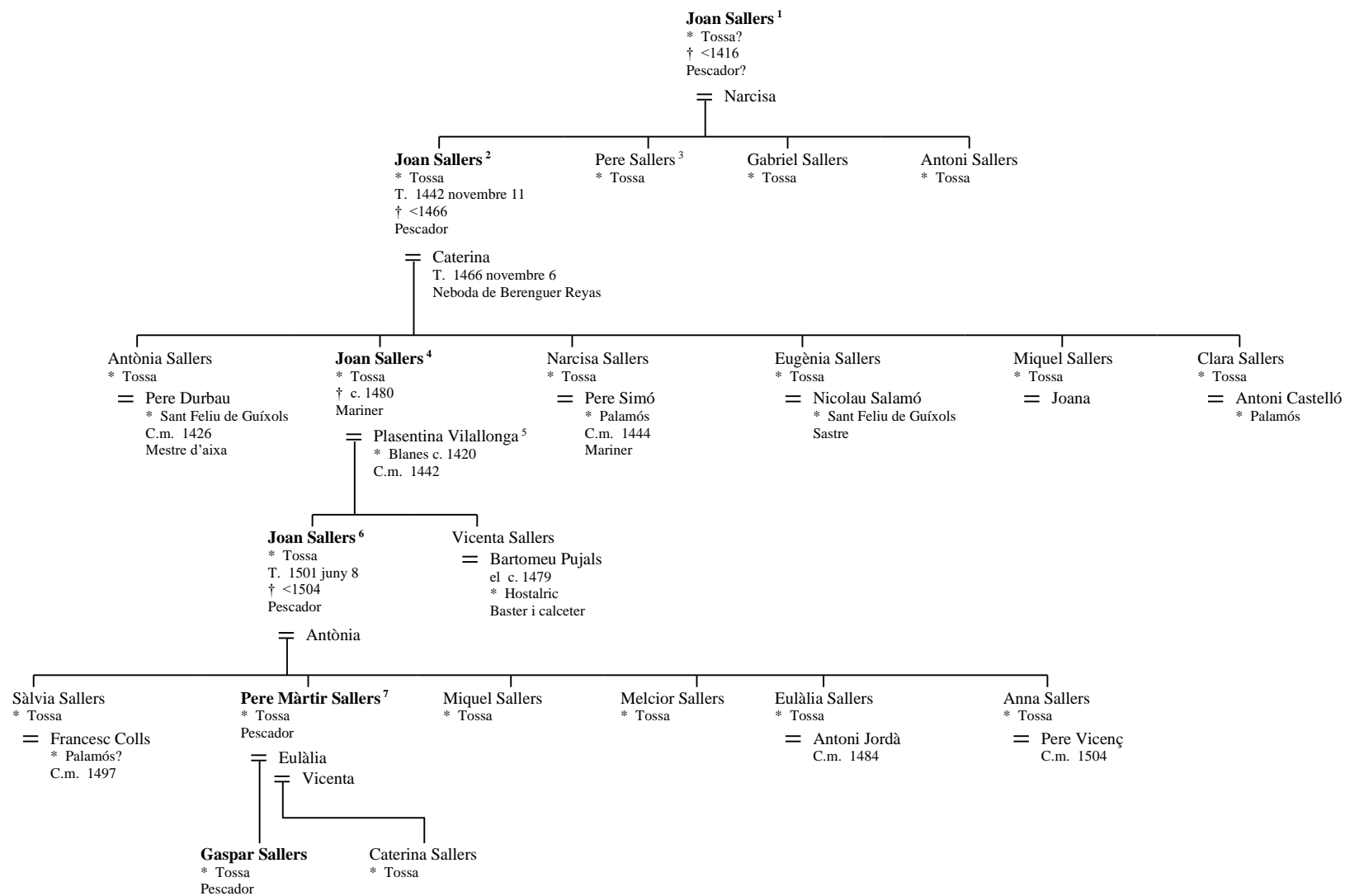
1. Antoni Bosch hereta el mas i el dona a la seva germana el 1457, ja que ell es dedica exclusivament a fer de mestre d'aixa i, a més a més resideix a Sant Feliu.⁴⁴³ De totes maneres acut a la reunió del Gran sindicat remença de 1448, i el 1445 possiblement participa en el desballestament de la nau reial Santa Maria i Sant Antoni.⁴⁴⁴

2. Caterina rep el mas i n'esdevé hereva. Està casada amb un calafat i el seu fill és pescador, ofici que mantindrà quan hereti el mas.

⁴⁴³ AHG Sant Feliu, 79 (1457 juliol 11).

⁴⁴⁴ Pujol (2018), pg. 134.

2.2 Els Sallers de la vila de Tossa

Notes:

1: Joan Sallers poc documentat. Apareix ja el 1383 en la compra d'una casa.⁴⁴⁵ sabem bàsicament que és el pare de Pere, Gabriel i Antoni per una renúncia de legítima d'aquests en favor de Narcisa, llur mare.⁴⁴⁶ Potser es tracta del fill d'un tal Guillem Sallers, documentat el 1365.⁴⁴⁷

2: Possiblement és el pescador que paga la seva remença personal el 1425.⁴⁴⁸

3: La presència d'Aquest Pere Sallers fa pensar que el Pere Sallers que es casa amb Caterina, pubilla del mas Salvador de la Creu podria pertànyer a aquesta família i ser fill d'aquest o d'Antoni o Gabriel.

4: Aquest és l'únic dels Joan Sallers que apareix com a mariner. De totes maneres no es descartaria el fet que també fes de pescador a la vegada que de mariner. Amb molta probabilitat és el Joan Sallers que assisteix a la reunió del Gran Sindicat Remença de 1448. A més a més, el 1484 el seu fill Joan reconeix rebre 20 lliures d'un censal que el seu pare vengué a tots els homes de remença de Tossa.⁴⁴⁹

5: Plasentina és filla d'Antoni Vilallonga, pescador de Blanes, i Narcisa, la seva esposa.⁴⁵⁰ Aquest Antoni Vilallonga tenia una companyia per a la pesca de corall amb Joan Sallers, potser aquest mateix o el seu pare.⁴⁵¹

6: Possiblement aquest sigui el Joan Sallers a qui l'abat fra Ponç Andreu ratifica totes les propietats el 1475.⁴⁵²

7: Aquest Sallers signa les ordinacions de la pesquera de 1524.⁴⁵³ Morirà intestat abans de 1539, havent-se casat dues vegades i amb sis fills entre les dues esposes, l'herència es repartirà en sis parts iguals entre els fills.⁴⁵⁴

⁴⁴⁵ A Pla, pergami n. 6 (1383 agost 6).

⁴⁴⁶ AMT, col·lecció de pergamins, pergami n. 15 (1416 maig 13).

⁴⁴⁷ A Pla, pergami n. 4 (1365 octubre 17) (a partir d'un regest de Mario Zucchitello).

⁴⁴⁸ A Pla, pergami n. 13 (a partir d'un regest de Mario Zucchitello).

⁴⁴⁹ A Pla, pergami n. 19 (1484 setembre 27) (a partir d'un regest de Mario Zucchitello).

⁴⁵⁰ AHG, notaries, Blanes 13, f. 146r (1443 juliol 17); Blanes 424, f. 65r (1478 maig 24).

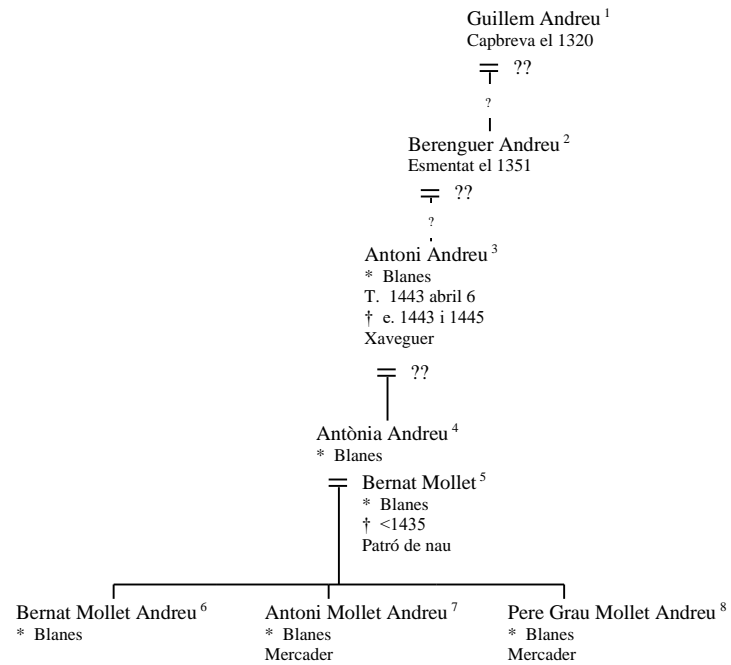
⁴⁵¹ AHG, notaries, Blanes 15, f. 42v (1447 abril 11).

⁴⁵² AMT, col·lecció de pergamins, pergami n. 95 (1475 abril 20).

⁴⁵³ AMT, col·lecció de pergamins, pergami n. 2 (1524 octubre 15).

⁴⁵⁴ A Pla, pergami n. 25a (1539 gener 24) (a partir d'un regest de Mario Zucchitello).

2.3 Els Andreu de Blanes

Notes:

1. Aquest Guillem Andreu, de Blanes, apareix al capbreu del Monestir de Sant Daniel de 1320, per a qui té una feixa.⁴⁵⁵
2. Berenguer Andreu, de Blanes, rep, el 1351, el domini directe d'una feixa de terra que té per mans de Bernat Guimerà, el pare del qual havia adquirit al Monestir de Sant Daniel. Podria tractar-se de la mateixa feixa capbrevada per Guillem Andreu 30 anys abans.⁴⁵⁶ Malgrat no saber la relació que tindrien he volgut relacionar-los hipotèticament en aquest arbre.
3. No sabem ben bé si Antoni Andreu descendeix de Berenguer Andreu. De totes maneres m'atreveixo a pensar que podrien ser de la mateixa família en tant que Antoni adquireix el domini directe del mas Guimerà als descendents de Bernat Guimerà, que al seu torn havia donat el domini directe de la feixa que tenia Berenguer Andreu.
4. No sabem el nom de la mare d'Antònia. Hereta tots els béns del seu pare.⁴⁵⁷
5. Bernat Mollet mor prematurament, i Antoni Andreu esdevé tutor dels seus fills, és a dir, els nets d'Antoni.⁴⁵⁸
6. Cap al 1435 ja era major d'edat, juntament amb el seu germà Antoni.⁴⁵⁹ En Pere no, per la qual cosa sabem que era el petit. Ja al 1438, a més a més, se'l documenta gestionant temes econòmics amb el seu avi.⁴⁶⁰

⁴⁵⁵ AMSD, pergami n. 553 (1320 setembre 18).

⁴⁵⁶ AHFF, pergami n. 449 (1351 abril 28).

⁴⁵⁷ AHG, notarians, Blanes 401, f. 113r (1443 abril 6).

⁴⁵⁸ AHG, notarians, Blanes 400, f. 84r (1435 maig 7).

⁴⁵⁹ *Ibid.*

⁴⁶⁰ AHG, notarians, Blanes 402, f. 87v (1438 juliol 26).

7. Antoni, major d'edat també cap al 1435, és nomenat procurador pel seu avi, Antoni Andreu, per a que gestioni els seus béns el 1440.⁴⁶¹ Així mateix farà de marmessor al testament d'Antoni Andreu. Esdevindrà senyor directe del mas Guimerà, juntament amb el seu germà Pere, domini que vendran el 1473.⁴⁶²

8. El menor dels fills d'Antònia Andreu, ja deu ser major d'edat cap al 1443, ja que aquell any és assignat marmessor al testament d'Antoni Andreu. També serà senyor directe del mas Guimerà, que vendrà juntament amb el seu germà el 1473.

⁴⁶¹ AHG, notarians, Blanes 444, f. 161r (1440 octubre 18).

⁴⁶² AHG, notarians, Blanes 422, f. 158r (1473 juny 12).

3 POSSESSIONS I SENYORIES

Tot seguit es presenten les diferents senyories presents en la documentació i les propietats documentades en mans de pescadors que tenien en domini directe.

3.1 Horts

	Localització	Abat de Santa Maria de Ripoll	Pabordia de Novembre	Vescomtes de Cabrera	Benefici de la Capella de Sant Joan del Castell de Blanes	Els Camós	En franc alou	no especificat
Tossa	Areny de la mar - Horts de la Vila	2						
	Hort d'amunt	1						
	Prop de la platja	1						
	No especificat	2						
Lloret	Camp des Pereres - Les Conomines		1					
Blanes	Camadasa			2				
	Carbonera			1				
	La jueria - pont de la jueria			6				
	La Riera			2		1		
	Les feixes de Sant Joan				6			
	Les Tunes							1
	Mas Coll			1				
	Mas Ferrer			3				
	Mas Mestre			1				
	Mas Morell			2				
	Mas Roig			6				
	Moixí			2				
	Pou d'amunt - tiradors			1				
	Sobre el mas Garriga			1				
	Sobre el pont/pont d'amunt			2				
	Sobre/prop/darrere l'església			6				
	No especificat			1			1	1
Total		6	1	37	6	1	1	2

3.3 Terres de conreu cerealístic

	Localització	Abat de Santa Maria de Ripoll	Pabordia de Novembre	Vescomtes de Cabrera	Abat de Sant Salvador de Breda	Senyors de Montornés	No especificat
Tossa	La Plana	1					
	Les Coromines de l'Abat	12,5					
	Lo Grau	1					
	Puigventós	1					
	Viver	1					
Lloret	Ses Carboneres		2				
	No especificat		1				
Blanes	Camadasa			1			
	Mas Alberich			1			
	Mas Coll			1			
	Mas Déu			1			
	Mas Ferrer			5			
	Mas Garriga			1			
	Mas Mestre (pertangué)			1			
	Mas Morell			2			
	Mas Roig			1			
	Moixí			2			
	Vallarnau-Sta Cristina-S'Agulla			3	1		0,5
Palafolls	Les Passadores					1	
	Molí d'en Roig			1			
	Pla de Poyeda			2			
	Pla de s'Avanell			1			
	Pont de Ramis			1			
Vidreres	Camp Soyat			1			
Total		16,5	3	25	1	1	0,5

3.4 Vinyes

	Localització	Abat de Santa Maria de Ripoll	Pabordia de Novembre	Vescomtes de Cabrera	Abat de Sant Salvador de Breda	Compartit Pabordia de Novembre - Abat de St. Salvador de Breda - Vestuari	Compartit Abat de Sant Salvador de Breda - Vestuari	Senyors de Montornés	No especificat
Tossa	La Plana	1							
	Lo Grau	1							
	Viver	3							
	No especificat	2							
Lloret	Vallarnau		1						
	No especificat							1	
Blanes	Calabona-Santa Anna			5					
	Calabrell						1		
	Coma del Forn			1					
	Foixat							1	
	Gironella-Coma de Gel			2					
	Mas Ferrer			1					
	Mas Magrí			1					
	Mas Roig			1				1	
	Moixí			4					
	Puig d'en Fornell							1	
	Sobre l'església			1					
	Vallarnau-Sta Cristina-S'Agulla			4	2	1	2	2	
	No identificable			1					
Palafolls	Calabrell							1	
Total		7	1	21	2	1	2	2	

3.6 Propietats boscoses

	Localització	Abat de Santa Maria de Ripoll	Pabordia de Novembre	Vescomtes de Cabrera	Abat de Sant Salvador de Breda	Compartit Pabordia de Novembre - Abat de St. Salvador de Breda	Compartit Abat de Sant Salvador de Breda - Vestuari	Compartit Pabordia de Novembre - Abat de St. Salvador de Breda - Vestuari	Confraria de Roca Rossa	No especificat
Tossa	La Guasseta	1								
	Puig Oriol	1								
	No especificat	2								
Lloret	La Buadella					1				
	Lo Coll de Lloret									1
	Torrenteres		1							
	Vallarnau - Sta Cristina		3							
Blanes	Calabona-Santa Anna			1						
	Coma de Bosc - Puig d'en Montells			1						
	Coma Jovera			1						
	Coma de Valldolig			1						
	Gironella-Coma de Gel			8						
	Mas Mestre			1						
	Sota el Castell			1						
	Moixí			5						
	Vallarnau-Sta Cristina-S'Agulla			3	2		1	1		
Palafolls	Pla de Poyeda								1	
	La Torrella			1						
Total		4	4	23	2	1	1	1	1	1

4 LES POSSESSIONS

Una de terra boscosa	bos	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er-h. vengador m. h. Antoni Vilatorrada; er-h. vengador	ANC, notarial, Blanes 208 / 1.079	compravenda	1429 juny 14		Pere Anteny, de la parroquia de Santa Maria de Blanes	Salvador Tó, pescador de la vila de Blanes	Vicentosa de Cabrera (Baron Joan de Cabrera)	2 diners en avellà de casa a Pere Anteny per Nadal; lassa i delme	30 sous de BCN		Pere Anteny era i Salvador Tó, pescador de la vila de Blanes, un tros de terra boscosa que té al terme del castell de Blanes, el seu avellà i la collita	
Una de terra part vinya plantada i part canya	vinya canya	Terme del castell de Blanes	Santa Cristina de Vilatorrada	er-h. Mera Felip i part h. Jaume Mollet; m. Camí i m. part h. hermes de Simó Sabat, difunt de Blanes; i part h. Bernat Sala, vengador; m. Camí; er Camp de terra del vengador; m. Camí i er el camp del vengador.	ANC, notarial, Blanes 206 / 1.027 / ANC, notarial, Blanes 402 / 1	compravenda per arrendament	1425 novembre 7 / 1425 octubre 21		1. Pere Roura, botiguer de la vila de Blanes; 2. Bernat de Puig, vengador de la vila de Blanes, curador legítim substituït per Pere Colomer jutge de la vila i heres de Blanes, de tots els béns hereditaris d'Antoni Vinyoles i Ferrançola, la seva esposa	Antoni Vinyoles, pescador de la vila de Blanes; 2. Pere Colomer, jutge de la vila de Blanes	Abat del Monestir de Sant Salvador de Breda	1. 10 diners en avellà de casa a Pere Roura per Nadal; 2. 12 diners en avellà de casa per Nadal a Pere Colomer; delme al senyor del castell de Blanes Vicentosa de Cabrera	1. 10 sous de BCN; 2. 6 sous i 12 deners de BCN	1. 2400 p. en avellà que la vinya; 2. 1800 p. en avellà que el camp		
Tasca de terra canya	canya	Terme del castell de Blanes	Santa Cristina de Vilatorrada	er-h. Nicolau Ferrat; que ell i vengador; m. h. Antoni Salvat; m. h. Aloual Ferrat; m. h. Antoni Vinyoles; m. Camí; er-h. Bernat Mollet	ANC, notarial, Blanes 206 / 1.020 (herencia) i 1.020 (herencia)	compravenda	1429 novembre 13		Pere Roura, botiguer de la vila de Blanes	Pere Sabater, pescador de la vila de Blanes	Abat del Monestir de Sant Salvador de Breda	6 diners de canya i redempció de lassa	30 sous de BCN		Pere Roura, botiguer de la vila de Blanes, era i Pere Sabater, pescador de la vila de Blanes, una fensa de terra canya que té el terme del castell de Blanes, el Bro de Sta. Cristina de Vilatorrada	
Una de terra part vinya plantada	vinya i canya	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er-h. vengador	ANC, notarial, Blanes 208 / 1.121	lassa de compravenda	1427 juny 24		Juan Bosch, vengador del poble de Breda	Bernat Mollet			14 sous de BCN		ANC Bosch, vengador del poble de Breda	
Una de terra part vinya plantada	vinya i canya	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er-h. c. h. comendador; m. h. Bernat Carrover; m. Mera de Blanes	ANC, notarial, Blanes 208 / 1.000	compravenda	1429 abri 2		Bernat Boades, rector de l'Església de Blanes, procurador de Genís Galadí, rector de la ciutat de Barcelona	Juan Molí, pescador de la vila de Blanes	Benedí de la capella de Sant Joan del Castell de Blanes	lassa i delme	30 sous de BCN			
Una de terra part vinya plantada	vinya i canya	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er-h. Jaig; m. h. Joan Torro de el Palu de Guisqu; m. h. Grina; c. h. Guillem Vilatorrada	ANC, notarial, Blanes 208 / 1.000	compravenda	1429 novembre 13		Guillem Corral, àlies Cofí, Pescador de la vila de Blanes	Antoni Gibert, de la parroquia de Blanes	Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	lassa i delme	110 sous de BCN		Guillem Corral, àlies Cofí, Pescador de la vila de Blanes, per pagar un censal a Jaume de Robore, rector de la vila de Blanes, que a Breda, el Castell de Breda, un tros de terra que té el terme del castell de Blanes	
possessió de terra part vinya i part vinya plantada / senyors possessió de terra part vinya i part vinya plantada	erms vinya / bos i vinya	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er-h. heres de Guillem Ganer; m. h. Antoni Vinyoles; cc. torrent; c. h. Mera de Vilatorrada de la parroquia de Blanes	ANC, notarial, Blanes 204 / 1.040 (ANC, notarial, Blanes 1.100)	compravenda / compravenda	1428 juny 8 / 1443 juny 20		1. Sibil·la, esposa de Joan Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes; 2. Sibil·la, esposa de Joan Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes; 3. Bernat Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes	1. Bernat Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes; 2. Bernat Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes	Vicentosa de Cabrera (vicent del castell de Blanes) / 2. Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1. 12 diners de cens per Nadal; lassa i delme; 2. 12 diners de cens per Nadal; lassa	1. 2400 p. en avellà que la vinya; 2. 1800 p. en avellà que el camp	1. Sibil·la, esposa de Joan Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes; 2. Bernat Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes; 3. Bernat Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes		
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	Canadissa	er-h. Jaume Castells; m. h. Pere Molat; cc. canó de damera Feliç; m. c. de Santa Anna	ANC, notarial, Blanes 204 / 1.050 (T)	compravenda	1429 juny 18		Gabriel Sabater, pescador de la vila de Blanes, procurador de Pasqual Bosch, que és pescador de la dita vila, i que era a la ciutat de Barcelona	Bartomeu Castells, mestre d'obra de la vila de Blanes	Vicentosa de Cabrera (vicent del castell de Blanes)	6 diners de cens per Nadal; lassa i delme	1. 10 sous de BCN		Gabriel Sabater, pescador de la vila de Blanes, procurador de Pasqual Bosch, que és pescador de la dita vila, i que era a la ciutat de Barcelona, per aquesta pèrdua ven a Bartomeu Castells, mestre d'obra de la dita vila, que estava col·locat un hort de Pasqual Bosch, que té el terme del castell de Blanes, el seu avellà i l'Església de Canadissa	
Una de terra	vinya	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er-h. m. Antoni Tomàs; c. h. Antoni Just i part h. Bernat Bosch, que són de Vilatorrada	ANC, notarial, Blanes 208 / 1.479 (T)	compravenda / compravenda	1428 novembre 17		Francisco, esposa de Pere Tó, difunt pescador de la vila de Tossa	Pere Tó, pescador de la vila de Tossa, fill de Francisco i Pere Tó	Abat del Monestir de Santa Maria de Breda				Francisco, esposa de Pere Tó, difunt pescador de la vila de Tossa, que té el terme del castell de Blanes, el seu avellà i l'Església de Canadissa	
Una de terra	no especificat	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er. canó públic; m. h. esposa Joan Feliç; m. h. Joan Bosch	ANC, notarial, Blanes 208 / 1.050	compravenda	1428 novembre 14		Miquel Trador, pescador de la vila de Blanes, Antoni Trador, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (vicent del castell de Blanes)	1 diners de cens			Miquel Trador, pescador de la vila de Blanes, Antoni Trador, pescador de la vila de Blanes, 7974 Una fensa de terra que té el terme del castell de Blanes, el seu avellà i l'Església de Canadissa	
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent i occidit; canó (...) i migella honor Simó Cofí; veng. honor Pere Sabater; que Joan Sabater; que mitjançant canó	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 i		Antoni Pruna, fill i heres de Bernat Pruna, difunt		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	lassa i delme				
Una de terra boscosa	bos	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor de'n Renaix; migella (...) i occidit; i veng. honor de Pere Quatre	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 i		Antoni Pruna, fill i heres de Bernat Pruna, difunt		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	10 diners de cens per Nadal; lassa i delme				
Una de terra	no especificat	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor Guillem Moroll; migella honor Pere Cofí; occidit honor de n'Antony; que n. veng.	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 i		Antoni Pruna, fill i heres de Bernat Pruna, difunt		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	3 diners de cens; delme; 1/2 lassa; altra 1/2 pati. Mencionem				
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor; migella; canó; occidit honor de Bernat; que honor de Bernat Anteny; que honor de Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 27		Juan Bosch, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	4 diners de cens per Nadal				
Una de terra / fensa de terra	no especificat	Terme del castell de Blanes	Canadissa	erent honor Joan Serra; migella; m. heres de la fensa; occidit honor Bartomeu Mol; que honor de Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000 (ANC, notarial, Blanes 430 / 1.000)	compravenda / i	1428 maig 27 / 1428 octubre 5		1. Eudalia, vídua de Valeri Batle, difunt pescador de la vila de Blanes; 2. Joan Garrifol, canó, vicari de Barcelona, heres universal d'Eudalia, esposa de Valeri Batle, pescador de la vila de Blanes	1. Nicolau Ferrat, mestre d'obra de la vila de Blanes	Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1. 100 p. de cens per Nadal; altra lassa	2. 7 florins (50 sous de BCN) amb el preu d'un quart	1. Eudalia, vídua de Valeri Batle, difunt pescador de la vila de Blanes; 2. Joan Garrifol, canó, vicari de Barcelona, heres universal d'Eudalia, esposa de Valeri Batle, pescador de la vila de Blanes; 3. Nicolau Ferrat, mestre d'obra de la vila de Blanes		
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	Canadissa	erent canó migella; migella; m. heres; occidit honor Joan Sabat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 maig 27		Guillem Mas, pescador de la vila de Blanes, fill i heres de Joan Sabat, difunt mortir de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1 diners de cens per Nadal				
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent hort de Bartomeu Mol, mitjançant canó; occidit miera de Bernat; que honor de Bernat; que honor de Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 15		Guillem Mas, pescador de la vila de Blanes, fill i heres de Joan Sabat, difunt mortir de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1 lassa i 10 diners de cens per Nadal				
canya i una de terra	no especificat	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor Mera Cofí mitjançant canó; migella; honor de'n Grau mitjançant canó; occidit honor de Dalmat; i part en honor de'n Guillem Cofí; que honor de'n Grau	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 15		Guillem Mas, pescador de la vila de Blanes, fill i heres de Joan Sabat, difunt mortir de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	2 florins de cens per Nadal; l'Església de Bernat; lassa i delme				
possessió de terra part vinya plantada	vinya	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor Antoni Andreu; migella; canó públic; occidit honor de'n Bernat; que honor de'n Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 15		Guillem Mas, pescador de la vila de Blanes, fill i heres de Joan Sabat, difunt mortir de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1 lassa de cens per Nadal; altra lassa				
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	Santa Feliç de Vilatorrada	erent hort de Pere Moroll; que fou de Bernat de Blanes; migella hort de Bernat; que honor de Bernat; que honor de Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000 (ANC, notarial, Blanes 430 / 1.000)	compravenda / 2	1428 juny 25 / 1453 juny 21		1. Guillem Mas, pescador de la vila de Blanes, fill i heres de Joan Sabat, difunt mortir de la vila de Blanes	2. Simó Galat, partit de heres de la vila de Blanes	3. Vicentosa de Cabrera (vicent del castell de Blanes) / 2. Vicentosa de Cabrera (vicent de Prades)	lassa i delme	2. 100 sous de BCN		1. Guillem Mas, pescador de la vila de Blanes, fill i heres de Joan Sabat, difunt mortir de la vila de Blanes; 2. Simó Galat, partit de heres de la vila de Blanes; 3. Vicentosa de Cabrera (vicent del castell de Blanes) / 2. Vicentosa de Cabrera (vicent de Prades)	
hort / (digués) tros de terra erms i boscosa que té el bro	bos i canya bos	Terme del castell de Blanes	Santa el castell de Vilatorrada	1. canó honor de Felip Aguir; migella; canó públic; occidit hort de Joan Torro de el Palu de Guisqu; veng. honor de'n Jaig; 2. erent honor de'n Aguir; migella; canó públic; occidit honor de'n Torro de el Palu de Guisqu; que honor de'n Jaig	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000 (ANC, notarial, Blanes 430 Aguir); 1	compravenda	1428 juny 25 / 1478 juny 21		1. Guillem Mas, pescador de la vila de Blanes, fill i heres de Joan Sabat, difunt mortir de la vila de Blanes	2. Vicentosa de Cabrera (vicent del castell de Blanes)	Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	lassa i delme			1. Guillem Mas, pescador de la vila de Blanes, fill i heres de Joan Sabat, difunt mortir de la vila de Blanes; 2. Vicentosa de Cabrera (vicent del castell de Blanes)	
Tasca de terra	no especificat	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor de'n Pere Fornell; migella; la heres; occidit honor de'n Pere Fornell; que honor de'n Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 17		Guillem de Vallduque, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	2 sous i 10 diners de cens per Nadal; delme i lassa				
Una de terra part vinya plantada	vinya Trador	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor del mas Vallduq; migella; honor Bartomeu Ferr; occidit honor de'n Fornell; que fou de'n Saló; que honor de'n Joan Torro; i part en honor del mas Vallduq	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 18		Pere Vilatorrada, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	12 diners de canya i en compensació per la tasca del mas per Nadal; delme i lassa de la vila de Blanes				
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	Canadissa	erent honor heres d'Antoni Mollet; migella; la platja; occidit honor de'n Torro de el Palu de Guisqu; que honor de'n Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 18		Pere Vilatorrada, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1 diners de cens per Nadal				
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent canó públic; migella; pract; occidit canó; que honor de'n Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 18		Pere Vilatorrada, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1 diners de cens per Nadal i Torro de el Palu de Guisqu; lassa i delme				
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent hort de Joan Vallet; migella honor de'n Jaig; que fou de'n Grima; occidit canó; que honor de'n Torro de el Palu de Guisqu; que honor de'n Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 18		Pere Forn, vengador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	lassa i delme			Probablement és el que es comprava a ANC, notarial, Blanes 430 (Llabrés) i 230-240	
Una de terra boscosa	vinya	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er-h. Bernat Cofí; vengador; er-h. Antoni Trador / Miquel Trador; c. h. Mera de Blanes	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 20		Sibil·la, esposa de Joan Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes; 2. Sibil·la, esposa de Joan Moroll, difunt pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	lassa i delme			amb el seu canó amb canó per Nadal	
Una de terra vinya plantada i part canya	vinya i canya	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	er-h. Antoni Artigas; m. hort de n'Oliver; cc. hort o vinye de Guillem Torro	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 20		Juan Aguir, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	2 diners de cens per Nadal; delme i lassa				
Una de terra	no especificat	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor Salvador Galat; migella honor Mera Cofí; occidit honor de'n Bernat; que honor de'n Bernat; que honor de'n Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 21		Juan Moroll, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1/2 valls de blat a l'heres del mas Vinya en avellà del cens per el castell de Breda; que té el terme del castell de Blanes i l'Església de Canadissa				
Una de terra	bos	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor Antoni Moroll; migella honor que fou de na Torrasella; occidit honor de'n Mollet; que honor de'n Bernat	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 21		Bernat Tó, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	6 diners en avellà de cens per Nadal i Antoni Moroll; lassa i delme				
Una de terra	no especificat	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor de'n Torro de Guillem Tó; migella honor de'n Torro de'n Tó; occidit canó públic; que honor de'n Antoni Artigas	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 21		Bernat Tó, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	1 diners de cens per Nadal; delme i lassa				
Una de terra	no especificat	Terme del castell de Blanes	de Vilatorrada	erent honor de'n Vallduq; migella honor de'n Guillem Tó; occidit honor de'n Bernat de mas Dicu; que honor de'n Guillem Tó de Blanes	ANC, notarial, Blanes 210 / 1.000	compravenda	1428 juny 21		Bernat Tó, pescador de la vila de Blanes		Vicentosa de Cabrera (Vicent de Prades)	2 diners de cens per Nadal; delme; 12 diners en compensació de lassa				

